

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Кафедра «Іноземна філологія та переклад»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ЯПОНСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ:
СФЕРА СТАНДАРТА ТА СУБСТАНДАРТА**

Виконав	студент групи ГФ-312м Каценельсон Яків Олегович
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Керівник	к.філол.н, доц. І. В. Кузнецова

Запоріжжя – 2023

Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет гуманітарний
Кафедра «Іноземна філологія та переклад»
Ступінь вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 035 «Філологія»
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В.о. завідувача кафедри
доц. Н. М. Жукова
«22» грудня 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Каценельсона Якова Олеговича

1. Тема кваліфікаційної роботи: **ЯПОНСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: СФЕРА СТАНДАРТА ТА СУБСТАНДАРТА**

керівник кваліфікаційної роботи Кузнєцова Ірина Володимирівна, к. філол. н., доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»

затверджені наказом закладу вищої освіти від «14» листопада 2023 р. № 440

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи: 18 грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: теоретичні та практичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Білецька О., Зацний Ю., Лінник Т., Мороховський О., Мосенкіс Ю., Павлушенко О., Саптон Г., Науген Е.

4. ЗМІСТ розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їй належить розробити): 1. Теоретико-методологічні засади вивчення запозичення. 2. Запозичення з японської мови в сучасному англомовному просторі. 3. Запозичення з японської мови у сфері субстандарту.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): немає

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Кузнєцова І. В., к. філол. н., доцент		
II	Кузнєцова І. В., к. філол. н., доцент		
III	Кузнєцова І. В., к. філол. н., доцент		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання «11» вересня 2023 року.

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	вересень 2023	виконано
2.	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу	вересень 2023	виконано
3.	Складання календарного плану кваліфікаційної роботи	вересень 2023	виконано
4.	Збирання матеріалу	жовтень 2023	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2023	виконано
6.	Підготовка розділу 2 та 3	жовтень 2023	виконано
7.	Підготовка вступу	листопад 2023	виконано
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад – грудень 2023	виконано
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи	грудень 2023	виконано
10.	Проходження нормоконтролю	грудень 2023	виконано
11.	Рецензування кваліфікаційної роботи	грудень 2023	виконано
12.	Захист кваліфікаційної роботи	грудень 2023	виконано

Студент

_____ Каценельсон Я. О.

Керівник проекту (роботи)

_____ Кузнєцова І. В.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 202 с., 10 додатків, 158 джерел.

Об'єкт дослідження – запозичена лексика з японської мови у сфері англomовного стандарту (загальноновживана та мова для спеціальних цілей) та субстандарту (мова аніме та манга).

Мета роботи – виявити когнітивні підстави й встановити лінгвокультурологічні фактори запозичення з японської мови та дослідити функціонування японізмів у сучасній англійській мові у сфері стандарту та субстандарту.

Методи дослідження: лінгвістичний; аналізу суцільної вибірки; контекстуальний та описовий; системно-функціональний; компонентного аналізу; словникових дефініцій; етимологічний; історичний; кількісного аналізу.

У першому розділі кваліфікаційної роботи представлено аналіз сучасних наукових підходів до поняття «запозичення» та «японізм», розглянуто різні класифікації запозичень, охарактеризовано умови прийому їх у мову-реципієнт, зроблено аналіз методології вивчення зазначених понять. Другий розділ присвячено результатам систематизації лексичних запозичень з японської мови, досліджено етапи та шляхи проникнення японізмів в англійську мову, проаналізовано лінгвокультурологічні чинники та причини їхнього входження в літературну мову. У третьому розділі досліджуються японізми в мовленні представників молодіжної субкультури аніме. У розділі дано характеристику процесу запозичення японської лексики у сфері субстандарту, розглянуто найважливіші риси субкультури аніме як елемента масової культури, виявлено когнітивні та лінгвокультурологічні характеристики сленгізмів японського походження, визначено особливості семантизації цих запозичень у словнику субстандартної лексики.

ЗАПОЗИЧЕННЯ, ЯПОНІЗМ, СЛЕНГІЗМ, АДАПТАЦІЯ, СФЕРА СТАНДАРТУ, СУБКУЛЬТУРА АНІМЕ, МАНГА, АСИМІЛЯЦІЯ

ЗМІСТ

Завдання на роботу	
Реферат	
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗАПОЗИЧЕННЯ.....	12
1.1. Проблема визначення поняття запозичення.....	12
1.2. Класифікації запозичень.....	18
1.3. Причини, джерела, динаміка запозичень.....	23
1.4. Японізми.....	30
1.5. Методологія вивчення японізмів в англійській мові.....	37
РОЗДІЛ 2. ЗАПОЗИЧЕННЯ З ЯПОНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПРОСТОРИ	43
2.1. Загальна характеристика вживання японізмів у сучасному просторі ...	43
2.2. Адаптація японських запозичень загальнолітературної мови та мови для спеціальних цілей	47
2.2.1. Граматична адаптація	47
2.2.2. Фонетико-графічна адаптація японізмів загальнолітературної мови та мови для спеціальних цілей.....	53
2.2.3. Семантична адаптація японізмів загальнолітературної мови та мови для спеціальних цілей	59
РОЗДІЛ 3. ЗАПОЗИЧЕННЯ З ЯПОНСЬКОЇ МОВИ У СФЕРІ СУБСТАНДАРТУ	65
3.1. Субкультура аніме.....	65
3.2. Адаптація японських запозичень субкультури аніме та манга	69
3.2.1. Граматична адаптація	69
3.2.2. Фонетико-графічна адаптація японізмів субстандарту.....	77
3.2.3. Семантична адаптація.....	80
ВИСНОВКИ.....	84
SUMMARY	89

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	922
ДОДАТКИ.....	107
Додаток А. Класифікація запозичень М. Орешкіної.....	107
Додаток Б. Приклади класифікацій японізмів	109
Додаток В. Вживання японських запозичень у сфері стандарту (сфери життєдіяльності).....	113
Додаток Г. Приклади вживання японізмів (слова та словосполучення).....	116
Додаток Д. Приклади вживання японізмів у сфері стандарту (речення).....	120
Додаток Е. Приклади речень вживання японізмів у сфері субстандарта.....	134
Додаток Є. Глосарій японізмів	138
Додаток Ж. Глосарій анімешників	167
Додаток З. Діаграми.....	185
Додаток И. Публікації.....	187

ВСТУП

Сучасна англійська мова функціонує й розвивається в тісному контакті з іншими мовами, постійно зазнаючи їхнього впливу. Процес її поповнення іншомовними словами є безперервним, змінюються лише мови-джерела, інтенсивність проникнення лексем та його масштаби. Більш ніж будь-яка інша мова англійська запозичувала та засвоювала лексичні одиниці з інших мов під час безпосередніх контактів: набігів, завоювань, пізніше в ході колонізації, торгової експансії. Більше ніж сімдесят відсотків запозичених лексичних одиниць є в англійській мові. За останні кілька десятиріч іншомовний вплив на англійську мову став набагато більший та інтенсивніший, ніж був раніше. Це пов'язано зі змінами в соціальній, економічній, політичній сферах, у царині нових технологій, комунікації, з активізацією міжнародних контактів, із зацікавленням історією свого краю та можливістю ознайомитися з побутом інших народів.

Важливим чинником активного проникнення лексичних запозичень у сучасну англійську мову є зростання ролі й впливу засобів масової інформації на життя суспільства загалом та кожної людини зокрема. Саме останнім часом спостерігається проникнення японської мови в мови інших країн, зокрема в англійську. Деякі слова є просто транслітерацією слів японської мови, що позначають явища японської культурної спадщини, але деякі слова мають китайське походження, у той час як вони прийшли в інші мови, зокрема в англійську, через Японію. Так, багато японських запозичень має китайське походження, але їх етимологічні корені сягають настільки глибоко в старовину, що досліджувати їх походження є важким завданням. Саме це зумовило постійне зацікавлення мовознавців процесом стрімкого надходження японізмів в сучасну англійську мову.

Питання динаміки процесу запозичення, функціонування іншомовних слів, аналіз семантичних зрушень у них, етапи асиміляції іншомовних слів і властиві кожному етапу диференціальні ознаки асиміляції для всіх рівнів

мови, структурно-семантична еквівалентність запозиченого слова та його іншомовного прототипу, ставлення пересічних носіїв мови до іншомовної лексики, прогнозування можливості закріплення запозиченого слова в мові досліджували такі вчені, як А. Шлейхер [137], Е. Гауген [118], І. А. Бодуен де Куртене [102], В. Вайнрайх [21; 143], Л. Г. Верба [23], Ю. А. Зацний [47], Ч. Барбера [103], Дж. Ейто [147], В. В. Скачкова [95], В. П. Сімонок [94], І. М. Каминін [49] та інші. Тому **актуальність** зумовлена сучасними тенденціями розвитку лінгвістики, загальною спрямованістю сучасної наукової парадигми та її інтересом до проблем вивчення японських запозичень у сучасній англійській мові. В основному часткова асиміляція японських слів в англійській мові пов'язана з величезними відмінностями в типології та культурі цих мов. Японська мова не належить до мов індоєвропейської сім'ї, таким чином не має нічого спільного з індоєвропейськими мовами в утворенні коренів слів, флексій тощо. Тому на основі японських запозичень з'являється можливість простежити особливості взаємодії двох цивілізацій, виявити подібності та відмінності відповідних культур, пояснити їх взаємовплив.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 06111 «Когнітивно-дискурсивна організація текстового простору міжкультурної (кроскультурної) комунікації». Тема роботи затверджена наказом ректора № 440 від 14.11.2023 р.

Об'єкт дослідження – запозичена лексика з японської мови у сфері англомовного стандарту (загальноновживана та мова для спеціальних цілей) та субстандарту (мова аніме та манга).

Предмет дослідження – когнітивні та лінгвокультурологічні характеристики процесу запозичення з японської мови й аспекти функціонування японізмів та їх роль у формуванні й розвитку словникового складу сучасної англійської мови.

Мета роботи – виявити когнітивні підстави й встановити лінгвокультурологічні фактори запозичення з японської мови та дослідити функціонування японізмів у сучасній англійській мові у сфері стандарту та субстандарту.

Мета роботи передбачає вирішення таких завдань:

- визначити сутність термінів «запозичення», «японізми» як об'єктів лінгвістичного дослідження та охарактеризувати їх особливості;

- виокремити сфери вживання запозичених слів («японізмів») у процесі розвитку англійської мови в сучасному суспільстві та встановити лінгвокультурологічні фактори японізмів у сферах літературного стандарту та субстандарту;

- проаналізувати особливості вживання японізмів, розглядаючи різні типи асиміляції у сфері стандарту та субстандарту та охарактеризувати особливості функціонування японських запозичень, розкрити їх експресивне та стилістичне забарвлення;

- розглянути причини активізації процесу запозичення лексики з японської мови з когнітивних позицій та скласти глосарій японізмів у сфері літературного стандарту та субстандарту.

Дослідження виконано **на матеріалі** нових слів, словосполучень, відібраних зі словників R. Barnhart [149], A. Bliss [150], J. Phelizon [152] тощо, а також сайтів мережі Інтернет, присвячених мовним інноваціям, й автентичних періодичних видань *Asia Times* [152], *Japan Times* [154], *National Review* [156], *Nikkei Asia* [157], *SoraNews24* [158], *Anime* [151], *Civitai* [153], *MMI: Manga* [155] та аніме-серіалів.

У процесі аналізу було застосовано такі **методи дослідження**: *лінгвістичний метод* – для ознайомлення та вивчення стану проблем, релевантних до теми дослідження; *аналіз суцільної вибірки* – для відбору японізмів; *контекстуальний аналіз та описовий метод* – для вивчення та аналізу вибраних прикладів; *системно-функціональний метод* – для вивчення функціонування мовних запозичених одиниць, розглядаючи різні

типи асиміляції в різних сферах стандарту та субстандарту; *метод компонентного аналізу* – для встановлення структури плану змісту лексико-семантичних одиниць; *метод словникових дефініцій* – для дослідження специфіки функціонування лінгвальних одиниць; *етимологічний аналіз* – встановлює зв'язки форм і слів різних мов, *історичний аналіз* – вивчає історію зародження, утворення та розвитку процесу запозичення з японської мови; *метод кількісного аналізу* – для підрахунку частоти вживання японізмів у лексико-тематичних групах сфері літературного стандарту та субстандарту.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше в одному дослідженні робиться спроба здійснити цілісне вивчення лексичних запозичень з японської мови з когнітивних та лінгвокультурологічних позицій, встановити специфіку лексичних запозичень у сфері мовного стандарту та субстандарту, розглянути лексичні запозичення як об'єкт лінгвістичного аналізу в межах субкультур аніме та манга.

Теоретичне значення роботи визначається тим, що вона є певним внеском у розроблення проблем вивчення запозичених слів (японізмів), а також проблем лінгвокультурного та лінгвокогнітивного напрямів, оскільки робота представляє комплексний підхід до вивчення японізмів у сучасній англійській мові. Аналіз лінгвокультурологічних чинників запозичення лексики з японської мови дає змогу підійти до розв'язання питання щодо закономірностей іншомовного запозичення та концептуальних ознак в умовах культурної глобалізації.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані при розробленні курсів лексикології, лексикографії, термінології, стилістики, лінгвістики, на філологічних факультетах вищих навчальних закладів, у перекладацькій практиці, а також сприятимуть не лише поглибленому вивченню сучасних проблем, пов'язаних із запозиченнями, але й укладанню спеціалізованих словників (анімешників), глосаріїв та довідників з теорії та практики перекладу.

Робота пройшла **апробацію** на науково-практичній конференції «Тиждень науки-2023». За результатами дослідження було опубліковано тези «Японіزم в сучасній англійській мові» [54] та фахову публікацію «Адаптація японських запозичень в англomовному просторі» [53].

Структуру роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (158 найменувань). Загальний обсяг роботи 202 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗАПОЗИЧЕННЯ

1.1. Проблема визначення поняття запозичення

Вивчення мовних контактів і пов'язаних з ними явищ, зокрема процесів запозичення, має давню традицію у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві, особливо з кінця ХХ і початку ХХІ століття, з помітним розширенням міжнародних зв'язків та інтенсифікацією мовних контактів між носіями різних мов як безпосередньо, так і через засоби масової інформації. Тема розвитку лексики є актуальною і сьогодні та привертає увагу багатьох дослідників.

На розвиток словникового складу мови по-різному впливає процес запозичення, який є специфічним для кожної мови. Цей процес є основним чинником розвитку мови. Український дослідник Ю. О. Карпенко вважає лексичні запозичення одним із способів поповнення словникового складу мови протягом усієї її історії [51, с. 53]. Отже, як свідчать сучасні дослідження в лексикології, проблема вивчення запозичень є ще не до кінця вивченою. Питання метамови в теоріях запозичень ще недостатньо розроблене, що свідчить про суперечності в окремих лінгвістичних концепціях і термінології. Основною проблемою у вивченні запозичень є відсутність єдності в підході до класифікації запозичень за типом, видом, класом або категорією.

Про корисність чи незручність іншомовних запозичень наприкінці ХХ і початку ХХІ століття писали такі зарубіжні вчені, як Р. Брандт [107], Є. Карський [52], Т. Пауль [131] тощо. Аналізуючи лексику мови та походження слів, дослідники розглядали питання запозичень з наукового погляду. Майже всі праці цього періоду також висвітлювали питання мовної чистоти, тобто реакції суспільства на надмірне вживання іншомовних слів.

Тому можна сказати, що лише наприкінці ХХ на початку ХХІ століття почала формуватися загальна теорія запозичень. У ситуаціях інтенсивної мовної взаємодії відбуваються зміни в одній чи обох мовних системах або з'являються спільні мовні риси, тобто виникає інтерференція, або одна з мов, що контактують, частково чи повністю витісняється. Найважливішим наслідком мовного контакту є поява різних типів запозичень у мовах, що взаємодіють. Основні напрямки досліджень процесу запозичення мали генетичний характер, визначаючи лінгвістичне походження мови-реципієнта, час запозичення та умови запозичення. Основними генетико-хронологічними дослідженнями цього періоду є праці Я. Грота [Grot] [117], І. Огієнка [79] тощо, в яких подано генетико-хронологічний аналіз запозичень іншомовних слів.

У цей період науковці поступово перейшли від вивчення розрізнених чинників та генетико-хронологічних особливостей іншомовних слів до теоретичних питань запозичення. Серед них – визначення терміна «запозичення», з'ясування умов і причин запозичення, лексичних типів іншомовних слів, характеру асиміляції іншомовних слів у мові-реципієнті. Тогочасні вчені розглядали процес мовного запозичення як невіддільний від культурних, історичних, військових і політичних контактів між різними мовними спільнотами, як частину і результат цих контактів. Німецький дослідник Г. Пауль [131], наприклад, визнавав, що існує певна мінімальна кількість двосторонніх контактів між мовами, опосередкованих переміщенням груп людей, територіальними угодами, масовими міграціями, завоюваннями та індивідуальними подорожами як факторами, що впливають на процес запозичення. Тому він вважав, що аналіз запозичень слід починати з вивчення поведінки людей, які є носіями двох мов [131, с. 45]. І. Бодуен де Куртене [102] також звертав увагу на соціолінгвістичну природу цього явища і неможливість аналізу запозичень без її врахування, пов'язував його з фактами історії, психології і навіть фізіології людини, з необхідністю мовних змін. Таким чином, він пояснив необхідність мовних змін. Отже,

наприкінці XIX – на початку XX століття (Е. Ріхтер [134], К. Мьоллер [127]) актуалізувалося питання про характер і ступінь засвоєння іншомовних слів у мові-реципієнті, безпосередньо пов'язане з вивченням причин запозичень.

З середини XX століття проблема засвоєння іншомовних запозичень привертає увагу дослідників не лише з погляду фонологічної та морфологічної адаптації до норм мови-реципієнта, але й з погляду семантичної адаптації, словотвору та функціональної активності іншомовних запозичень у мові-реципієнті. Таким чином, проблема асиміляції (адаптації) іншомовних слів у мові-реципієнті наразі набуває все більшої актуальності. Українська дослідниця З. Куньч [66, с. 216] зазначає, що для того, щоб іншомовне слово стало запозиченням, необхідні такі умови: «передача іншомовного слова фонетичними та графічними засобами запозичення; співвіднесення слова з граматичним класом або категорією мови, що приймає; фонетичне засвоєння іншомовного слова; граматичне засвоєння слова; словотворча діяльність; семантичне засвоєння іншомовного слова; регулярне вживання його в мові (для слів, що не належать до спеціальної стилістичної сфери, – вживання його в різних жанрах літературної мови; для термінів – усталене вживання його в термінологічній сфері, з якої воно запозичене)» [66, с. 218] Проте не всі науковці, не всі вчені вважають, що ці ознаки є необхідними для появи запозичення, і висувають додаткові ознаки засвоєння слова в мові-реципієнті. Наприклад, С. І. Дорошенко визнає, що іншомовне слово може набути нової форми «навіть за умов специфічності та винятковості його вживання» ще до того, як воно ввійде в мову [37, с. 23], і що іншомовне слово, вже асимільоване в мові, може зберігати формальні ознаки звучання мови оригіналу. Тому він вважає ознаки стабільності, одноманітності та нормалізації словоформ більш важливими, ніж повне засвоєння звукової структури та форми слова [37, с. 62]. До інших ознак належать: часте вживання слова в мовах авторів різних стилів і поколінь, що належать до різних течій і соціальних груп; поява похідних від запозиченого слова на базі цієї мови, які підпорядковуються словотвірним правилам мови-

реципієнта; усунення семантичних збігів слова і що розрізнення значення по відношенню до найближчих синонімів на основі цієї мови є дуже важливою ознакою засвоєння іншомовного слова.

Існує багато категорій ознак засвоєння (асиміляції) іноземної лексичної одиниці. Наприклад, Л. П. Єфремов [40, с. 88] вважає функціональний принцип засвоєння слів основним у цій класифікації і виділяє серед ознак іншомовної асиміляції: повсякденне вживання і використання запозичених слів з покоління в покоління; набуття нових значень при збереженні значення вихідної мови, тобто зміна значення слова і метафоричне вживання, тобто семантичне засвоєння; участь запозичених слів у словотворчому процесі; фонологічна схожість з рідною мовою; усунення фонетичних і граматичних змін; заміна інших слів (рідного або іншомовного походження) запозиченими словами [41, с. 14]. На ці ознаки асиміляції іншомовних слів вказують У. Вайнрайх [21; 143] і Г. Дружин [38] у своїх працях.

Усі ці ознаки засвоєння іноземної лексеми є основними та характеризують етапи засвоєння іноземної лексичної одиниці. Початкова стадія – це стадія «проникнення», на якій слово часто спочатку асоціюється лише з іноземною реалією, зберігаючи іноземне написання й засвоюючись у писемній та усній мові. Етап запозичення – це другий етап, який характеризується семантичним впливом мови-джерела, стабілізацією значення та активним використанням в усному та писемному мовленні. Третій етап – етап «прискорення» – характеризується повним підпорядкуванням слів нормам запозиченої мови, використанням словотвірних норм, опущенням, розвитком внутрішньої та зовнішньої валентності, семантичними та стилістичними зрушеннями [48]. Сучасний український дослідник В. П. Сімонок також виділяє три етапи засвоєння іноземної лексеми, називаючи перший етап «проникнення», другий – «багато членів мовного колективу вживають слово і стають практично членами лексико-семантичної системи мови, але залишають маргінальні елементи» і

третій – «запозичення мовних законів», який називають «повним підпорядкуванням законам» [94, с. 54].

Таким чином, виділені етапи загалом відображають порядок процесу адаптації іншомовного запозичення, виходячи з основних ознак кожного етапу цього процесу, але не повністю відображають деталізацію названих ознак. Без урахування цих факторів, на нашу думку, неможливо точно охарактеризувати ступінь адаптації запозиченої мови.

М. В. Орешкіна розглядає проблему визначення поняття «запозичення» в різних аспектах. У загальнотеоретичному аспекті аналізує загальні проблеми мовних контактів і взаємодії різних мовних систем; у вузькому аспекті вивчає особливості розвитку окремих мов та їхніх різних рівнів. Дослідниця додає, що запозичення в лінгвістиці та теорії перекладу – це процес засвоєння слів, виразів і значень з іншої мови в тому вигляді, в якому вони є (тобто без перекладу), а результатом цього процесу є саме запозичене слово [82, с. 73].

Одні лінгвісти розглядають запозичення як процес, інші – як результат цього процесу. Багато зарубіжних лінгвістів описують запозичення як «процес, за допомогою якого мовна одиниця переходить з однієї мови в іншу» [132]. Інші розглядають запозичення як «елемент, перенесений в іншу мову, тобто результат мовної взаємодії, який може бути наявним у цій мові після того, як ця взаємодія закінчилася» [132]. Вважаємо, що найбільш близьким до мети нашого дослідження є визначення запозичення Т. Г. Линник: «Запозичення – це перехід іншомовних елементів (слів, морфем, синтаксичних конструкцій тощо) з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів, а також процес перенесення елементів з однієї мови в іншу» [67, с. 32].

У результаті тривалих історичних обмінів і змішування мов, запозичення посідають важливе місце у словниковому складі багатьох мов. Коли слово запозичується усно, воно зазнає більше змін у формі, ніж коли запозичується письмово. Якщо слово потрапляє в іншу мову одночасно із

запозиченням нового предмета чи поняття, значення запозичення залишається незмінним, але якщо нове слово потрапляє як синонім вже існуючого слова, відбувається розмежування значень цих слів і спостерігаються зміни в первісній семантиці. Морфологічно складні запозичення часто спрощуються при входженні в іншу мову і визнаються в ній простими і непохідними [72, с. 20].

Таким чином, запозичення в широкому розумінні – це процес перенесення різних елементів з однієї мови в іншу та їх адаптація в мові перекладу; запозичення у вузькому розумінні – це мовні елементи, які переносяться з однієї мови в іншу і функціонують у ній. Розрізняють запозичення слів (найчастіший і типовий випадок запозичення), запозичення фонем (найрідкісніший і найчастіший випадок, залежно від ступеня контакту між двома мовами), запозичення морфем (зазвичай у складі слова), синтаксичні запозичення (коли речення будується під впливом синтаксичної структури іноземної мови) і, нарешті, семантичні запозичення (коли значення з'являється в слові «під тиском» іншомовної моделі, семантичне калькування) [74, с. 29].

Як уже зазначалося, процес запозичення найактивніше відбувається на лексичному рівні. Тому Д. В. Будняк під лексичним запозиченням розуміє «тривалий процес, у результаті якого відбувається безперервна асиміляція слів і структурних елементів однієї мови в систему іншої мови на основі мовних, економічних і культурних зв'язків різних народів» [19, с. 12–13]. Таким чином, соціолінгвістичні умови, в яких відбувається контакт, визначають напрямок запозичення. Імовірно, саме під час лексичного запозичення елементи однієї мови найпомітніше змінюються в іншій мові.

Незважаючи на ці суттєві відмінності в термінах, що використовуються для опису поняття запозичення, сучасні дослідники часто вживають ці терміни як абсолютні синоніми, не розрізняючи їх. Не менш важливим спостереженням є вплив динаміки розвитку та факторів на появу запозичень у мові.

1.2. Класифікації запозичень

У вітчизняному та зарубіжному мовознавстві запозичення класифікують за різними критеріями. Наприклад, усні та писемні запозичення (Р. Махачишвілі [71]), прямі та непрямі запозичення (Г. Пауль [131]), лексичні та морфологічні запозичення (В. В. Скачкова [95]), лінгвістичні та культурно-історичні запозичення (Л. Блумфілд [106]), матеріальні та кальки (Т. Г. Линник [67]).

Е. Хауген [118] класифікує запозичення за їхніми структурними або формальними (морфо-синтаксичними) особливостями і вважає, що основною підставою для структурної класифікації є різний ступінь морфосинтаксичної заміни в мові, в яку запозичення потрапляють. Відповідно, Е. Хауген класифікує запозичення на власне запозичення (коли і значення, і звукова оболонка слова запозичені з іноземної мови) та гібридні запозичення (коли вони частково утворені з рідної мови, а частково – з іноземної) [118, с. 214]. Дослідники також виокремлюють гібридні неологізми, тобто слова, утворені від запозичень, і зазначають, що це явище не належить до власне процесу запозичення [119, с. 65]. Услід за Е. Хаугеном [118, с. 214] ми виділяємо такі типи запозичень: буквально-запозичення, при якому запозичується як матеріальна форма, так і значення мови-джерела, але можливі фонематичні та семантичні зміни під впливом мови-реципієнта; семантичне запозичення, тобто семантичне запозичення без матеріальної форми чи значення або з частковою морфологічною заміною; гібридні утворення, тобто слова, що частково складаються з іншомовних елементів.

У розумінні І. Байбакової [6, с. 44] термін «запозичення» об'єднує кілька різнорідних явищ: справжні запозичення і квазізапозичення (лат. *quasi* – «ніби»). Справжні запозичення можна поділити на такі групи: варваризми; транслітерація; власне запозичення або запозичення у вузькому сенсі; інтернаціоналізми. Варваризми – вживання іншомовного слова або виразу в мові без перекладу, зі збереженням графічних і орфографічних норм мови

оригіналу. «Це ніби найчистіший приклад запозичення з нульовим ступенем адаптації. Точніше, це ще навіть не запозичення, а іншомовне вкраплення. Як правило, воно характеризує мову освіченого прошарку суспільства» [6, с. 44]. Транслітерація – це переклад з однієї графічної системи на іншу, перенесення чужої графічної системи на свою графічну систему (подібно до варваризації). Власне запозичення або запозичення у вузькому сенсі – це слово з іншої мови, передане власною (місцевою) графічною системою (не варваризмом) і не зазнало значних змін. Інтернаціональна лексика – тип лексики посідає проміжне місце між запозиченнями та квазізапозиченнями [6, с. 44].

Квазізапозичення включають такі групи: власне переоформлення – запозичення, які пройшли «переробку» в мові-реципієнті: *інститут* (лат. *institutum*), *летальний* (лат. *letalіs*). Змішані слова (слова-міксти) – це перебудовані слова, але або непереоформлені в запозиченій мові, або, згідно з деякими лінгвістичними моделями, утворені із запозиченої мови на основі мови-джерела: *бравурний*, *аргументований*. Гібридні слова – це власне слова-джерела, утворені на основі запозиченого слова та слова-джерела: *naylist*, *motorway* [6, с. 45].

Найбільш детальну класифікацію запозичень подала дослідниця М. Орешкіна [82, с. 74]. Вона аналізує запозичення за такими критеріями (див. Додаток А). Звісно, цей перелік критеріїв може бути розширений та уточнений, оскільки відмінності між запропонованими групами запозичень не завжди є очевидними. Важливість теми запозичень визначається як лінгвістичними параметрами, спрямованими на розкриття механізмів адаптації, так і соціологічними, що дозволяють виявити глибину культурно-історичних контактів. Лінгвістичні механізми, за допомогою яких одиниці, запозичені з різних мов-джерел, потрапляють до мови-реципієнта, в основному однакові, і запозичення можна аналізувати з точки зору механізмів інтерференції, відповідальних за це, а також фонологічних, граматичних і семантичних адаптацій у мові-запозичувачі.

У сучасній контактній лінгвістиці, як зазначає, зокрема, І. М. Каминін [49], домінують три основні підходи (або теорії) до проблеми лексичних запозичень. До них належать: 1. Теорія транзитивності запозичень. Згідно з нею, запозичення розглядається як «міграція, перенесення або проникнення елементів однієї мови в іншу». 2. Теорія структурного моделювання запозичень за аналогією з іншомовними моделями, згідно з якою запозичення пояснюється як «створення мовою унікальних елементів шляхом творчого наслідування, приблизного копіювання іншомовних моделей». 3. Теорія компромісу, згідно з якою «допускається перенесення або переносення значення іншомовного слова» при копіюванні репрезентативної схеми [49, с. 51].

Згідно з цією теорією, слова, перенесені з однієї мови в іншу, адаптуються на всіх мовних рівнях в одномовному мовленні, а наслідки мовного впливу можуть бути виражені за шкалою від повної інтеграції до повної дисоціації мовних елементів [58, с. 81].

Буває важко визначити, на якому етапі адаптувалося те чи інше запозичення. Процес адаптації запозичень на різних мовних рівнях не є рівномірним, і відносно небагато запозичень характеризується однаковим ступенем засвоєння на всіх рівнях мовної системи [7; 48]. Як наслідок, лінгвісти класифікують ступінь адаптації запозичень все більш специфічним чином: відповідно до умовно виділених критеріїв адаптації запозичень, розроблених С. Сешаном [97], Л. Ф. Черніковою [98], Н. Д. Борисенко [17] тощо, ранжування має такий вигляд: фонетична та графічна адаптація, граматична, лексична та семантична адаптація, семантична самостійність слова, продуктивність словотвору, поява нових значень в іншій мові, інтенсивність вживання в цій мові, розширення семантичного діапазону, розширення семантичного діапазону слова.

На першому етапі виділяють іншомовні афікси та іншомовні слова. Це лексичні одиниці, які епізодично проникають у мову і зберігають літерне (орфографічне) поєднання мови-джерела. Вони беруться в лапки або

виділяються в тексті курсивом. Звукова оболонка запозичень зазнає лише незначних змін. Вони знаходяться на першій стадії адаптації, але в процесі частого вживання в мовленні можуть перейти до стадії адаптації та укорінення в іншій мові. На другому етапі засвоєння запозичення все більше пристосовуються до системи іншої мови, що пов'язано з прагненням зробити запозичення більш зрозумілим. Частково засвоєні запозичення проходять фонетичну, графічну, морфологічну та семантичну адаптацію. Для того, щоб передати звучання іншомовних слів у мові перекладу, їх спрощують, скорочуючи звуки, опускаючи ненаголошені голосні та усуваючи залежність значення слова від довжини голосних.

У процесі граматичної адаптації запозичення пов'язуються з певними лексичними та граматичними категоріями. Запозичення поступово втрачає граматичну категорію мови-джерела, включається в морфологічну систему мови запозичення й набуває відповідної граматичної категорії мови-реципієнта. На етапі фіксації запозичення починає виявляти семантичну самостійність і вступає в систему семантичних зв'язків з іншими словами мови-реципієнта. Багато слів не зберігають своїх попередніх семантичних властивостей, але часто зазнають впливу мови-джерела і набувають нових значень.

На етапі орієнтації іншомовні слова в мові, що вивчається, виявляють активне словотворення, утворюють однокореневі слова, набувають нових відтінків значень тощо. І. О. Коробова зазначає, що запозичені слова починають виявляти «відхилення в розвитку значення на нових територіях. Це зміна, часто звуження, кола значень запозиченого слова порівняно з його вихідною формою» [61, с. 241]. Варто зазначити, що семантична адаптація слова насамперед свідчить про те, що слово фактично асимілювалося в іншій мові. У цьому випадку запозичене слово включається в систему семантичних зв'язків у лексиці мови-реципієнта, зазнає нової граматичної трансформації, зазнає семантичної зміни, приєднується до споконвічного слова разом зі словом-джерелом і може набути зовсім іншого значення.

Загальноприйнята класифікація запозичень ґрунтується на ступені засвоєння слова. Крім етимологічної класифікації (класифікації за джерелом запозичення), «така класифікація не тільки вирішує проблему джерела запозичення слова (або групи слів), але й порушує питання типологічної подібності та меж проникності двох систем (передавача і приймача), які, у свою чергу, залежать від ступеня формальної та семантичної адаптації» [34, с. 286].

О. Стишов перераховує умови, необхідні для адаптації запозиченої мови до системи мови-джерела. На структурному рівні це: передача мови оригіналу фонетичними та графічними засобами, співвіднесеність з граматичними класами та категоріями мови оригіналу, співвіднесеність з граматичними класами та категоріями, фонетичне та граматичне засвоєння та словотворча діяльність. На рівні семантичної адаптації відбувається семантична точність, диференціація значення і відтінків між запозиченим словом і лексикою, наявною в мові-джерелі, а також розмежування значень і відтінків між запозиченим словом і лексикою, наявною в мові-джерелі. Нарешті, однією з головних ознак адаптації слова є регулярне вживання в мовленні [100].

Ця класифікація також відображає аспект процесу запозичення, пов'язаний з його полярністю, а саме визначенням часу проникнення й засвоєння запозиченої одиниці в систему мови, що запозичує. Іншомовний матеріал, який не вписується в параметри мовної системи, підлягає обов'язковому переробленню в системі мови. Тому стосовно другої крайності (стану) запропоновано набір ознак-індикаторів повної асиміляції слова, про що вже згадувалося вище [100].

Про ступінь засвоєння іншомовної лексики свідчить наявність диференційних ознак. Чим більше диференційних ознак, тим вищий ступінь засвоєння запозиченого слова в мові-реципієнті. Усі запозичення класифікуються за їхньою відповідністю/невідповідністю усталеним мовним

нормам, а також виділяють різні типи адаптації запозичень: графічну, фонетичну, морфологічну, синтаксичну та семантичну.

Таким чином, запозичення є складною і структурно неоднорідною групою. Однак лексика, об'єднана в цю групу, має спільні риси, які відрізняють її від інших лексичних шарів. Підходи до класифікації запозичень за типом, різновидом, класом чи категорією не мають єдності, а сама класифікація часто є неповною, оскільки ґрунтується на різних критеріях і принципах. Для повноцінного засвоєння та вивчення слів їхніми реципієнтами, для їхньої нормалізації та лексикографії необхідно не лише точно ідентифікувати іншомовні лексичні одиниці в мові, а й детально систематизувати їх, тобто створити вичерпну класифікацію. Такі класифікації допомагають розглянути такий складний і неоднорідний предмет з різних аспектів і виявити його загальні характеристики.

1.3. Причини, джерела, динаміка запозичень

Як відомо, неодмінна умова розвитку мови – це її контакти з іншими мовними системами. У сучасну епоху, епоху глобальних змін, міжетнічні та, відповідно, міжмовні контакти набули особливої значущості. Ця обставина, своєю чергою, викликає помітну актуалізацію процесу запозичення, яке є одним з основних аспектів мовного контактування. Сучасне запозичення має характерні риси, що значно відрізняє його від хронологічно попередніх форм. У цьому відношенні слід указати на такі особливості зазначеного процесу: безсумнівну масштабність процесу, його інтенсивність; багатоаспектний характер, що яскраво проявляється на всіх рівнях системи сучасної мови, що запозичує; наявність однієї спільної мови-донора, одиниці якої практично одночасно проникають у кілька різних мов і тим самим забезпечують інтернаціоналізацію сучасного процесу запозичення, а також зростання впливу східних мов на багато сучасних мовних систем.

Усе сказане пояснює посилений інтерес лінгвістів до цієї «хронічної», здавалося б, вивченої теми, яка тим не менш відкриває все нові особливості для наукового дослідження. Наприклад, різні аспекти проблеми причин запозичення були розглянути лінгвістами У. Вайнрайхом [21; 143], Е. Гаугеном [118], С. Томасон [141], Г. Хоком [121], Б. Джозефом [124], Е. Моравчик [128], Ю. Малаховим [68], Дж. Гамперцом [30], Р. Аппелем [101], П. Міскеном [129]. Зокрема, У. Вайнрайх [21; 143], Х. Глісон [116] та Ф. Філд [115] визначили основні причини різної природи та провели ґрунтовні дослідження; Г. Кеннон [110–112] та Е. Моравчик [128] розглядали причини мовних процесів з урахуванням кінцевої мети мовленнєвих актів, в яких беруть участь білінгви. Х. Хок [121] і Б. Джозеф [124] стверджували, що джерелом запозичень, зазвичай, є мова тієї соціальної групи, яка посідає панівне становище в суспільстві. Представники інших соціальних груп переймають комунікативні особливості цієї групи для того, щоб довести свою приналежність до неї. Тому дослідники також піднімають питання про вплив прагматичних факторів. Однак досі не існує єдиного критерію інтерпретації питання про причини запозичень, що залишає простір для подальших досліджень.

Як відомо, передача фонетичного, лексичного та граматичного матеріалу відбувається лише тоді, коли мовні спільноти вступають у контакт. На думку українського дослідника С. В. Семчинського [91–92], це відбувається внаслідок дії лінгвістичних (генетична спільність мов, граматична будова) та позамовних чинників (історико-географічні, соціально-політичні, культурні та психологічні чинники) [92, с. 45]. Хоча часові та якісні характеристики контакту впливають на структуру мови, з якою відбувається взаємодія, не завжди доречно стверджувати, що існує пропорційна залежність між тривалістю та інтенсивністю контакту й кількісним складом запозиченої лексики в мові, оскільки часто вступають у гру такі фактори, як мовна наївність і соціальна неготовність до вживання запозиченої лексики. Тому залишається відкритим питання про те, що

спонукає мовців використовувати запозичення у своїй комунікації і чи є певні чинники домінуючими.

На думку Ф. Філда [115, с. 75], у процесі номіналізації мовці можуть надавати нових значень існуючим словам. Вони можуть створювати словниковий запас на основі матеріалу з рідної мови. Отже, основною причиною запозичення є необхідність називати нові об'єкти дійсності, що підтверджують такі вчені, як У. Вайнрайх [21; 143], Ф. Берман [105], К. Шерер [135].

Згідно з іншим підходом, мовні запозичення є результатом панівного становища однієї із соціальних груп, що контактували. Прихильники цього підходу (Г. Хоук [121] і Б. Джозеф [124]) наводять нечисленні приклади кельтських запозичень у давньоанглійській мові і пояснюють це вищим політичним і соціальним статусом англосаксонських суспільств порівняно з кельтськими [124, с. 160].

У. Вайнрайх перераховує такі причини мовних запозичень: 1) рідкісні слова в мові-реципієнті з часом втрачаються, і втрачені елементи доводиться замінювати новими словами; 2) культурний вплив; 3) два слова мови-реципієнта є схожими, і запозичення іншомовної лексеми розв'язує проблему можливого помилкового тлумачення; 4) коли потрібні синоніми з більшою експресивністю; 5) запозичення може використовуватися для диференціації певних відтінків слова; 6) коли слово запозичується з мови нижчого статусу й може мати зневажливе значення; 7) коли інтенсивний білінгвізм спричиняє несвідоме запозичення слова [143, с. 60.]

Х. Гіртц подає дещо доповнений та уточнений перелік: 1) необхідність розрізняти нюанси значення, зокрема стилістичні відтінки; 2) необхідність гри слів; 3) необхідність розрізняти омофони; 4) втрата емоційної виразності слів; 5) відчуття, що концептуальні сфери недостатньо диференційовані; 6) поява нового концептуального поля; 7) можливість адаптації етимологічної подвійності існуючих слів; 8) двомовний характер суспільства; 9) необхідність надання евфемістичного значення виразам, потреба в

евфемізмах; 10) небажання перекладачів знаходити еквіваленти в іншій мові або відсутність лексичних засобів; 11) помилки або просте забування еквівалентів у рідній мові; 12) нечасте вживання слів, наявність діалектних варіантів [120, с. 24].

Обидва автори широко згадують лінгвістичні та прагматичні причини. Можна виокремити такі причини, як необхідність номінації, розрізнення омофонів, уточнення семантичного та стилістичного відтінку, культурні впливи, бажання показати приналежність до певної соціальної групи або надати вислову певного оцінного значення. Перша група причин зумовлена лінгвістичними чинниками і має на меті полегшити процес комунікації. Друга група спрямована на реалізацію особистих інтенцій мовця.

Таким чином, причини запозичень можуть бути внутрішньомовними (лінгвістичними) або екстралінгвістичними (соціально-економічні, політичні, військові, культурні, релігійні та різні інші контакти, що впливають на словниковий склад мови), але причини внутрішньомовного характеру, як правило, є результатом якогось зовнішнього впливу на мову, тому цей поділ є певною мірою умовним. Українська дослідниця О. Є. Козлова вважає, що «політична роль країни і мови, постійне оновлення лексичних засобів шляхом утворення слів, які називають нові і в певному сенсі споріднені явища» є наслідком цього умовного розмежування [57, с. 72]. Так, О. Є. Козлова вважає основними причинами запозичень «зміни психологічного настрою мас, зміни їх мовних уподобань і мовних уявлень» і «прагнення відмовитися від усього вчорашнього, якщо є хоча б найменша можливість, бажання без жалю залишити те, що сприймається як ознака часу» [57, с. 72]. Соціально-психологічними причинами запозичення З. Куньч вважає комунікативну актуальність позначуваних понять і престижність іноземної мови порівняно з рідною [66, с. 219]. Один із дослідників називає ще одну соціально-психологічну причину запозичень. Це поширеність мовних та естетичних смаків. На думку М. В. Орешкіної, «модне запозичення – це спроба надати цілеспрямованості, оригінальності,

вишуканості та незвичності мові та мовленню, що існують у мовленні молодого покоління» [82, с. 74].

Щодо реальних лінгвістичних причин запозичень, то Н. Ф. Босак [18], Н. О. Попова [85] виділяють такі: потреба в найменуванні (нових речей, нових явищ); потреба в уточненні та застосуванні споріднених понять; потреба в розмежуванні понятійно близьких, але все ж таки відмінних понять; потреба в спеціалізації поняття для певної галузі або певної мети; евфемістична заміна; вживання слів і тенденція до заміни однослівних назв описовими словами; інтеграція в мову запозичень, які можна згрупувати в сукупність лексики на основі їх загального значення та повторення спільних структурних елементів; наявність у запозиченнях усталеної системи термінів, корисних для певної предметної галузі або спеціалізованого середовища [14, с. 144]. Вважається, що процес запозичення відрізняється від інших явищ, пов'язаних з мовними контактами, таких як змішування кодів і перемикання кодів, тим, що він не вимагає глибокого знання мови, в якій знаходяться запозичені елементи, або прямого контакту між носіями двох культур. На здатність до запозичення впливає низка факторів, таких як генетична спорідненість мов, соціальні та політичні умови, спосіб поширення мов, схожість, характер контактів і ставлення мовної спільноти до цих мов.

Причини запозичення слів з іноземної мови різноманітні, але спільні для всіх мов. Загалом науковці розрізняють зовнішні та внутрішні лінгвістичні причини запозичення іншомовної лексики.

Одна із зовнішніх лінгвістичних причин є соціально-психологічною і спричиняє використання слів з унікальними конотаціями, яких немає в іншій мові. Це створюється, наприклад, для ефекту «престижності». Наприклад, японське слово «*ikebana*» означає «японське мистецтво складання квіткових букетів». «*Ikebana*» вживається для уточнення нейтрального англійського *bouquet* і підкреслення престижності цього виду мистецтва, коли йдеться про букет зі свіжих або засушених рослин (див. Додаток Б, реч. 21).

Соціальною причиною запозичень є також престижність використання іншомовних слів, тобто «мовна мода» на запозичення з певної мови. Деякі лінгвісти стверджують, що ті, хто використовує іноземні слова, заслуговують на більше визнання й повагу від своїх співрозмовників, ніж ті, хто віддає перевагу місцевій лексиці. Наприклад, японське «*samurai*» – «*благородний і безстрашний воїн, який бореться проти ворога*» – використовується для позначення безстрашного воїна або освіченої людини, а нейтральне англійське уточнює слово «*soldier*» (див. Додаток Б, реч. 22).

Г. А. Сергєєва висловлює абсолютно протилежну думку. На її думку, іншомовні слова використовуються для найменування нових явищ, які не ґрунтуються на національних засадах. Тому виникають ієрархічні пари між місцевими словами з близькими значеннями і раніше запозиченими словами, які або замінюють іншомовні слова, або намагаються вступити в синонімічні відношення [93, с. 12].

Окрім екстралінгвістичних чинників запозичення, дослідники також вказують на різноманітні внутрішньомовні чинники. Кожна культурно-мовна контактна зона має свої внутрішньомовні чинники запозичення, а переваги щодо причин запозичення надають перевагу певним тенденціям [11, с. 45]. Внутрішньомовними причинами запозичення слів з іноземної мови є необхідність назвати об'єкт чи явище, якого немає в когнітивній базі іншої мови [9, с. 3]. Це одна з найпоширеніших причин запозичення слів. У мові з'являється не тільки нове явище, але і його назва (наприклад, слова *bistro*, *gondola* і *elephant* в сучасній англійській мові). Потреба в назві предмета чи явища через неточність існуючих назв – друга причина [6, с. 25]. Наприклад, латинське *effluvium* несе в собі не тільки англійське *exhalation*, *emanation* – «*видих, виділення*», але й конотацію «*що має неприємний запах*». І остання причина – це «економія вираження» та «спрощення вираження». Коли вираз у мові-реципієнті замінюється новозапозиченим словом [5].

Екстралінгвістичні причини запозичень – це певні лінгвістичні тенденції. Екстралінгвістичні причини запозичення можна розглядати як

екстралінгвістичні особливості запозичення. Наприклад, комунікативна доречність поняття, що лежить в основі значення запозиченого слова, пов'язана з доречністю самого об'єкта рекомендації.

Окрім вищезазначених причин лексичного запозичення, І. Гжега у своїй книзі «Запозичення як словотворчий процес у когнітивній історичній ономазіології» вказує на такі причини запозичення слів з іноземної мови [36, с. 11]: 1) експресивність; 2) потреба гри слів; 3) протиставлення омонімічних слів [36, с. 12]; 4) втрата експресивності слова; 5) відчуття недостатньо диференційованих поняттєвих сфер [36, с. 12]; 6) притягання запозичення вже запозиченими словами [10]; 7) загальний потенціал етимологічного збігу, загальна привабливість можливих запозичень [10]; 8) політична або культурна перевага однієї країни над іншою; 9) соціальна двомовність [22, с. 79]; 10) негативні оцінки та зневажливе ставлення або позитивні оцінки та потреба в евфемізмах [24, с. 255]; 11) лінощі перекладачів або брак лексичного інструментарію [25, с. 6; 26, с. 45], 12) проста неухважність або погане запам'ятовування місцевих мовних назв [28, с. 66], 13) рідкісне вживання місцевих слів та варіативність слів у межах регіону [29, с. 12].

І. Гжега звертає увагу на останні три пункти цього переліку і запитує, чи може перекладацька недбалість [36, с. 50] та проста неухважність [36, с. 52] мати довготривалий вплив на мову. До речі, автор справедливо зауважує, що ті, хто включає цей пункт до переліку причин запозичення слів з іноземної мови, не наводять конкретних прикладів. Також незрозуміло, як вони визначають рідковживаність місцевої мови. Це означає, що рідковживані поняття, як правило, маркуються як «запозичені» [36, с. 54].

Ми погоджуємося з авторами, що цей список не є достатньо обґрунтованим і не має сенсу. З точки зору дослідника, екстралінгвістичні причини та обставини мають вирішальне значення для перенесення слів з однієї мови в іншу. Однак не всі іншомовні слова приймаються до системи запозичень. У цьому випадку лінгвістичні чинники відіграють вирішальну

роль. Якщо в мові-реципієнті бракує лексичного матеріалу для позначення певного явища чи предмета, то іншомовне слово приживається на ґрунті іншої мови. У цьому випадку запозичення заповнюють порожній простір. В іншому випадку виникає надлишок – і іншомовне слово не приживається в мові.

Отже, мовознавці мають різні погляди на причини та фактори запозичення. Умовно їх можна поділити на три групи. Згідно з лінгвістичною теорією, запозичення в реальності виникають через необхідність називати нові об'єкти, необхідність уточнення або роз'яснення певних понять у стилістичних цілях, необхідність уникати непорозумінь, пов'язаних з омонімією, а також через необхідність маскування мовлення.

1.4. Японізми

На думку Б. М. Абасова [1, с. 4], запозичення є невід'ємною частиною функціонування та історичної зміни мови і одним з основних джерел поповнення лексичного складу мови. Водночас запозичення є самотутнім елементом мови, частиною її лексичного багатства і слугують джерелом нових лексичних коренів, словотворчих елементів і точних термінів. Структурні особливості японської мови та її тривала ізоляція перешкоджали її проникненню в інші іноземні мови.

Хоча багато запозичених японських слів прийшли в англійську набагато раніше, перші з них датуються 16 століттям, але запозичені вони були, пройшовши свій шлях через китайську мову. Як відомо, Японія має своєрідну й самотутню культуру. З давніх часів вона тісно пов'язана з китайською цивілізацією. Загалом, у різних народів процес складання націй і національних мов відбувався в різному темпі та з різними результатами. Водночас лінгвісти надають великого значення фактам змішування або схрещування мов як першочергового складника їхнього історичного

розвитку. Збагачення словникового складу мови за рахунок словника інших мов – звичайний наслідок взаємодії різних народів на ґрунті торговельних і політичних відносин.

Хоча японська мова побудована на тій самій ієрогліфічній основі, що й китайська, спільність цих двох мов обмежується писемністю. Важливо відразу зазначити, що генетично вони різні і в граматичному відношенні не мають нічого спільного. Японська мова, її лексика та граматики належать до мов не аналітичного, як китайська, а аглютинативного ладу (від лат. *Agglutinatio* – приклеювання), тобто всі основи та афікси слів залишаються за їхнім значенням окремими частинами слів у формах слів, будучи ніби «склеєними». Разом з тим, за морфологічною класифікацією китайська мова є кореневою. Слова в ній складаються тільки з однієї морфеми – кореня, не утворюючи ні складених слів, ні сполучень із суфіксами чи префіксами. Тут так званий корінь є не частиною слова, а самим словом, яке може бути не тільки простим, а й складним [1, с. 4]. Утім, у давнину японці не мали споконвічної писемності й усі свої хроніки записували китайським письмом.

Насправді Європа ніколи не втрачала зв'язків з Японією, навіть після заборони християнства і практично повної самоізоляції цієї країни 1639 року з ініціативи уряду Токугави. До Японії допускалися лише голландці, які забезпечували зовнішню торгівлю на невеликому штучному острові Дешима в порту Нагасакі, і тому торгівля не лише товарами, а й ідеями йшла вельми інтенсивно й супроводжувалася винятково великою цікавістю з обох боків. Перші японські слова: *bonze* – європейське найменування буддистського духовенства (1522 р.) і *Kuge* ['kHge] – у феодальній Японії знать, наближена до двору (1577 р.) прийшли в англійську мову в XVI столітті опосередкованим шляхом, бо безпосередні контакти між японською й англійською мовами розпочинаються тільки з 1613 року, від часу прибуття в Японію першого англійського корабля.

Першою книжкою англійською мовою про Японію була «*The Capital of the Tycoon: Narrative of Three Year's Residence in Japan*», написана Сером

Резерфордом Олкоком 1863 року. Через п'ятнадцять років він допоміг американцям познайомитися з японським мистецтвом у низці статей журналу «*Art Journal*». Після цього з'явився термін японізм. Всесвітня виставка 1876 року, яка проводилася у Філадельфії, продемонструвала багато зразків японського мистецтва і ремесел. Виставка дала уявлення про японське мистецтво в суспільній свідомості і Японією в середині дев'ятнадцятого століття захоплювалися в деяких мистецьких колах. І вже в 1876 році західні колекціонери були одержимі японським мистецтвом, і зрештою торгівля японським декоративно-прикладним мистецтвом стала багатомільйонною індустрією [83, с. 10].

У живописі японське мистецтво значною мірою надихало Едуарда Мане, Марі Кассат, Дега, Ван Гога, Гогена та багатьох інших майстрів, зачарованих композицією та відтінками кольорів, багатством тонів і майже науковим підходом до форми [87, с. 235]. Внутрішнє оздоблення також зазнало впливу Сходу: європейські та американські архітектори відчували дедалі більшу зацікавленість до духу японського будинку та обстановки в ньому. З 1871 року і до кінця століття постійно зростало захоплення японською вітальнею в змішуванні з багатьма іншими стилями. На Всесвітніх Виставках 1851 і 1862 років у Лондоні, 1867, 1878, 1889 і 1900 років у Парижі, 1873 року у Відні та 1904 року в Сент-Луїсі було представлено велику кількість «китайсько-японських» інтер'єрів із порцеляною, бронзою, парасольками та картинами, причому щоразу в цих павільйонах виставки збиралася велика кількість відвідувачів [88, с. 90].

Ця «Япономанія» на Заході була як «віддзеркалення захоплення вестернізацією в Японії». Книги про Японію та японське мистецтво були широко розповсюджені в дев'ятнадцятому столітті. До них належать довідники, путівники, історії та кілька перекладених книжок японської літератури. Тому більшість запозичень з японської мови з'явилися в англійській мові приблизно в 19 столітті. Це й посприяло рясному

проникненню слів, що позначають японські реалії в індоєвропейській мові, зокрема в англійську, а також і в мові інших мовних сімей [87, с. 236].

Із запозиченими з Японії видами спорту пов'язана також певна філософія та ритуали. Останніми повинні володіти всі, хто займається бойовим мистецтвом, оскільки в японських єдиноборствах спортсмени розвиваються не тільки фізично, а й духовно. Крім того, існують різні команди, які представляють тренери й вчителі, як їх називають у східних єдиноборствах, і мають особливі позначення ступенів майстерності.

У 1882 році Дзигоро Кано (1860-1938) заснував свою власну школу традиційних бойових мистецтв, яку він назвав Кодокан. Він назвав цей стиль *jujitsu* (джію-джитсу), *judo* (дзюдо). Однак, дзюдо повільно розвивалося за межами Японії, поки після Другої світової війни його не привезли в США. З 1950 року дзюдо почало поширюватися по всій території Сполучених штатів. Доґо – «школа для підготовки в різних видах мистецтв самооборони» (як дзюдо і карате). Поряд із популярним дзюдо були введені *karate* (карате), *aikido* (айкідо), *iaido* (іайдо). Слова, що набули широкого розповсюдження у світі, стали інтернаціональними на позначення японських видів спорту: *айкідо*, *дзюдо*, *джію-джитсу*, *карате*, *кендо* (фехтування бамбуковими палицями), *кендзюцу* (фехтування на мечях), *кюдо* або *кю-дзюцу* (мистецтво стрільби з лука), *сумо* (японська традиційна боротьба), *ябусаме* (стрільба з лука верхи на коні) – відомі та зрозумілі досить великій кількості людей. Сюди ж можна віднести похідні найменування самих спортсменів: *дзюдоїст*, *каратист*, *сумоїст* (ці терміни чітко співвідносяться з певними видами спорту, є однослівними і легко запам'ятовуються).

Ще за часів Другої світової війни в англійську мову ввійшли такі японські слова, як *banzai attack* (*banzai*) «бойовий вигук японських воїнів» аналог європейського «Ура!» Та *katikaze* «японські пілоти-смертники», *honcho* – іменник, що позначає «начальник або лідер групи». Сьогодні це слово означає «бос, або велика шишка».

Після того, як Японія оговталася після руйнівних наслідків Другої світової війни й почала стрімко збільшувати економічний, культурний і політичний вплив на людей світу, велике кількість запозичень з японської мови додалася до англійської мови в 60х роках 20-го століття [99, с. 72].

Після американської окупації до 1952 року Японія вперше почала експортувати деякі зі своїх культурних пам'яток, почасти для того, щоб стимулювати туризм. У 1954 році в Сполучених штатах відбувся перший концерт Кабукі [75, с. 71]. *Ryokan* – «готель у традиційному стилі» і *kaban* – «поліцейська підстанція» з'явилися в 60-ті рр.

Із середини 1960-х р. стає популярною японська кухня. Згідно з дослідженнями, 1973 року майже ніхто в США не знав слова *sushi суши*. Кулінарні інновації супроводжувалися лексичними інноваціями. *Loanblends*, *soyburger* (*soy+ burger*), *Tofutti* (*tofu+ tti*) (немолочний заморожений десерт зі смаком морозива) були винаходом американців. *Tofutti* був сформований за аналогією з *тумі-фрумі*. *Futon* (1876) згадувався в деяких книгах з японської культури близько століття тому. Але справжньою датою прийнято вважати початок 1980-х років. *Futon*, що продавався на Заході, мав решітчасту дерев'яну основу, яка височіла всього в кілька дюймів від підлоги. Його можна перетворити на диван для денного використання, і він зазвичай містив матрац із бавовни, аналогічний японській версії.

Нині Японія бере активну участь у міжнародній торгівлі. *Zaitech* означає «великомасштабні фінансові спекуляції зайнятих у цій сфері компаній». Кількість японських ділових людей, які працюють у країнах за межами Японії, почала зростати, що спричинило необхідність відпочинку після роботи [75, с. 73]. У результаті було створено *karaoke*. Це «розвага, що полягає в непрофесійному співі із використанням пристрою, що дозволяє співати під задалегідь записану музику».

Аналізуючи лексичний склад англійської мови, можна сказати, що її словниковий запас значно поповнився сучасними запозиченнями («японізмами»), які широко використовуються в усіх сферах суспільного

життя (політика, фінанси, бізнес, технології, повсякденне життя тощо). Загалом, «японізм» стосується впливу японської культури на західне мистецтво наприкінці 19 століття. Термін «японізм» був введений Філіпом Бруті, який опублікував серію статей під цією назвою в журналі «Література і мистецтво Відродження» в період з травня 1872 до лютого 1873 року.

Зростаючий вплив японської популярної культури сьогодні також сприяв поширенню японської лексики та її похідних в європейських мовах, включаючи англійську. Відомо, що в багатьох випадках новітні запозичення з'являлися для позначення нових предметів, фактів та актуальних явищ. Сучасний аспект цього питання розглядає дві основні тенденції (причини) появи запозичень. Одна з них – соціально-політичні та культурні зміни в житті країни, інша – модна тенденція до використання запозичень. Наприклад: *Mitsubishi, Shogun, Shamisen, Fujiyama, Ninja, Subaru*, [150] (див. Додаток Б, реч. 23–24). Найбільш частотними для творення нових слів є елементи, які часто зустрічаються на просторах Інтернету. Наприклад: *emoji, sushi, wasabi, anime* [150] (див. Додаток Б, реч. 25–26).

Велика кількість японських слів у сучасних мовах у різних формах увійшла до граматичної системи англійської мови. Тому необхідно дослідити процес адаптації таких запозичень. Раніше вже згадувалося, що запозичення в англійських текстах здебільшого пишуться кирилицею. Однак цей правопис не є стандартизованим і нормативним, тому написання запозичень потребує подальшого уточнення. Крім того, у багатьох контекстах запозичення не набувають ознак, властивих відповідній частині мови в граматичних нормах [33, с. 6].

Причини цього полягають як в екстралінгвістичних чинниках (складність концепту, актуальність різних його аспектів), так і в інтралінгвістичних (наявність різноманітних засобів вербалізації концепту) [44, с. 27]. У багатьох випадках сучасна японська мова виконує вимогу, згідно з якою слова-терміни мають бути «максимально точними та лаконічними»: *Shinto, ramen, origami* [150] (див. Додаток Б, реч. 27–30).

На даний момент англійська мова, так само як і багато інших мов, переживає «розквіт» нової лексики. Особливо багато японізмів з'являється в науково-технічній мові в результаті бурхливого прогресу науки і техніки. Ще одним основним джерелом поповнення словникового запасу є утворення нових лексичних одиниць на базі рідної мови шляхом використання різних способів словотвору. Процес запозичення супроводжується освоєнням чужомовної лексики на всіх мовних рівнях, тому основою дослідження особливостей репрезентації японізмів у фаховій англійській термінології є також розгляд їх структурно-семантичного та функціонального аспектів. Проникнення запозичених термінів до складу англійської мови залежить від мовного суперстрату, який поклав початок японсько-англійським мовним контактам.

Японізми проникають у ті сфери, в яких в англійській мові не вистачає власних засобів вираження, що стало основною причиною проникнення в англійську мову багатьох японських слів та акронімів, розширюючи свої семантичні зв'язки та абсорбуючи в себе все цінне й потрібне: *FAI, zone ASFI, UMTS (universal mobile telecommunication system), GSM (global system for mobile communications)* [152–157]. Роль японської мови в сучасній англійській залежить від історичних умов розвитку мови-джерела. Частка запозичень в англійській мові набагато вища, ніж в інших мовах. Це пояснюється тим, що внаслідок історичних обставин англійська мова має більше можливостей, ніж інші мови, запозичувати іншомовні слова при безпосередньому міжмовному контакті. Сьогодні лінгвістів цікавить низка питань: звідки і чому запозичення потрапляють в англійську мову, як вони асимілюються в мові, як пристосовуються до граматичних структур і фонетичних норм, як змінюється їхнє значення і які зміни вони вносять в англійську лексику: *digi pickpocketi, shoulder surfi, piggybacki* [152].

Використання загальноживаних слів для номінації спеціальних понять дає підставити стверджувати, що семантичний спосіб творення термінів відіграє ключову роль. Японські запозичення не мають великого впливу на

англійську мову. Здебільшого японізми використовуються для підкреслення культури, змальовуючи місцевий колорит даної країни.

Отже, японські запозичення виконують різні стилістичні функції у художніх, публіцистичних і рекламних текстах. Так, японські екзотизми насамперед виконують номінативну функцію, називаючи поняття, невластиві нашому життю, відображають національну мовну специфіку або передають національний колорит, виконують оцінювальну функцію (частіше – з позитивною оцінкою). Відчуття іншомовності є основною характеристикою цих лексичних одиниць, що зумовлює можливість використання японізмів для досягнення зазначених стилістичних функцій.

1.5. Методологія вивчення японізмів в англійській мові

Як відомо, запозичення є одним із найважливіших факторів розвитку мови, оскільки вони збагачують її словниковий склад. Ці одиниці постають невід'ємною складовою лексики будь-якої мови. Вони є її повноцінними елементами, джерелом словотвору та засобами номінації явищ, об'єктів, реалій позамовної дійсності. Запозичення мовних одиниць є також процесом, в результаті якого в мові з'являються й закріплюються певні іншомовні елементи. У процесі тривалої історії розвитку англійська мова отримала значну кількість одиниць іноземного походження, а саме японізмів, що тим чи іншим шляхом потрапили до її словникового складу. Відомі різні підходи до вивчення поняття «запозичення» в сучасному мовознавстві. Прихильники першого підходу, який ґрунтується на теорії мовних контактів, Л. Блумфілд [106], У. Вайнрах [21; 143], Л. Булаховський [20], С. Семічинський [92] тощо, вважають, що при взаємодії мовних систем відбувається збагачення словникового складу мови. Як процес і результат міграції мовних елементів із мови-джерела до мови-реципієнта вважають запозичення представники другого підходу, а саме: Ю. Жлуктенко [44], О. Селіванова [89–90],

І. Бондаренко [21], Войтенко [27], Е. Хауген [118]. Представники третього підходу, Я. Бітківська [14], А. Білецький [11], Я. Грот [117], О. Стишов [96] тощо, визначають, що запозичення, засвоюючись, функціонують за законами мови-реципієнта. Узагальнюючи ці підходи, вважаємо, що запозичення – це лексема іншомовного походження, яка є складником англійської мови й джерелом її збагачення. Становленню теорії дослідження лексичних запозичень, їх основних видів та ступенів сприяли роботи А. Шлехера [137], Г. Хірта [120], Г. Пауля [131], І. Огієнка [78]. Вони розробили та вдосконалили класифікаційні принципи адаптації іншомовних слів. Через недостатність знання про механізми функціонування лексичних запозичень, їх етапів класифікації, лінгвісти апелювали до змін на фонетичному, граматичному та семантичному рівнях. Наукові розвідки про визначення показників адаптованості запозичених лексичних одиниць дали підстави для розроблення методологічних засад, які передбачали формування нової морфемної структури слова в мові-реципієнті з урахуванням семантичних, граматичних та фонетично-графічних властивостей на етапі засвоєння (Г. Пауль [131], Л. Боброва [15], Л. Булаховський [20]).

Оскільки лінгвісти враховують не лише можливість проникнення в рідну мову іншомовного слова, але й характер запозичення на фонетичному, граматичному та лексико-семантичному рівнях, то до запозичення пропонується залучити власне процес переходу елементів із однієї мови в іншу. Процес входження та асиміляції запозичень із японської мови в англійську у сферу літературного стандарту та субстандарту є складним і неоднорідним. Зазначимо, що в роботі термін «асиміляція» розглядається як поетапний, багаторівневий мовний процес, суть якого полягає в освоєнні чужомовної лексики (японізмів) системою мови-реципієнта на всіх її рівнях, а саме на фонетичному, орфографічному, граматичному та семантичному.

Ураховуючи теоретичний матеріал та здобутки дослідження роботи, визначаємо чотири основні етапи асиміляції японізмів в англійській мові: 1) входження; 2) адаптація; 3) укорінення; 4) повне засвоєння.

На першому етапі японізви пишуть латиницею та перекладають описово. Спостерігаємо непослідовність у графічному зображенні слова, зафіксовано незбігання семантичних меж запозичення та деякі неузгодження граматичних форм, оскільки носії мови сприймають запозичення (японізви) як чужерідний елемент у мові-реципієнті. На другому етапі запозичення починає частково пристосовуватися до орфографічних норм англійської мови. Під час адаптації слово отримує стійкі семантичні межі, починає залучатися до словотвірного процесу англійської мови, але ще не фіксується у словниках. На етапі укорінення стабілізується написання за орфографічними нормами мови-реципієнта, визначається його семантика та запозичення починають вживати в мові стандарту та субстандарту й японізм закріплюється у словниках. На останньому етапі нове запозичення повністю пристосовується до орфографічних норм англійської мови, до активних словотворчих процесів, фіксується в різних словниках [86, с. 51].

У сфері людського пізнання, як відомо, існують об'єкти й теми досліджень, а також і методи. Тема дослідження – японські запозичення в сучасній англійській мові: сфера стандарту та субстандарту. Аналіз лінгвокультурологічних чинників запозичення лексики з японської мови дає змогу підійти до розв'язання питання щодо закономірностей іншомовного запозичення та концептуальних ознак в умовах культурної глобалізації.

Фактичним матеріалом стала вибірка японізмів із словників *Barnhart R.K. et al. The Third Barnhart Dictionary of New English* [148], *Webster's New World Dictionary of the American Language* [150] загальним обсягом 1100 одиниць. Основним матеріалом для спостереження стали автентичні періодичні видання *Asia Times* [152], *Japan Times* [154], *National Review* [156], *Nikkei Asia* [157], *SoraNews24* [158] та електронні ресурси, інформаційні сайти, портали, блоги, мережі інтернет-сайтів в Інтернеті, присвячені прихильникам аніме та манги. У наш час, поряд з іншими засобами масової інформації, ці сайти, форуми справляють великий вплив на основні процеси у сфері субкультури. Таким чином, на цьому етапі застосовано методи аналізу

суцільної вибірки, який необхідний для відбору японізмів, та контекстуальний аналіз, за допомогою якого було вивчено та проаналізовано вибрані приклади. Специфіка наукової проблеми, яка розглядається в кваліфікаційній роботі, мета та завдання визначили вибір конкретних методів дослідження. На кожному етапі роботи для виконання поставлених завдань і досягнення мети дослідження застосовувано конкретний набір методів та прийомів.

На першому етапі було проаналізовано теоретичні праці, присвячені досліджувальній проблематиці, а саме наукові розвідки закордонних та вітчизняних учених. Традиційно актуальні для англійського мовознавства питання теорії та практики запозичення з японської мови викладено в межах трьох періодів, межі яких мають екстралінгвальний характер. Для ознайомлення та вивчення стану проблем, релевантних до теми дослідження було застосовано лінгвістичний метод. Аналіз досліджень про запозичену лексику уможливив виокремлення актуальних та малодосліджених питань, пов'язаних із поповненням та оновленням лексичного складу англійської мови шляхом запозичення, з адаптацією запозичень та зрушеннями, змінами на різних рівнях мовної системи на сучасному етапі розвитку англійської мови. Важливим компонентом дослідження є аналіз наукової та суспільної думки щодо нових запозичень у сферу субкультури аніме та манга. Насамперед варто зазначити те, що такі види сучасної масової культури, як манга й аніме, призначені в основному для молодшої аудиторії (від середнього шкільного віку до студентського). Багато творів, виконаних у цих специфічних жанрах масового мистецтва Японії, спрямовані не тільки на розвагу аудиторії, а й на її виховання. Автори немов пропонують юним людям подумати над різними складними і спірними питаннями, що стосуються різних життєвих аспектів. Можна сказати, що найчастіше манга й аніме слугують своєрідним «містком», допоміжним інструментом для трансляції елементів традиційної культури в сучасну реальність. Необхідність вивчення процесу запозичення в історичному розвитку

англійської мови зумовила використання загальнонаукових методів, таких як аналіз, синтез, спостереження, індукція, дедукція, порівняння, протиставлення, узагальнення та аналогія, а також основних принципів системного підходу власне системного аналізу у вивченні мови та її сфер. У роботі також застосовано описовий метод, для послідовного опису мовних одиниць і функціонування їх на певному етапі розвитку мови, тобто в синхронії. Зазначимо, що цей метод має особливе значення для виокремлення нових запозичених слів у лексиці сучасної англійської мови та їхньої характеристики. Саме за допомогою описового методу виявлено новозапозичення з японської мови в сфері стандарту та субстандарту, тобто цей метод було застосовано на другому та третьому етапах дослідження (виокремлення одиниць аналізу; членування виокремлених одиниць; їх класифікація й інтерпретація).

На другому етапі роботи було розподілено японські запозичення за сферами використання. Було здійснено лексико-тематичну класифікацію запозичень з японської мови у сфері стандарту (11 лексико-тематичних груп) та субстандарту (4 лексико-тематичні групи), а також визначено сфери функціонування нових запозичень. На цьому етапі було застосовано метод етимологічного аналізу. Це невід'ємна частина концептуального аналізу, оскільки він спрямований на виявлення внутрішньої форми слова, тобто його первісного значення.

Третій етап роботи було присвячено зіставленню процесів асиміляції, який здійснювався в 4 етапи. На першому етапі за допомогою дистрибутивного аналізу визначено особливості фонетико-графічної асиміляції японізмів у літературній мові та мові аніме та манга. На другому етапі асиміляції із застосуванням трансформаційного аналізу досліджено граматичні зміни японізмів у процесі пристосування до системи мови-реципієнта. Було визначено, що граматична адаптація японізмів проявляється у використанні ними формантів множини іменників, у набутті ними артиклів, а також у транспозиції частин мови та словотворчих процесів: конверсії,

афіксації, словотворенні, скороченні (усіченні й аббревіації). Було доведено, що насправді запозичуються не частини мови, а морфеми основ, тому що слова однієї частини мови можуть входити в мову запозичення як інша частина мови. На наступному етапі асиміляції японізмів зіставлено їх семантичну структуру з англійськими словами (збіг значення, трансформація, зміна денотативного значення (семантичне звуження і розширення), зміна конотації запозичуваних слів) шляхом аналізу словникових дефініцій та методики компонентного аналізу. На останньому етапі асиміляції японізмів було застосовано контекстуальний аналіз, методика кореляції мов та соціальних явищ спрямовувалися на виявлення функціонально-стилістичних особливостей уживання японізмів у мові субстандарту. На всіх етапах дослідження явища асиміляції японських запозичень, а саме для вивчення функціонування мовних запозичених одиниць, для розгляду різних типів асиміляції в різних сферах стандарту та субстандарту було застосовано системно-функціональний метод дослідження.

Метод кількісних підрахунків був домінантним на останньому періоді дослідження, він дозволив установити певні співвідношення в межах аналізованої лексики. За допомогою цього методу доведено достовірність статистичних результатів при застосуванні спеціальних лінгвістичних прийомів.

Таким чином, методологія кваліфікаційної роботи сприяла дослідженню лексичних інновацій іншомовного походження, а саме японізмів у сфері літературного стандарту та субстандарту як різнопланового мовного явища, яке відображає сучасний стан розвитку англійської мови. На нашу думку, комплексне застосування дослідницьких методів, які розраховані на вивчення певних явищ, закономірностей та особливостей розвитку мови, дозволяє різноаспектно дослідити лексичні запозичення як одне з головних джерел оновлення англійської мови та змін у ній у сферах літературного стандарту та субстандарту.

РОЗДІЛ 2

ЗАПОЗИЧЕННЯ З ЯПОНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПРОСТОРИ

2.1. Загальна характеристика вживання японізмів у сучасному просторі

Японська культура в сучасному світі привертає пильну увагу людей і виділяється на тлі інших культур своєю багатогранністю, філософським підходом до життя, здатністю зберігати традиційні цінності, незважаючи на глобалізацію. Японія, протягом століть взаємодіючи з іншими країнами, змогла зберегти свою самобутність і неповторність, і цей досвід безцінний для інших культур. Реалії японської культури останніми десятиліттями наділяються в повсякденній масовій свідомості «психологічною виокремленістю», або салієнтністю, завдяки чому їх активно використовують у мовленні представників молодіжних субкультур, у засобах масової комунікації, зокрема і в мережі Інтернет, де відбувається асиміляція відповідних запозичених позначень. Тому під час аналізу японізмів враховується диференціація лексики в англійській мові: загальнолітературна система і субстандарт, оскільки умови та причини цих різновидів запозичень, а також функції іншомовних одиниць відрізняються.

У сфері загальнолітературного стандарту запозичення з японської мови переважно вживаються для передавання інформації про культуру та реалії країни сонця, що сходить. У сфері загальнолітературного стандарту запозичення з японської мови переважно вживаються для передавання інформації про культуру та реалії країни сонця, що сходить. Подібні одиниці наближені до високої, книжної культури. Невипадково така лексика широко представлена в словниках, довідниках, енциклопедіях, спеціалізованих журналах. Запозичення у сфері субстандарту пов'язані з впливом масової

культури й переважно вживаються в мовленні молоді як найбільш схильної до її впливу частини суспільства.

Запозичення у сфері літературної мови насамперед пов'язане зі здобуттям знань, що стоїть за вживаними лексичними одиницями, тоді як у сфері субстандарту запозичення виконують переважно експресивну функцію, що зумовлено соціальними, психологічними, емоційно-груповими потребами людей.

Отже, під час дослідження було встановлено, що японські запозичення у сфері стандарту вживаються в найрізноманітніших сферах життєдіяльності, серед яких було виокремлено такі: (див. Додаток В).

Слід зазначити, що з плином часу деякі японізми можуть змінювати свої лексико-тематичні групи. Наприклад, японізм *kamikaze* – *камікадзе* раніше позначав стихійне лихо, тайфун, що запобіг вторгненню монгольського флоту в Японію в 1274 і 1281 рр. У другій половині ХХ століття під час Другої світової війни так називали в японській армії льотчика-камікадзе, який гинув разом із літаком, що атакував ціль. Таким чином, у процесі функціонування в мові японізм набув нового, побутового значення «безрозсудний сміливець, який жертвує собою» (див. Додаток Д, реч. 26–27). Отже, запозичення в загальноновживаній мові представлені на базовому рівні, оскільки співвідносяться зі звичайними поняттями мови. Це можуть бути окремі, поодинокі запозичення (*sudoku* – *судоку*, *tamagotchi* – *тамагочі*, *етої* – *емодзі*) або запозичення, які утворюються за тематичним принципом, наприклад, види театрального мистецтва: *Bugaku* – *бугаку*, *Bunraku* – *бунраку* (див. Додаток Г, прикл. 1) або жанри японської літератури: *Dojin* – *Додзін*, *Monogatari* – *Моногатарі* (див. Додаток Г, прикл. 2).

У відсотковому відношенні військова японська мова посідає перше місце, за нею йдуть спорт, кулінарія та прикладне мистецтво. Військова термінологія – це система слів на позначення понять військової справи, що використовується у сфері спеціалізованої комунікації. Військова термінологія відрізняється від нейтральної лексики як функціонально

(спеціалізація у військовій сфері), так і семантично (чіткість семантичних меж, стилістична нейтральність, емоційне забарвлення та відсутність двозначності). На відміну від звичайних слів, військові терміни можуть асоціюватися лише з одним об'єктом, одним поняттям, одним значенням або представляти будь-яку кількість ідентичних об'єктів. Така односкладова співвіднесеність зустрічається лише в одній галузі військової справи, наприклад, *tai* – *тай* «танкова рота», *bakufu* – *бакуфу* «військове управління сигунату» (див. Додаток Д, прикл. 3). Багатозначність військового терміна може виявлятися тільки при його вживання в різних галузях військової справи або в різних контекстах.

У зв'язку з поширенням східних единоборств, розширенням міжнародних спортивних контактів, загальним зростанням спортивної культури у світі терміни японського походження залучаються до загальноживаного лексичного фонду, стають надбанням широкого кола носіїв мови. Нині більшість із них є інтернаціональними: *aikido* – *айкідо*, *jujitsu* – *джіу-джитсу*, *karate* – *карате*, *kendo* – *кендо*, *sumo* – *сумо* тощо. Запозичення у професійній комунікації спортсменів представлені складними за структурою тематичними блоками. Кожна підсистема всередині цілісної системи спортивних понять має структуру і поділяється на мікросистеми. Відповідно до з цього структура мікросистеми понять окремого виду спорту може бути подана таким чином: вид спорту – місце, спортсмен, техніко-тактичні прийоми, снаряд, амуніція, якість, кількість. Сюди ж можна віднести похідні найменування самих спортсменів: *judoist* – *дзюдоїст*, *karatist* – *каратист*, *sumoist* – *сумоїст* тощо. Ці терміни чітко співвідносяться з певними видами спорту, є однослівними і легко запам'ятовуються. Технічні прийоми представлено такими термінами: *shiho-nage* – *сихо-наге* «кидок на чотири сторони», *kojyu-ho* – *кокю-хо* «техніка сили дихання», *ushiro waza* – *усиро вадза* «техніки проти атак ззаду» тощо. Важливу частину спортивної терміносистеми, запозиченої з японської мови, становлять команди, більшість з яких є міжгалузевими і вживаються в усіх

єдиноборствах: *hajime* – хадзиме «починайте», *mae* – мае «вперед», *mae-gi* – мае-гі «тримати дистанцію» тощо, але є й вузькоспеціальні: *tokuso* – мокусю «медитуй», *kotai* – котай «поміняйтеся ролями» тощо.

Як показав аналіз, у професійній комунікації спортсменів формуються сукупності запозичених найменувань для вираження спортивних понять, які прийшли в мову-реципієнт, не ізольовано, а цілими групами, наприклад, *aikido* – айкідо розділяється на *aikibudo* – айкібудо, *aikikai* – айкікай, *daitoryu* – дайто-рю (див. Додаток Г, прикл. 4).

До сфери кулінарії відносимо терміни, які позначають їжу: *bento* – «сніданок у коробочці», *gumaki* – румаки «закуска, яку готують зі шматочків м'яса або морепродуктів (курячої грудки, печінки, креветок) обгорнутих смужкою бекону», *gunkan* – вид ліпних суші та напої: *mirin* – сливове вино, *sake* – рисова горілка. Деякі з лексем, що відносяться до цієї сфери вживання, позначають основну страву *yakitori* – якіторі «страва зі шматочків курки (з нутрощами), підсмажених над вугіллям на бамбукових шампурах» тощо. До цієї ж сфери належать слова, що позначають допоміжні прилади при вживанні їжі, такі як *oshibori* – осиборі «вологий рушник, що подається до столу для очищення рук», *waribashi* – варибасі «дерев'яні палички для їжі». Сюди ж входять слова, що позначають такі заклади, як, наприклад *sushiya* – сушія «ресторан, де подають суші», *sobaya* – собая «ресторан, де подають страви з локини» або *chashitsu* – шашитсія «павільйон для чайної церемонії». Середньостатистична англомова людина не зможе визначити значення цих слів, не скориставшись словником або меню японського ресторану.

Японізми сфери мистецтва також дуже розповсюджені в англійській мові. Наприклад, популярне в багатьох країнах світу *shodo* – «мистецтво каліграфії». Інтерес до культурного досвіду Японії сприяв тому, що в англійську мову перейшли терміни, які позначають найменування інструментів: *suzuri* – важка, чорна посудина для чорнила (див. Додаток Г, прикл. 5).

Меншою мірою представлені інші тематичні групи: суспільні відносини, одяг, побутова сфера, сфера охорони здоров'я, релігія та вірування, найменування природних явищ, кліматичних особливостей, рослин, економіка, географія, історія (власні назви).

Усі японські запозичення, які входять до 11 лексико-тематичних груп певною мірою адаптуються до граматичних, графічних, фонетичних і семантичних норм мови-реципієнта. Розглянемо ці норми.

2.2. Адаптація японських запозичень загальнолітературної мови та мови для спеціальних цілей

2.2.1. Граматична адаптація

У сучасній англійській мові існує багато способів утворення нових слів, таких як афіксація, словоскладання, трансформація, скорочення, ад'єктивізація, субстантивізація, зворотний словотвір, лексико-семантичний спосіб та запозичення. Однак не всі ці способи використовуються однаковою мірою, і важливість кожного з них у словотвірному процесі варіюється. Більше того, зростає тенденція виходити за межі слова як конкретної мовної одиниці, додавати до нього нові ознаки та атрибути або взагалі змінювати слово [31, с. 22].

У наукових текстах японізми виконують такі основні функції як: номінативну, називаючи поняття, які не є частиною позамовної реальності, відомої носіям англійської мови, а також функцію передавання специфічного способу буття та колориту японської культури. Японізми виконують роль своєрідної платформи в процесі міжкультурної комунікації. Вони є спільною частиною, своєрідною надсистемою, яка з'єднує носіїв вихідної мови з носіями мови завдяки адаптації.

Граматична адаптація японізмів характеризується присвоєнням лексемі нових граматичних рис, які тотожні мові-реципієнту. При запозиченні японізми починають вбудовуватися в граматичну систему сучасної англійської мови, набувають граматичних форм вихідної мови, починають змінюватися за словозмінними моделями, тобто проходять етап граматичної адаптації запозичень. Так, слова набувають здатність відмінюватись, утворювати множину або змінювати граматичну форму завдяки суфіксації. Наприклад, завдяки суфіксам англійської мови *-ism* або *-ist*, утворюються іменники: *Shintoism, Nipponism, judoist, shintoist* (див. Додаток Г, прикл. 6; Додаток Д, реч. 28–29). Набули також англійського суфікса *-ization, -er, -ery* такі японізми: *Pinyinization, Harbiner, bonzery* (див. Додаток Г, прикл. 7; Додаток Д, реч. 30–32).

Менш продуктивними є суфікси іменників *-n* (*Hiroshiman, Okay-aman, Ryukuan, Yamaguchin, Kumamotori*); *-man* (*shoshaman, Walkman, Discman, Data Discman*); *-ite* (з назвами мінералів *abukumalite, bandaite, kobeite* тощо), а також з назвами людей (*Hong Kongite, Tokyoite, Kyotoite*); *-ol* (*shogaol, urushiol*); *-ate* (*shogunate*); *-ette* (*teaette*) (див. Додаток Д, реч. 33–38). Прикметники представлено суфіксами *-ic* (*shikimic, urushic, tsunamic*); *-en* (*Hokkien*); *-ese* (*Hainanese, Fuzhounese, Hong Kongese, Shanghainese, Pekingese*.); *-ist* (*Daoist*); *-istic* (*Shin-toistic*); *-esque* (*kabukiesque*); *-ian* (*Nipponian*); *-like* (*sonbilike*); *-ed* (*kimonoed, chongsamed, walkmanized*) (див. Додаток Д, реч. 39–42). Дієслова утворюються за допомогою суфікса *-ize* (*Atarize, Maoize, Shintoize, Atarize, Nipponize*) (див. Додаток Д, реч. 43).

Саме запозичені суфікси, або морфеми, що сприймаються як суфікси (суфіксоїди) посідають друге місце після коренів. Наприклад, суфікс *-ya* знаходимо у японізмі *udonya* – «удонья, кафе, де готують локину удон»; *tempuraya* – «місце купівлі темпура, продуктів у клярі», *sobaya* – «собая, ресторанчик, що спеціалізується на приготуванні соба, локини з гречаного борошна». Суфік *-do* – є дуже розповсюдженим у японізмах, він перекладається як «шлях» (*kendo, aikido, taekwondo, judo, hapkido, mikado*).

Суфікс *топо* – «річ» займає друге місце в нашому дослідженні, наприклад: (*такітопо* – «горизонтальний сувій», *набетопо* – «страва в горщику», *уакітопо* – «смажена страва»). Далі йде суфікс, *-ка* – «діяч» (*kendoka*, *karateka*, *aikidoka*, *judoka*), та *-уакі* – «смажений» (*teriyak* – «засмажене мариноване м'ясо або риба», *ікауакі* – «смажений кальмар», *такоуакі* – «смажені млинці з восьминога»). Як суфікс в англійську мову потрапили японські *-сан*, *-сана*, *-кун*, які є формами вираження категорії ввічливості, типової для японської та корейської мов: *татасан* – «мама-сан, господиня або глава будинку чи групи».

За суфіксами за частотністю йдуть префікси. Наприклад, префіксом вираження поваги, що зберігся в японських запозиченнях, є *о-* (*фаро* – *офу-ро* – «ванна», *бендо* – *обенто* – «коробочка для їжі», *ча* – *о-ча* – «зелений чай», *чазук* – *о-чазуке* – «рис із зеленим чаєм або бульйоном»). Усі ці морфеми японської мови зберігаються тільки всередині запозичених слів і не мають продуктивності на новому для них ґрунті англійської мови, тобто до англійських основ вони не додаються.

Іноземні слова, особливо ті, що ввійшли до сучасної англійської мови з японської, вже не сприймаються мовцями як чужорідні елементи і не потребують пояснення їхньої форми чи значення (наприклад, у сучасній термінології такі терміни беруть активну участь у словотвірному процесі): *affe*, *spyware*, *zenware*, *klingelton*, *ladegerat*, *mobilnet*, *handydaten*, *handybanking*, *handytasche* [152–156].

Згідно з дослідженням, англійська мова запозичила з японської здебільшого іменники. Однією з ознак граматичної асиміляції іменників є утворення множини за моделлю мови-реципієнта, тобто за допомогою додавання закінчення *-s*, яке відсутнє у японській мові, наприклад *geisha* – *geishas* «гейша» (див. Додаток Г, прикл. 8; Додаток Д, реч. 44–51). Деякі іменники не змінюються, наприклад, *manga* – *манга*, *sushi* – *суші*, *onigiri* – *онігірі*, *kombu* – *комбу*, *sake* – *саке* (див. Додаток Д, реч. 52–57).

Можна сказати, що оформлення множини запозиченого іменника флексією *-s* не залежить від часу функціонування слова в англійській мові. Наприклад, у слова *samurai*, запозиченого ще в 1727 р. [108, с. 524], немає регулярної форми множини, і воно варіативно може мати форму з флексією *-s* «*samurais*» і форму з нульовим закінченням «*samurai*» у множині. Слово *dojo* – «зал для занять східними єдиноборствами», що потрапило в англійську мову в 1915 р., регулярно утворює множину за допомогою форманта *-s* «*dojos*» [113], так само як і *kago* (1822) [110, с. 25] – множина *kagos* – «сплетений паланкін» та слово *zori* – «японські сандалі для носіння з кімоно» – множина *zoris*; а слово *kami* (1618) [112, с. 193] – «дух, божество» має нульовий формант множини (див. Додаток Д, реч. 58–60).

Таким чином, висловлюємо припущення про те, що велика кількість запозичень, які не мають форм множини, може посилити граматичну тенденцію англійської мови до незмінності іменника. З іншого боку, досить активно проявляється в японізмах тенденція до аналогізації. Так, іменники, утворені за допомогою форманта *-tan*, у множині нерідко додають флексію *-s* замість зміни голосної (див. Додаток Д, реч. 61).

Японська мова принесла в англійську різні запозичені лексичні одиниці. Слід зауважити, що серед запозичень відсутні дієслова, тільки іменники на позначення реалій. Звідси випливає, що можлива проблема асиміляції японських слів полягає в тому, що система англійської мови не здатна прийняти ці частини мови з японської мови, тільки іменники. Кількість японських запозичень в англійській мові не дуже велика, але зростаючий інтерес до японської культури спричиняє до проникнення в англійську мову все більшої кількості японізмів. Але при адаптації іменників в англійській мові можуть з'являтися інші частини мови, наприклад, дієслово *wakarimasu* – «розуміти», прикметники *ichiban* – «першокласний», *kawaii* – *каваї*, *кавайний* «милий, чудовий, солодкий», *kowai* – *ковай*, *ковайний*, *жахливий*, *моторошний*, *страшений*. Останні два прикметники набули символічного значення, але частіше застосовуються в мові субстандарту та

не мають закінчень прикметника англійської мови. Вживається прикметник «*kawaii*» і в мові для спеціальних цілей (див. Додаток Д, реч. 62–63). Прикметник ж «*коваї*» залишив своє значення (див. Додаток Д, реч. 64–65).

Наступним проявом граматичної адаптації є перехід слова з однієї частини мови в іншу, тобто конверсія. Наприклад, японізм іменник *honcho* – *лідер невеликої групи*, а в результаті конверсії утворилося дієслово *to honcho* – *бути відповідальним*, *kowtow* – *уклін* перетворився на *to kowtow* – *кланятися, плазувати* (див. Додаток Д, реч. 66).

Для японських слів китайського походження характерне словоскладання, наприклад: *hinamatsuri* (*hina* – «лялька» + *matsuri* – «свято»). Ця тенденція до словотворення в запозичених словах триває і на англійських основах, які були створені в Японії і повернулися у складі складного слова в англійську мову: *salaryman*, *homestay*. Завдяки великій кількості англійських запозичень у японській мові, там асимілювалася значна кількість англійських коренів, що піддаються складанню з японськими основами і потім у перетвореному вигляді переходять в англійську мову: *karaoke* [*кага* – «порожній» + *оке* < *okesutora* – «оркестр» (< англ. *orchestra*)] (див. Додаток Г, прикл. 9; Додаток Д, реч. 67). Японізми, що утворюють складні слова й терміновані біноми (двокомпонентні поєднання, що функціонують як складне слово), можуть являти собою напівкальки: *soybean*, *soy flour*, *red tai*, *ho-bird*. Один елемент цих слів має східне походження, інший – англійське (див. Додаток Д, реч. 68–69).

Вигуки можуть виступати як частини мови, що запозичуються, оскільки вони являють собою застигли вирази (*frozen expressions*), сигнали емоцій і вольових спонукань, а також тому, що виконують функцію «сурогатів» речення і легко виділяються з мовленнєвого потоку, наприклад, всім відоме *banzai* – «бойовий вигук», *hajime!* – «починайте», *arigato* – «дякую».

Отже, можна стверджувати, що насправді запозичуються не частини мови, а морфеми основ. Справедливість цього твердження підтверджується

тим, що слова однієї частини мови можуть входити в мову запозичення як інша частина мови. Легко конвертуються в прикметники запозичені в англійську мову іменники – явище, типове для англійської мови.

Іншою основною ознакою граматичної асиміляції іншомовних слів в англійській мові є оформлення їх артиклями. На початку свого входження в англійську мову запозичені іменники з конкретною семантикою обчислюваного імені нерідко вживаються без артикля, бо є не стільки номінацією конкретного об'єкта, скільки номінуючим засобом для вираження абстрактного поняття (див. Додаток Д, реч. 70–72). Однак артикль, означений і неозначений, як маркер іменника починає вживатися досить скоро після входження слова в англійську мову: (див. Додаток Д, реч. 73–74).

Деякі іменники в проаналізованому матеріалі були вжиті з неозначеним артиклем a(n): *How to fold an origami frog*. – *Як зробити оригамі жабу*. За загальними правилами англійської мови деякі іменники не вживаються з артиклем (див. Додаток Д, реч. 75–77). Запозичені іменники можуть також оформлятися присвійними займенниками або описовими прикметниками (див. Додаток Д, реч. 78–79). Запозичення часто зісвоюються в повному обсязі з метою економії мовних засобів порівняно з конкретними або калькованими описовими виразами. Наприклад: *sutaaba*, *baito*, *aisu* тощо (див. Додаток Д, реч. 80). При запозиченні з японської мови шляхом калькування в англійській мові з'явилися такі абсолютно нові для неї слова і словосполучення, як: *jigoku no kunren* (*hell camp*), *manga* (*graphic novel*) (див. Додаток Д, реч. 81).

Зазначимо, що в сучасну англійську мову разом із новими запозиченими термінами – японізмами, потрапляє надзвичайно велика кількість аббревіатур. Японізми, що закріпилися в англійській мові, можуть становити аббревіатуру за англійським типом, наприклад: *APEC* < *Asia Pacific Economical Cooperation* (див. Додаток Г, прикл. 10; Додаток Д, реч. 82–84). Перманентне поповнення мови скороченнями збагачує як власне наукову термінологію, так і лексику загального вжитку.

Окремий пласт англомовної терміносистеми запозичених японізмів репрезентують лексичні одиниці, які використовуються у фаховій комунікації, зокрема такі поширені акроніми, як: *BYOD* (*bring your own device*); *Face ID*, *True Depth*, *QWERTY* (див. Додаток Д, реч. 85). Зрідка зустрічається латинізована аббревіатура східних слів: *GMD* < *Guo-mindang*, *RMB* < *renminbi*. Іноді аббревіатура буває змішаного типу: *EQH* < *External Qi Healing*; *KTV* < *karaoke television*. Продуктивним є злиття усічень: *AutoCut*, *camcorder* (*camera + recorder*) – «відеокамера» (див. Додаток Г, прикл. 11).

Таким чином, граматична адаптація японізмів проявляється у використанні ними формантів множини іменників, у набутті ними артиклів, а також у транспозиції частин мови, що притаманне англійській мові, а саме: конверсії, афіксації, словотворенні, скороченні (усіченні й аббревіації). Це важкий і складний процес, що неоднаковою мірою виявляється в японізмах і не залежить від часу існування запозичення в мові.

2.2.2. Фонетико-графічна адаптація японізмів загальнолітературної мови та мови для спеціальних цілей

Як відомо, запозичене слово зазнає фонетичних та орфографічних змін, потрапляючи в чужу мову, пов'язаних з адаптацією цього слова до законів мови-реципієнта. За Е. Гаугеном [118, с. 224], фонографічною адаптацією можна назвати вживання звукових послідовностей мови-реципієнта, для імітації іноземних звукових послідовностей та їхню фіксацію буквами мови-реципієнта. Таким чином, встановлюються відносно регулярні діафонічні відношення (термін «діафони» запропонований Е. Гаугеном) між фонемами двох мов, що контактують, на основі принципу «помірного пристосування», тобто зближення звуків шляхом заміни їх артикуляційно близькими [68, с. 17]. У результаті у фонетичній системі мови-реципієнта в процесі освоєння запозичень з'являються певні інновації, що свідчать про фонетичні

ознаки запозичень. Японські запозичення привнесли в англійську мову такого роду інновації, як: початковий і серединний звук [ts]: *tsuba* ['tsu:ba] – «цуба, гарда рукоятки меча»; *tsunami* [tsu'na:mi] – «цунамі»; *aiki-jutsu* ['aiki,dʒʊtsʊ] – «айкідзюцу»; звукосполучення [jw]: *feng shui* ['feg 'jwei] – «феншуй, мистецтво гармонізації навколишнього середовища»; з'яння (поєднання двох і більше голосних у межах однієї морфеми): *aak* ['a:ek] – «аак, ритуальна храмова музика»; *iaido* [i'aɪdo] – «іайдо, мистецтво володіння мечем»; в орфографії безліч подвоєних приголосних літер, які не відображаються у вимові: *ssirum* – «сирим, корейська боротьба», *ddol* – «дол, перша річниця з дня народження дитини» [68, с. 18].

Як відомо, ступінь фонетичної асиміляції запозичень залежить від часу запозичення (більш ранні запозичення – це слова, які найсильніше відрізняються від споконвічних форм) та від ступеня білінгвізму – у двомовного носія проявляється тенденція вимовляти запозичене слово у формі, найближчій до оригінальної, а люди, які володіють лише однією мовою, здійснюють майже повну заміну чужих звуків звуками рідної для них мови. Наприклад, японські слова, що прийшли в англійську мову в XVII столітті, є здебільшого чужорідними, чужими для мови-реципієнта. Лише два слова: *тоха* – пух із листя трави мокса та *soy* – соя мають широку сферу вживання, вони повністю асимільовані фонетично.

Впливає на ступінь асиміляції і форма мови, в якій здійснюється запозичення. Форма запозичення залежить від того, яким шляхом прийшло запозичене слово, письмовим чи усним. Наприклад, у XVIII столітті через переклади книжок європейських авторів японіزمи запозичені письмовим шляхом того часу. Тому запозичені в цей час японіزمи мають один вимовний варіант, що може свідчити про значний ступінь асиміляції. Однак, оскільки більша частина цих слів зберігає іншомовне звучання, вірогіднішою видається інша причина відсутності фонетичних варіантів – дуже рідкісне їхнє вживання в мовленні нефахівців, у мовленні людей, які не знають японської мови. На Гавайях, наприклад, багато англійських слів були

адаптовані японцями «на слух», тому в гавайському діалекті вони мають дещо іншу форму, аніж у літературній японській, у яку запозичення проникли письмовим шляхом. Наприклад, англ. *gasolin* > літ. яп. – *gasorin*, гавайський діалект ['gasorm]. Вважається, що за усної форми запозичені слова піддаються більшій фонетичній асиміляції; у разі запозичення в письмовій формі спостерігається тенденція зберігати споконвічну форму слова [50, с. 36]. Останнє положення можна віднести тільки до мов із гомогенною системою письма, а до запозичень зі східноазійських мов з їхньою особливою системою писемності воно навряд чи застосовне.

Деякі слова мають два вимовних варіанти: *tomte* [mOm, 'mOmel] – японська міра ваги, *ginkgo* ['gINkgqV, 'gINkqV] – адіантум, гінкго (дерево, батьківщиною якого є Японія та Кумай) та *Ritsu* ['rItsH], *Risshu* ['rISH] – буддійська секта раннього періоду Тан, VIII століття (два фонетичні варіанти в цьому разі зумовлені наявністю двох графічних варіантів) (див. Додаток Д, реч. 86–87).

Незважаючи на те, що практично всі слова, які прийшли у XVIII столітті, не виявляють фонетичної варіативності, спираючись на графічні форми цих запозичень, ми можемо зробити висновок про те, що вимова деяких із них значно змінилася. Так, наприклад, уже згадане вище слово *ginkgo* у XVIII столітті в роботах різних авторів записується як *gingko* або *ginko*, тобто, очевидно, першим вимовним варіантом цього слова був ['gINkqV]. Письмовий варіант *ginkgo* з'являється в середині XIX століття, можливо, під впливом латинського еквівалента (*Ginkgo biloba*), вимова згодом починає узгоджуватися з написанням ['gINkgqV]. Однак, слід враховувати той факт, що Оксфордський словник англійської мови дає цитати до слів лише з відомих праць, тобто можна припустити, що три варіанти *ginkgo* було зафіксовано практично одночасно й первісна вимова даного слова – ['gINkgqV]. Другий варіант з'являється внаслідок регресивної асиміляції. Звук «g», що відрізняється від звуку «k» тільки однією фонетичною характеристикою – дзвінкістю, зникає з вимови під впливом

останнього. Усний шлях проникнення в англійську мову характерний і для ранніх японських запозичень, оскільки англо-японські контакти мають доволі довгу історію, на відміну від корейських запозичень, що почали з'являтися в англійській мові лише у ХХ ст.

Сучасний варіант написання слова *hinoki* [hi'noki] – *велике хвойне дерево* – з'являється 1884 року. Під час входження в мову 1727 року було зафіксовано варіант *finoki*, отже, початкова вимова могла бути [hi'noki]. У цьому випадку поява двох варіантів пов'язана з фонетичними особливостями японської мови. Наприкінці ХVI століття звук [f] розпадається на два звуки [f] і [h]. Остаточне оформлення цього переходу відбулося наприкінці ХVII століття. Згодом [h] витісняє [f] у багатьох діалектах японської мови [5]. Нині звук [f] зберігається тільки в позиції перед голосним [u] ^ fu. Однак і в цій позиції він часто замінюється звуком [h] [147]. Наприклад, *fusuma* [ʰfʰsʰma, husuma] – *ковзаюча ширма, що розділяє кімнати* (див. Додаток Д, реч. 88). Буквосполучення shi у словах *Shingon* ['SINgOn], *Shinshū* ['SInSH] – *назва буддистської секти в Японії*, *urushi* [u'rHSi] – *японське лакове дерево*, з'являється лише наприкінці ХІХ століття, при запозиченні всі слова записувалися через si. На зміну вимови [s^S] могло вплинути перезапозичення цих слів під час безпосередніх англо-японських мовних контактів (японський палаталізований звук [s'], який передають літеросполученням у складі shi, відповідно до вітчизняних японознавців [5], вимовляють твердо, як у українській мові *си*, із деяким пришепетуванням, а англомовні ж сприймають його як [S]).

ХІХ століття багате на запозичення з японської мови. Одні японізми мають фонетичні варіанти, інші – графічні, на основі деяких із них можна простежити розвиток фонетичного вигляду цих слів. Так, наприклад, слово *tanuogana* [ta'njLgana] – *система письма, використовувана в Японії у VIII столітті*, запозичене 1868 року, передавалося за допомогою свого першого графічного варіанта *tanuokana* аж до 1928 року [59]. Очевидно, що вимова відповідає написанню.

Якщо слово має два вимовних варіанти, зазвичай один із варіантів ближчий до вимовної норми англійської мови. Наприклад, японське запозичення *Kabuki* [kq'bHki, kabuki] – японський театр кабукі. У першому варіанті другий склад є ударним, ненаголошений голосний редукується; у другому варіанті наголос зберігається на кожному складі, що не відповідає нормі англійської мови. Слово *sakura* – *сакура* також має два вимовних варіанти: перший [sq'kVqrq], другий [sa'kura]. Очевидно, що спочатку з'явився саме другий, нині рідко вживаний варіант, вимова цього слова була близькою до етимону (відсутність редукції ненаголошених голосних). У міру розвитку слова в англійській мові ненаголошені голосні редукуються, наголошений голосний, що знаходиться в складі четвертого типу, підпорядковується правилам читання, що існують у мові-реципієнті.

Чергування f – h спостерігається не тільки в графічних формах слів, а й у вимові: *futon* ['fHtOn, huton] – японська *клаптикова ковдра*. Слово запозичене 1876 року [64], має лише один письмовий варіант *futon*. Вимова [huton], можливо, з'являється в англійській мові у зв'язку із загальною заміною звуку f на h в японській мові.

Більше половини японізмів, запозичених у XIX столітті, не асимільовані фонетично, вони зберігають у своїй вимові різні іншомовні риси. У XX столітті (з 1900 до 1978 років) англійською мовою було запозичено 142 слова з японської мови. Три слова мають фонетичні варіанти, один із варіантів у плані вимови ближчий до мови-джерела, інший – до мови-реципієнта [59]. Наприклад, *bonsai* ['bOnsaI, 'bqVnsaI] – деревце бонсай. Більша частина слів зберігає іншомовне звучання через рідкісне використання в повсякденному мовленні та відносно недавній час запозичення. У сучасну англійську, як і в українську мови, більша частина запозичень потрапляє письмовим шляхом, через інтернет, науково-популярну, навчальну, газетно-публіцистичну, художню літературу.

Л. П. Кім Юань Фу [56, с. 18] виокремлює три ознаки іншомовності, фонетичної незасвоєності слів, які знаходять своє відображення і в японських

запозиченнях: 1) збереження іншомовних фонем: [dz] – *kudzu* ['kVdzH] – *kudzu* ['kVdzH] – багаторічна кучерява рослина, [ts] – *matsuri* [mx'tsHrI] – урочисте святкування, що проводиться біля синтоїстських святинь, *tsuba* ['tsHba] – японський ефес меча; 2) утворення звукосполучень, нехарактерних для іншої мови. Це такі сполучення: *ii* – *torii* ['torii] – ворота храму, перед синтоїстськими святинями *dz* – *adzuki* [qd'zHkI] – їстівні боби темно-червоного кольору [qd'zHkI]; 3) використання фонем у незвичних позиціях: короткі голосні в кінці слів, [e] – *metake* ['metake] – [e], [e] – *metake* ['metake] – [e] – тонкий бамбук, [a] – *uta* ['jHta] – *tanka* – японський вірш.

Фонографічною адаптацією називається уподібнення звукових послідовностей запозичуваної англійської мови для імітації звукових послідовностей східноазійських мов та їх фіксація англійськими літерами. Фонографічна адаптація запозичень залежить від тривалості входження слова в англійську мову-реципієнт, від ступеня білінгвізму користувачів, від письмової чи усної форми проникнення запозичення в мову-реципієнт.

Незасвоєні запозичення зазвичай функціонують у вигляді кількох вимовних (фонетичних) варіантів, що виникають у результаті їхньої адаптації за кількома моделями: а) імітація іноземної вимови як наслідування мови-джерела; б) дотримання правил читання рідної мови, за принципом аналогії.

Так, японське слово *sake* було прочитано на японський манер ['sa:kei; 'sa:ki], але також і за аналогією з англійською моделлю – ['seik]. Утворення фонетичного варіанта відповідно до написання слова (за правилами читання мови-реципієнта) особливо характерне під час вимовляння незнайомих слів, коли мовцю невідома фонетична форма запозичення або сам факт запозичення. Інша проблема – наголос у словах східноазійського походження – зазвичай вирішується за аналогією із законами наголосу в англійських словах.

Крім суто лінгвістичних причин, що спричиняють фонетичну варіативність, на форму і функціонування запозичення в англійській мові може впливати низка соціолінгвістичних і соціальних чинників: частотність

вживання в мові; вік тих, хто розмовляє (старе покоління прагне зберегти традиційну вимову, ґрунтуючись на написанні слова); сфера вживання (професійне мовлення); в інших мовах – вплив американської вимови [69, с. 26]. Ці ознаки не завжди безпосередньо впливають на запозичення, але певною мірою враховуються при закріпленні вимовної форми запозиченого слова.

Таким чином, основна проблема фонографічної адаптації японізмів викликана розбіжністю з традиційними для англійської мови звуко-буквеними корелятами. Ця проблема посилюється втратою в багатьох текстах діакритичних знаків, що визначають вимову деяких букв. Існування кількох фонетичних варіантів слова може бути наслідком одночасного засвоєння фонетичної структури через письмове й усне мовлення або з кількох мов у разі проміжного запозичення. Отже, на рівні фонетики японські слова мають два ступені адаптації: повністю асимільовані й частково асимільовані. На рівні графіки всі японські запозичення частково асимільовані, оскільки записані латиницею.

2.2.3. Семантична адаптація японізмів загальнолітературної мови та мови для спеціальних цілей

Як вважає багато лінгвістів [15; 28; 60; 80–81], першим етапом семантичного освоєння запозичення є його включення до мови-реципієнта, перед тим як відбувається асиміляція форми. Під час запозичення слово, як правило, зменшується у своєму значеннєвому обсязі, втрачає свою споконвічну багатозначність, оскільки відбувається запозичення лише одного лексико-семантичного варіанта. Запозичене слово, втрачаючи широке коло різноманітних значень, виявляє схильність до термінологізації [97, с. 90], для якої характерна визначеність і спеціалізація значення. Наприклад, японське слово *chui*, що має значення «увага, обережність, порада», запозичене

англійською мовою як спортивний термін «*попередження*» (див. Додаток Д, реч. 89). М. Вакулєнко [22] і Б. Гасанов [31] пояснюють термінологізацію запозичень тим, що таке слово виявляється нібито чистішим символом, ніж слово рідної мови, яке під час свого культурно-історичного розвитку набуло додаткових значень і відтінків. На цю ж причину використання запозичень указує І. М. Кочан [62, с. 63]. А. А. Казакова [48] підкреслює, що культурно-орієнтовані запозичення виконують функцію «термінологічної прив'язки» і слугують гарантом перекладацької оборотності. Проте, увійшовши в систему нової для них мови, запозичення можуть певною мірою зберегти притаманну їхньому етимону багатозначність, наприклад, набута полісемія характерна для японського запозичення *paniwabushi*, що потрапило в англійську мову з двома значеннями: *епічна народна пісня; практика запиту додаткових пільг після укладення угоди* або можуть розвинути властивості полісемантичності (*pankeen*, що потрапило в англійську мову зі значенням «*вид тканини*», а потім розвинуло значення «*жовто-бежевий колір*»). Розвиток нових значень на ґрунті мови, що запозичує, є одні м із показників повної семантичної освоєності запозиченого слова [65, с. 145]. Л. .П. Ефремов [41, с. 10] висунув у своїй дисертації тезу про те, що, чим більше системопринятих властивостей виявляється в того чи іншого слова, тим швидше воно входить у систему мови-реципієнта.

З погляду семантичних перетворень, усі японські запозичення можна поділити на дві групи: запозичення, що в англійській мові виступають у тому самому семантичному обсязі, що й у японській, і запозичення, які в англійському мовному середовищі змінили свій семантичний обсяг. Наприклад, лексема *senpuki* «*електричний вентилятор*» повністю зберегла свій семантичний обсяг (див. Додаток Д, реч. 90). А лексема *kitopo* змінила свій семантичний обсяг. Первісне значення *kitopo* – «*довга сукня з рукавами, яке вважається національним одягом Японії*». У ході вживання в англійській мові лексема набула ще двох значень: «*будь-яка вільна сукня з широкими рукавами*» або «*халат*» – і використовується для позначення одягу для занять

східними єдиноборствами. Потрапивши до американського військового сленгу, японське слово *kimono* > *kimona* змінило не лише форму, а й значення: «традиційна японська жіноча сукня» > одяг філіппінських жінок, блуза» (див. Додаток Д, реч. 91). У виразі *wooden kimono* (а), який використовували американські солдати під час війн в Азії, слово *kimono* означає «труна» (див. Додаток Д, реч. 92). Таким чином, під час фразеологізації запозичення виникає перенесення значення.

Розвиток багатозначності характеризує японські запозичення. Два значення розвинулося в англійській мові в японського запозичення *chanoyu* – японська чайна церемонія (див. Додаток Д, реч. 93). Японське слово *issei*, що з'явилося в англійській мові зі значенням «американець японського походження в першому поколінні», розширило своє значення і стало позначати іммігранта в першому поколінні (див. Додаток Д, реч. 94).

Багато японізмів розвивають багатозначність на основі метонімічних відношень між лексико-семантичними варіантами: місце – дія: *chashitsu* – чайний павільйон; чаювання в парковій чайній альтанці, вмістилище – вміст: *chawanmushi* – горщик із кришкою для приготування їжі; рибний або м'ясний пудинг, який готують на пару в маленькій чашці з додаванням яйця (див. Додаток Д, реч. 95). У деякої частини японізмів багатозначність розвивається на основі метафоричних перенесень: запозичення *fu* потрапило в англійську мову з первинним значенням «кажан», і оскільки в Японії та Китаї кажани є символом щастя і часто зображуються в мистецтві, у цього слова з'явилося ще два значення: «мотив кажана, який символізує успіх і щастя (у вигляді подвійної літери s)» і «щастя» (див. Додаток Д, реч. 96).

Прикладів розвитку нових значень на ґрунті англійської мови, що запозичує, чимало: *futon* у японській мові має значення «матрац для сну на підлозі», а в американській англійській мові в цього слова розвинулося нове значення «низьке ліжко у вигляді матраца на дерев'яному каркасі, яке зазвичай перетворюється на крісло» [49, с. 45]) (див. Додаток Д, реч. 97). Аналогічно японське слово *katikaze* в англійській мові має не тільки такі

значення: *штормовий вітер, тайфун, що знищив 1281 р. монгольський флот, який напав на Японію; японський льотчик-смертник*, – але воно також отримало переносне значення «нерозважлива, необачна людина, яка бездумно ризикує своїм життям» (*a kamikaze taxi-driver, a kamikaze attack*) і далі «самогубний, згубний» (*Kamikaze pricing*) (див. Додаток Д, реч. 98). Нові значення можуть з'являтися й у споконвічних слів мови-реципієнта внаслідок семантичних кальок: *stable < heya* – «приміщення, де живуть, харчуються і тренуються борці сумо» (див. Додаток Д, реч. 99).

Слово *ace* внаслідок появи кальки *to lose face* набуло значення «репутація, повага» (див. Додаток Д, реч. 100). Англійське дієслово *to butterfly* вживається в американському сленгу в значенні «вдаряти, залицятися» під впливом східної символіки (на сході метелик – символ невірності) (див. Додаток Д, реч. 101). Розширення обсягу значення може відбуватися й у калькованих запозичень. Наприклад, калька з японської *so-prosperity sphere* (< *Dai To-a Kyu-ei-ken* «Велика східноазійська сфера співпроцвітання») увійшла в англійську мову в значенні «сфера співпроцвітання», потім піддалася генералізації й набула значення «економічна експансія» (див. Додаток Д, реч. 102).

Для європейців слово *rice* – «рис» асоціюється зі Східною Азією та з людиною східноазійського походження, тож це слово набуває локального компонента значення, входить із ним у стійкі сполучення та фразеологізується в новому значенні: *rice-lady* – «рисова пані», *японка-повія на Далекому Сході в другій половині XIX ст.*; *Rice Christian* – «рисовий християнин», *китайський християнин* (див. Додаток Д, реч. 103).

Спеціалізація значення в англійській мові також характерна для японізмів завдяки словотворчим засобам. Так, наприклад, японське слово *judoka* зі споконвічним суфіксом *-ka* має два значення: *учасник змагань із дзюдо; фахівець із дзюдо*. Приєднання ж англійських суфіксів *-ist* і *-man* до кореня *judo-* розмежовує ці лексеми: *judoist* – «*дзюдоїст, фахівець із дзюдо*»; *judoman* – «*учасник змагань із дзюдо*» (див. Додаток Д, реч. 104–105). Іноді

японізми часто супроводжуються «посиленням» [21, с. 84] у вигляді родового найменування: *bon dance, daruma doll*. Очевидно, цей своєрідний повтор використовується в тексті для уточнення значення запозиченого слова (див. Додаток Д, реч. 106–107).

Під час дослідження зустрічалися випадки перетворення власних імен на загальні у запозиченнях. Так, статус загальних імен набувають назви торгових марок, які «набувають семантичного значення» [123, с. 203]. Наприклад, запозичення *Casio – Касіо, компанія з виробництва радіотоварів, калькуляторів, годинників* тощо). < яп. *Tadao Kashio, засновник компанії*.

Як відомо, японська мова, близько 10 % словника якої становлять запозичення, переважно з англійської мови, «повертає» деякі слова в англійську мову. Так, деякі японські запозичення проходять подвійний шлях: передавання з англійської мови до японської і потім повернення з японської до англійської. Це явище не можна назвати повторним запозиченням, оскільки цей термін означає різночасне односпрямоване запозичення однією і тією ж мовою з одного джерела, що спричиняє варіантність запозичених форм. Саме такі варіанти із зазначенням хронології їхньої появи в англійській мові представлені у Великому Оксфордському словнику. Наприклад, японське слово *shogun* у різні періоди входило в англійську мову в різних варіантах: XVII ст. – *shongo*, XVIII–XIX ст. – *seogun*, XIX ст. – *seogun; siogoon, shiogoon, sjogun, ziogoon*, XIX–XX ст. – *shogun* [149, с. 303] (див. Додаток Д, реч. 108). Цей процес можемо називати перезапозиченням, тому що це явище передбачає послідовну зміну ролей мов, наприклад, *apato* [яп.< англ. *apartment*] – «*апато, квартира у двоповерховому, дерев'яному, будинку, нерідко без зручностей*» (див. Додаток Г, прикл. 12). Таким чином, перезапозичення стає можливим тільки тому, що у слова змінюється значення – як правило, воно звужується, конкретизується.

При дослідженні було знайдено слова, які не мають аналогічної структури у вихідній мові, які створюються за рахунок засобів мови-реципієнта для позначення реалій або як наслідування мовних засобів

вихідної мови [10]. Ці слова є «псевдозапозиченнями» (термін Varbe 1994 [103, с. 11]), вони створені на японському матеріалі і є «доморощеними словами». Однією з причин їхнього утворення є престижність англійської мови та використання англійських основ з рекламною метою. Так, з'явилися найменування виробів, які спочатку були торговельними марками: *Walkman* – касетний плеєр (див. Додаток Г, прикл. 13), а потім поширена в усьому світі, *Camcorder* [гібрид. < *camera* + *recorder*) – маленька переносна телевізійна камера і відеомагнітофон (див. Додаток Г, прикл. 14). Крім назв торговельних марок, до японських неологізмів, створених з англійських коренів і запозичених англійською мовою, належать такі слова, як *homestay* – «проживання в сім'ї після приїзду в іншу країну» (див. Додаток Г, прикл. 15).

В англійську мову ввійшли також японські напівгібриди з англійськими основами: *Sendust* = *Sendai* + *dust* – «магнітний сплав для чищення записувальних пристроїв» [яп. *Sendai* – місто на о. Хонсю, де Хакару Масумото (*Hakaru Masumoto*) винайшов цей сплав + *dasuto* (< англ. *dust*). Цей сплав легко перетворювався на порошок], *Betamax* = *beta* [яп. «все закінчено») + *maximum*]. Як зазначає Г. Кеннон [110, с. 31], підвищенню товарної престижності відеокасети цього формату сприяла асоціація, що виникала в людей, із грецькою основою *beta*, яка підтверджувала добротну якість товару. До напівгібридів належать також такі слова, як: *Zaitech* [яп. *zai* – «багатство» + *teku* < англ. *tech(nology)*] – «складне управління фінансами»; *sangyo supai* [яп. *sangyo* – «промисловість» + англ. *spy* – «шпигувати»] – «промислове шпигунство».

Отже, потрапивши в англійську мову й розпочавши процес асиміляції в ній, японізми зазнають певних семантичних змін: зменшення смислового обсягу, звуження та зрідка розширення значення, термінологізації, розвитку нових значень і створення полісемії слова, розширення омонімії, посилення значення родовим найменуванням. Серед запозичень є «повернуті» слова, що свідчать про процес перезапозичення, псевдозапозичення на основі англійських основ і напівгібриди.

РОЗДІЛ 3

ЗАПОЗИЧЕННЯ З ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

У СФЕРІ СУБСТАНДАРТУ

3.1. Субкультура аніме

Запозичення у сфері субстандарту мають стихійний характер, тісно пов'язані із субкультурою аніме і манга, молодіжною музикальною культурою, зі спільнотою геймерів і призначені для експресивної репрезентації тем, що цікавлять молодь.

Якщо спочатку інтерес до Японії був пов'язаний із розвитком духовної культури, що вплинуло на видатних представників світового мистецтва, то в сучасну епоху завдяки ЗМІ, розширенню впливу нових комунікативних технологій і «технічних» видів мистецтва, які виникли на їхній основі, формується нова парадигма культурного розвитку, що має інтеграційний характер. Ідеться про феномен масової культури, яка зародилася на межі XIX – XX століть і нині сприяє широкому розповсюдженню інокультурного впливу у світовому масштабі. Інакше кажучи, сучасна захопленість японською мовою багато в чому зумовлена розширенням експансії світової культури та зміненими стилями життя людей.

Субкультура розглядається як явище соціально-психологічне, пов'язане з осмисленням представниками тієї чи іншої соціальної групи поточного часу, власного життєвого простору, актуальних цінностей. Ізоляція субкультури в часі та просторі може мати різний характер. Цікавими в цьому плані є результати дослідження соціологів, які виокремлюють чотири основні типи субкультур відповідно до чотирьох варіантів співвідношення ціннісних орієнтацій та орієнтацій у часі: синхронний у часі й альтернативний за системою цінностей; діахронний у часі та традиційний за системою цінностей; синхронний у часі й актуальний за системою цінностей; діахронний у часі й альтернативний за системою цінностей.

Діахронний за часом і традиційний за системою цінностей характерний для субкультури аніме та рольовиків. Не знаходячи декларованих у суспільстві цінностей у своєму реальному оточенні, представники цих субкультур звертаються до їх пошуку в інші епохи та інші світи. Водночас ми не можемо говорити про світоглядне протиставлення цих субкультур соціуму, хоча часовий розрив очевидних в умовах, коли в суспільстві втрачається значущість власних національних традицій, виникає вакуум, який заповнюється шляхом запозичення традиційних цінностей. Таким чином, з'являються субкультури, в нашому випадку, аніме.

Аніме (яп. [*аніме*], від англ. *animation* – *анімація*) – це японська анімація. Її головна відмінність від мультиплікації з інших країн полягає в тому, що більшість її творів орієнтовані на підлітків та дорослих і дуже популярні в усьому світі. Анімація часто (але не завжди) характеризується способом зображення персонажів і фонів. Вони транслюються у вигляді телесеріалів або фільмів, розповсюджуються на відеоносіях або призначаються для кінопоказу. Сюжет може зображати різних персонажів і варіюватися між різними місцями, епохами, жанрами та стилями. Більшість аніме-серіалів є адаптаціями японських коміксів манга, часто з тим самим графічним стилем та іншими особливостями.

Історія аніме сягає початку ХХ століття, коли японські режисери почали свої перші експерименти з анімаційними техніками, винайденими на Заході. Осаму Тезука, бог анімації та манги, був засновником сучасної анімаційної традиції і заклав основи того, що згодом стало сучасним аніме-серіалом. Наприклад, Тезука взяв приклад з Діснея і розробив метод передавання емоцій за допомогою великих очей персонажів. Під його керівництвом були створені перші роботи, які можна вважати ранньою анімацією [83, с. 12].

Майже через століття після роботи Тезуки, першого експерименту в анімації, мультиплікація пройшла довгий шлях і зараз надзвичайно популярна в усьому світі. З роками сюжети анімаційних фільмів, спочатку

призначених для дітей, ставали дедалі складнішими, а проблеми, що обговорювалися, – серйознішими.

Деякі анімаційні серіали орієнтовані на хлопчиків і дівчаток віком від 14 років і старше. Ці серіали також знайшли шанувальників серед дорослих і, у рідкісних випадках, серед людей похилого віку. У своєму розвитку аніме дещо відставало від манги, яка з'явилася на кілька років раніше і вже була популярною серед усіх верств населення Японії. Сьогодні аніме – це унікальний культурний пласт, який у первісному розумінні слова поєднує в собі як дитяче (*жанр кодомо*) аніме, так і підліткову продукцію, часто досить серйозну для дорослої аудиторії, хлопчиків (*сьонен-аніме*), дівчаток (*сьодзьо-аніме*) і навіть повноцінне доросле аніме. Окремим напрямком є *хентай-порно аніме* та його відгалуження *яой-юрі*, які зображують одностатеві стосунки між чоловіками та жінками (іноді без еротики та ненормативної лексики) відповідно. Таким чином, серед шанувальників аніме можна виділити: «пасивних анімешників», які періодично дивляться аніме-серіали або мультфільми, але не беруть участі в обговореннях у чатах, на форумах; «аніме-фани», шанувальники аніме, які постійно дивляться аніме-серіали та мультфільми, беруть активну участь в обговореннях на форумах чи сайтах, а також іноді беруть участь в аніме-фестивалях; «косплейтери» – активна група шанувальників жанру аніме, яка ототожнює себе з якимось персонажем жанру аніме, носить його одяг, вживає у своїй мові відповідні слова та вирази, грає в рольові ігри; «камеко» – шанувальники аніме, які фотографують косплейтерів та колекціонують їх світлини; «отаку» – маніакально захоплені шанувальники аніме та манга, які створюють інтернет-сайти за певним серіалом, випускають журнали еревітуються в улюблений персонаж, розмовляють його мовою [96, с. 54]. Найпопулярніші аніме-серіали: «Покемони», «Наруто», «Зошит смерті» і «Ван Піс».

Манга – це японські комікси зі своєю унікальною манерою малювання та сюжетами, що перетворилися на самостійну культуру. Манга, як і інші комікси, розповідає історію за допомогою малюнків і тексту. Однак вона

наділена своїми сюжетними та образотворчими особливостями, які дали змогу виділити манга в самостійний вид культури в Японії, а згодом і в усьому світі. У методичному плані манга виступає як автентичний навчальний текст і може використовуватися як засіб навчання усного мовлення японської мови на тій підставі, що в манзі вживається сучасна розмовна мова повсякденного спілкування, містяться соціокультурні матеріали. Однозначно використання текстів манга в навчанні японської мови має переваги порівняно з традиційними засобами навчання (навчальним/художнім текстом, відео, навчальним діалогом).

У ході роботи була виділена лексика, використовувана в середовищі любителів аніме:

- загальні терміни: *anime* – аніме, *animefag (fan)* – анімефаг, анімешник «любитель аніме» (див. Додаток Г, прикл. 16; Додаток Е, реч. 1–2);

- назви жанрів і стилів аніме та манги: *kodomo anime* – кодомо аніме для дітей (див. Додаток Г, прикл. 17; Додаток Е, реч. 3–4);

- терміни, що стосуються дизайну: *kemonomimi* – кемономімі «зображення персонажів із вухами тварин», *bishoujo* – біседзьо «особливий стиль зображення красивих дівчат» (див. Додаток Е, реч. 5).

- сленгізми, які використовують фанати аніме: *arigato* – арігато, (див. Додаток Г, прикл. 18; Додаток Е, реч. 6–8). Сленгізми дуже розповсюджені в мові не тільки анімешників. Наприклад, носій сленгу може замінити етикетне слово «дякую» на не завжди і не всім зрозуміле *arigato* – «арігато», а слово «вибач» – на *gomene* – «гомене».

Отже, на основі зібраного матеріалу всю лексику анімешників/отаку поділяємо на тематичні групи, а саме: загальна лексика, назви жанрів і стилів аніме та манги, терміни, що стосуються дизайну та сленгізми, які використовують фанати аніме. Як свідчить наше дослідження, третина «анімешних» слів була запозичена із західних аніме-спільнот і являє собою англійські слова, що закріпилися в розмовно-жаргонній сфері української

мови (*opening* – *опенінг* «анімаційна заставка з початковими титрами в ТВ-серіалах і OVA, яку зазвичай показують на самому початку кожної серії і супроводжують заголовною піснею» (див. Додаток Г, прикл. 19), а також адаптовані до української мови японські слова (*sugoi* – *сугойний*, *kawaii* – *кавайний*, *yoifag* – *йойщик* тощо), що з'явилися в мові українських анімешників та отаку через мову-посередник – англійську – завдяки активній комунікації з аніме-спільнотою відповідної країни.

Але сленгізми зазнають часткової зміни початкового значення слова на шляху до української мови. Інакше кажучи, українські анімешники використовують запозичені японські лексеми з далекою від первинної семантикою. Наприклад, слово аніме. В Японії його розуміють як будь-яке анімаційне кіно не залежно від країни-творця. Водночас, в Україні аніме тлумачать як виключно японську анімацію, що відповідає певним стилістичним стандартам.

Таким чином, значна частина японських запозичень у сфері субстрату обмежується поєднанням двох субкультур – аніме та манги, поширених через інтернет-форуми, чати, інтернет-словники та журнали, що видаються прихильниками такого роду мистецтва. Японізми в субстандарті, а саме в аніме, використовуються не тільки для того, щоб назвати іншокультурні реалії, а найчастіше ними ж і замінюють власні загальноживані слова.

3.2. Адаптація японських запозичень субкультури аніме та манга

3.2.1. Граматична адаптація

Як було зазначено раніше, японські лексеми, що мають еквіваленти в мові-реципієнті, зазвичай не вирізняються словесно-утворювальною активністю в загальнолітературній мові, але в субстандарті часто мають похідні. Для субстандартних японізмів характерний процес словесно-

утворювальної асиміляції на основі суфіксальних моделей. Розглянемо такі прикметники, як: *kawaii* – *кавай*, *кавайний* «*милий, чудовий, солодкий*», *kowai* – *ковай*, *ковайний*, *жахливий*, *моторошний*. На відміну від сучасного «кавай», слово асоціювалося з негативним образом, позначаючи щось «настільки жалюгідне, що не можна терпіти», тобто з «ковай». Пізніше слово «кавай» почало набувати позитивної сили, замість того, щоб розглядатися як жах. Однак, до того, як цей термін набув нового лексичного значення, його використовували переважно чоловіки для об'єктивації жінок. Протягом 60-х років було дуже поширеним називати жінок «*Кавайко-чан*», що схоже на англійське *cute* – «*милашка*», але *кавай* набагато емоційніший, ніж *милий*. Пізніше значення «*кавай*» знову змінилося, коли жінки почали використовувати його для опису всього, що схоже на них: *миле, чарівне*. У 70-х роках кількість людей, які використовують термін «*кавай*», різко зростає, що спричинило виникнення культури *кавай*, гасло якої було «*від жінок для жінок*». Послідовниці цієї культури збирали речі, які апелювали до їхнього почуття миловидності, і міксували їх, виражаючи свою індивідуальність, і це перетворилося на те, що сьогодні називають модою харадзюку або кавайним стилем [83, с. 12] (див. Додаток Е, реч. 9).

Сьогодні можна зустріти таке словосполучення *kawaii girl (Nia)* – «*кавайна няшка*», яке прийшло до нас із Японії і прижилося насамперед в анімешній субкультурі. І дуже швидко з анімешного сленгу потрапило і в молодіжний сленг. Самі слова «*няшечка, няшка*» – ці слова беруть початок від японського звуконаслідування «*ня*» або «*нян*» (котяче нявкання японською). Мається на увазі істота приємна, симпатична, ніжна і чарівна, яка часто має котячі атрибути (вушка, хвостик, лапки). Таким чином, у загальноживаній мові частіше застосовується словосполучення *kawaii girl* – *мила дівчинка*, а у сфері субстандарту (аніме) – *kawaii Nia* – «*кавайна няшка*». (див. Додаток Е, реч. 10–11).

На інтернет-форумах та сайтах можна знайти іменник «кавай», який утворився від прикметника «кавай» і позначає різновид аніме з акцентом на

миловидні персонажі. Від цього іменника виникло багато похідних: іменники «кавайішність», «*Kawaiist* – *кавайіст*», прикметники: *kawaii* – «кавайний», «кавайишний», «кавайчатий» – милий, приємний, симпатичний; «некавайний» – неприємний, грубий; прислівник *Kawaiily* – «кавайненько», «кавайно», дієслово *to kawaii* – «кавайти». Важливо, що всіх цих слів немає в японській мові, деякі частини мови утворилися від японізмів в англійській мові за допомогою суфіксів *-ist*, *-ism*, *-ly*, *-er* тощо, наприклад, від слів «*cosplay*» – «переодягання в (зазвичай саморобні) костюми персонажів з аніме, манги або відеоігор» та «*crossplay*» – «різновид косплею, що полягає в переодяганні в костюми анімешних персонажів протилежної статі», «*yaoi*» – «жанр еротичного аніме (і манги), що спеціалізується на демонстрації сексуальних сцен між чоловіками» утворилися такі іменники *cocsplayer* – «людина, яка захоплюється косплеєм», *crossplayer* – «людина, яка переодягається в костюми анімешних персонажів протилежної статі», *yaoier* – «шанувальник еротичного жанру японської анімації». За допомогою додавання англійських слів, наприклад, *anime boy* – анімешник, *anime girl* – анімешниця, *anime party* – аніме *пати* – захід (вечірка), *anime meetup* – анімка – неформальна зустріч анімешників для спільного проведення часу тощо. Більшість похідних спостерігаємо українською (див. Додаток Е, реч. 12–13).

Наступний прикметник, який було знайдено в субстандарті аніме – це прикметник *suigo* – *сугой*, *сугойний*, *вражаючий*, *гарний*, *красивий*, *чарівний*, *жахливий*, *страшний*, *дивовижний*. Залежно від контексту, він може мати як позитивне, так і негативне значення. Прикметник зазвичай використовується, коли людина приголомшена або відчуває себе пригніченою. Це може стосуватися будь-якої ситуації, незалежно від того, хороша вона чи погана. Схожий англійський вираз буде десь на кшталт «*Oh... Wow*». Однак його також можна використовувати для вираження того, що щось є жахливим. Він також прийшов із Японії та не отримав закінчення прикметників англійської мови. Але отримав ступені порівняння прикметників *more* (*less*) – більш (менш) – порівняльна, *most* (*least*) – найбільш (найменш) – найвищий ступінь

прикметників. Іноді *suigo* застосовується як прислівник, який має значення «*щось гарне*» (див. Додаток Е, реч. 14–15). Або вказує на те, що має статися щось погане, що ви відчуваєте себе так, ніби отримали багато задоволення чи щоб похвалити когось.

Як відомо, конверсія найхарактерніша і найпоширеніша в аналітичних мовах, до яких якраз належить англійська. Носії англійської мови не замислюються, використовуючи конверсію як спосіб словотворення, для них – це природний процес, тому іменники-японізми, потрапляючи в англійську мову можуть утворювати інші частини мови. Наприклад, *kawaii* – *to kawaii*, *cosplay* «*переодягання в костюми персонажів з аніме, манги або відеоігор*» – *to cosplay* «*коксплеїти*», *anime* – *to anime* «*анімеішнічати (дивитися й обговорювати аніме)*» (див. Додаток Е, реч. 16).

Загальновідомо, що одним з основних словотворчих процесів в англійській мові є словоскладання. Словотвір є одним із найпотужніших джерел розвитку та оновлення лексики, особливо завдяки арсеналу функціональних та структурних одиниць, що склалися в германських мовах та інших індоєвропейських мовних сім'ях. Словоскладання є одним із найважливіших засобів поповнення словникового складу мови, який полягає в поєднанні двох повнозначних слів чи їх основ, у результаті чого утворюється нове слово. Наприклад, це лексеми, які часто використовуються для розуміння світу японської анімації, а саме: *animeguide*, *aniguide* – *анігайд* «*стаття з корисною інформацією стосовно аніме, поширена через Internet*». Бачимо, що перша частина слова запозичена із японської мови *anime*, друга – англійська *guide*. Це свідчить про граматичну адаптацію цього слова в англійській мові. Японізм *animanga* – *аніманга* «*спільний номен для позначення понять «аніме» та «манга» складається з двох лексем японського походження. Наведемо ще приклади: web-manga – веб-манга (веб-манхва) – манга у вигляді кольорової сторінки* (див. Додаток Г, прикл. 20).

Суфіксація теж є розповсюдженим явищем в мові аніме. В японській мові для демонстрації соціального становища людей відносно один одного

використовуються іменні суфікси *-kun* – *-кун*, *-chan* – *-тян*, *-sun* – *-сан*, *-sama* – *-сама*. Звертання без суфікса звичайні у ставленні дорослих до дітей-підлітків, друзів один до одного тощо. Якщо ж людина взагалі не користується суфіксами, то це очевидний показник грубості. Звертання на прізвище без суфікса – ознака фамільярних, але «відсторонених» стосунків (характерний приклад – стосунки школярів або студентів) [46].

Так, *-chan* – *-тян* – лагідний суфікс, аналог українського зменшувально-пестливого «-чка». Він вказує на близькість і неофіційність стосунків. Уживається людьми рівного соціального становища або віку, старшими щодо молодших, з якими складаються близькі відносини. Здебільшого вживається маленькими дітьми, близькими подругами, дорослими щодо дітей, молодими людьми щодо своїх дівчат, наприклад, *usagi-chan* – різновид кемономімі «антропоморфні персонажі аніме і манги із заячими хвостиками і вушками». У суто чоловічому суспільстві не вживається, навіть більше, чоловік може розцінити таке звертання до себе як образу (якщо тільки його так не називає кохана дівчина). У середовищі отаку суфікс *-тан* також часто застосовується по відношенню до всіляких маскотів і проявів мое-антропоморфізму (наприклад: *Wikipedia-tan* – *Vikine-tan* – персоналіфікація Вікіпедії у вигляді персонажа-талісмана). *Vikine-tan* ніколи не була і не є загальноновизнаним символом Вікіпедії (щоправда, номінувалася на нього 2006 року) [28, с. 32], має статус тільки у вікіпроекті, присвяченому аніме та манзі. Створення аніме-персонажів (майже завжди – дівчат) та їхнє використання як неофіційних символів програм і вебресурсів – досить поширене явище в сучасній інтернет-субкультурі Японії. *OS-tan* – *OC-tan*, де *OS* – операційна система – це феномен Інтернету або мем, що стався з обговорення на японському «іміджборді» тощо) як більш «тепла» версія суфікса *-тян*.

Нейтрально-ввічливий суфікс *-sun* досить близько відповідає звертанняюненню на ім'я – по батькові в українській мові. Широко вживається в усіх сферах життя: у спілкуванні людей рівного соціального становища,

при звертанні молодших до старших тощо. Часто використовується при звертанні до малознайомих людей. Крім того, його може використовувати романтично налаштована молода людина по відношенню до коханої. Однак слід враховувати, що в жіночій мові цей суфікс втрачає гоноративне значення і вживається практично до всіх імен. Тобто японські жінки звертаються на «*sun* – *-сан*» до всіх, навіть до найближчих людей (за винятком дітей). Це пояснює той факт, що в японських фільмах, а також в аніме, жінки говорять «*-сан*» навіть чоловікам. У цьому випадку суфікс не означає звертання на «Ви». Однак, сучасні молоді жінки та дівчата менш формальні у своїй мові й «*-сан*» вживають здебільшого як нейтрально-ввічливий суфікс.

Наступний суфікс *-kun* – *-кун* – більш «теплий», ніж «*-sun* – *-сан*», ввічливий суфікс, трохи формальніший варіант, що характеризує певну форму близьких стосунків (друг), у юному віці частіше використовують по відношенню до хлопчиків, але в дорослому віці можуть застосовувати й до жінок, наприклад, під час звертання начальника до підлеглих.

Використання цього суфікса залежить від вікової групи. Щодо неповнолітніх (до 20 років), тобто школярі, студенти – зазвичай використовується стосовно осіб чоловічої статі. Може використовуватися стосовно дівчат, коли суфікс «-тян» з якихось причин недоречний (наприклад, чоловік-учитель до дівчини-учениці або дівчина до дівчини в дещо офіційній, але жартівливій формі). Щодо дорослих – як до чоловіків, так і до жінок (зазвичай у тих випадках, коли це колеги по роботі або звертання начальника до підлеглого).

Суфікс *-sama* – *-сама* демонструє максимально можливу повагу та пошану. Приблизний аналог звертання «пан», «високоповажний». Обов'язковий у будь-яких листах при зазначенні адресата незалежно від рангу. У розмовній мові вживається досить рідко і тільки при звертанні осіб нижчого соціального становища до вищих або дуже шанобливе звертання молодших до старших. Вживається при звертанні священника до божеств, відданого слуги до пана, дівчини до коханого, а також у тексті офіційних

послань. У сучасному мовленні таке звертання іноді використовують як сарказм.

Наступна група іменних суфіксів *senpai* – *семпай* – старший (або той, хто почав раніше) товариш (учень, який вступив на рік раніше). Використовується і як окреме самостійне слово, так само як і «*сенсей*» – *учитель* (в *аніме-спільноті*). Часто звертання «*семпая*» до молодшого відбувається без приєднання будь-яких суфіксів до прізвища останнього. Іноді до імені молодшого додають суфікс «-кун». Суфікс *kohai* – *кохай* – *молодший* (почав пізніше) *товариш*, є протилежність «*семпай*», допустиме звертання теперішнього або потенційного «*семпая*» до того, для кого він цим «*семпаєм*» є [46]. Частіше використовується як окреме самостійне слово, а не як суфікс. Може використовуватися в навчальних закладах стосовно того, хто перебуває в молодших класах: (див. Додаток Е, реч. 17–18).

Ці терміни також використовуються в середовищі отаку, часто з'являються в *аніме* та *манзі*. Закоханість у *семпай*в доволі поширена в Японії, і це відбивається на поширеності цієї теми в *сьодзьо-манзі* та літературних творах у жанрі романтики [28, с. 66]. Оскільки для цих термінів не існує задовільних аналогів іншими мовами, то в офіційних перекладах їх часто опускають, а в неофіційних (*фенсаб*, *сканлейт*) використовують без перекладу і як окремий термін, і як іменний суфікс.

Якщо в перекладі з японської прибрати іменні суфікси, величезний пласт значень, закладений у цих специфічних способах комунікації, буде просто знищений, і це може поставити читача або глядача в складне становище. У цьому разі втратиться значна кількість інформації, пов'язаної з тонкощами стосунків між персонажами, та й атмосфера, відчуття того, що дія відбувається саме в Японії, значною мірою нівелюється.

В Японії людей найчастіше називають на прізвище, а не на ім'я, з використанням будь-якого іменного суфікса. Особливо це характерно для чоловічого спілкування, коли навіть друзі називають один одного на прізвище – щоправда, з додаванням відповідного суфікса «-кун», що означає

«товариш» або «приятель». На ім'я один до одного рідко звертаються навіть дуже близькі друзі, бо так заведено звертатися до кровних родичів. Звертатися просто на прізвище, без жодних суфіксів навіть по-українськи це звучить неввічливо і зверхньо, а в японській це просто відверто грубо.

Виходить, що якщо в перекладі з японської «скасувати» іменні суфікси, «змусивши» всіх персонажів називати один одного тільки на прізвище, це в усіх випадках звучатиме вкрай неввічливо, зневажливо, а іноді – навіть трохи скандально. Особливо це стосується спілкування між представниками різних статей. Тому в англійській мові зазвичай прагнуть того, щоб зберігати японську систему суфіксів, і на те є свої причини. Якщо її скасувати, то вийде, що англійською друга на ім'я Ямадзакі (прізвище) Сусуму (ім'я) зватимуть просто «Ямадзакі», хоча в оригіналі його досить ласкаво називали «Ямадзакі-кун», тобто «мій приятель Ямадзакі» (або навіть «мій товариш Ямадзакі»). Якби його звали хоча б на «ти» або на ім'я «Сусуму», то характер стосунків між персонажами був би яснішим, але в сучасній англійській мові і «ти», і «ви» виражається через універсальне *you*.

Щодо перекладу найпоширенішого в нейтрально-ввічливій мові іменного суфікса «-сан», то в англійській мові ступінь шанобливості «-сан» добре відповідає формально-ввічливим «*mister/ missis/ miss*».

Значну проблему становить категорія роду, тому що іменникам японської мови рід не властивий взагалі. Щодо іменників англійської мови, то говорити про рід (жіночий або чоловічий) доречно тільки тоді, коли йдеться про живу істоту, оскільки всі неістоти належать до середнього роду. Для того, щоб зазначити рід у цих мовах, використовуються спеціальні суфікси або додаткові слова, наприклад, *Onee-San* – *онее-чан* «сестра», *Onii-chan* – *оніі-чан* «брат» (див. Додаток Е, реч. 19). *Onii-chan* є одним із найпопулярніших виразів в Інтернеті, що використовується для позначення стосунків брата/неповнолітнього до старшого брата; іноді це вимовляється *ані*. Ця спорідненість необов'язково має бути синівською, вона також може бути використана для стосунків дружби або глибокої поваги та захоплення.

Це складене слово складається з двох термінів: *Онїї* або *Нїї*, що відноситься до старшого брата або глави клану, та суфікса *-чан*. При поєднанні із суфіксом *-чан*, означає вираження любові або прихильності. Тому вираз можна перекласти як «*молодший брат*», але з певною особливістю.

Іменники-японізми набувають категорії роду й змінюються за зразком слів відповідно чоловічого, жіночого або середнього роду, тільки потрапляючи до української мови: *акїта* – *акума* «*сатана*», ч. р., *амерїте* – *амерїме* «американська анімаційна продукція», с. р., за зразком слова *море*, *анїте party* – *анїмка* «*тусівка отаку*» тощо.

Категорія числа виявляється в тих запозичених сленгізмів, що називають предмети або осіб, які можна порахувати, подібно до власне англійських та українських слів [12]: *сасен* – *сасени*, *стен* – *стени*, *тайтл* – *тай тли* тощо.

Отже, аналіз японізмів, виявлених у мовленні анімешників/отаку, свідчить, що досліджувані одиниці утворені шляхом калькування, афіксації, словоскладання, конверсії та адаптовані в англійській мові. Для градації і відтінків ввічливості в мові субстандарту існують іменні суфікси, які представляють великі труднощі для адекватного передавання на іншу мову, адже не в багатьох інших країнах є така розгалужена й багаторівнева система соціальних відносин.

3.2.2. Фонетико-графічна адаптація японізмів субстандарту

Як відомо, передавання звукового оформлення запозичень графічними засобами мови-реципієнта є однією з найскладніших проблем сучасного мовознавства, оскільки труднощі виникають унаслідок розбіжностей у системах мови-джерела та мови-реципієнта. Розглянемо питання про освоєння мовою запозичених слів з точки зору вимови та написання.

Слова японського походження зафіксовано в усіх проаналізованих тематичних групах анімешників. Звуковий склад японізмів відразу помітно, оскільки слово є незвичним для англійської мови, наприклад, закінчення іменників на голосні [i], [e], [y]: *hikikomori* – *хікікоморі* «соціофоб, молодий відлюдник, особа, що не бажає соціалізуватися, сторониться контактів із суспільством» (див. Додаток Г, прикл. 21; Додаток Е, реч. 20–21).

Оскільки, як правило, японізми – це міжнародні слова, то в українській мові вони мають такі характерні ознаки [25, с. 15]: чіткий поділ на відкриті склади: *ko-do-to* – *ко-до-то* «різновид аніме і манги, розрахованої переважно на дитячу аудиторію», *ne-ko-mi-mi* – *не-ко-мі-мі* «антропоморфні персонажі аніме і манги з котячими хвостиками і вушками, які зазвичай додають до всіх фраз закінчення «Ня»; звукосполучення [дз] на початку складу, властиві українській мові: *shoujo* – *сьодзьо*, *josei* – *дзьосей*; звукосполучення [ge]([go]), [ge]: *gekiga* – *текіта* «позначення манги зі стилем малювання, відмінним від анімешних стандартів», *syuoi* – *суйой*: (див. Додаток Е, реч. 22).

Ці ознаки доводять, що фонологічна та графічна системи японської та англійської мов суттєво відрізняються від української. Якщо йдеться про ті звуки, які знаходять в українській мові більш або менш точні відповідники (наприклад, голосні а, о, у, і та деякі приголосні), то передаються вони за допомогою відповідних українських звуків (а на письмі – літер): гарем (від англ. *harem*); опенінг (англ. *opening*). А коли говоримо про безеквівалентні звуки, вимова лексем наближена до мови-джерела за якийсь час засвоїться українським мовним ґрунтом, що буде відображено й орфографічно [59]. У такому випадку спрацьовує фонетичний принцип правопису: *dojinshi* – *додзинсі/додзинши* «самостійно публікована (поширювана через мережу Інтернет) манга, зазвичай заснована на сюжетах (і персонажах) відомих комерційних аніме-серіалів» (див. Додаток Е, реч. 23). Поява варіантів одного й того самого запозичення з японської мови може також іноді пояснюватися розбіжністю систем письма, наприклад, слово *adzuki* – *квасоля незграбна* змінювало свої форми залежно від прийнятої системи письма: *aduki*, *adsuki*,

azuki. Найчастіше спрацьовує фонетичний принцип правопису, що дозволяє записати слово так, як воно звучить за допомогою літер англійського та українського алфавіту: *tokusatsu* – *токусацу* «кіножанр, що передбачає собою історію про супергероїв» (див. Додаток Г, прикл. 22).

Ще одна особливість у сленгізмах японського походження – відсутність силового наголосу, що сприяє їх індивідуальному наголошенню. Наприклад, японізм *ahoge* – *ахоге* «особливість дизайну зачіски персонажа аніме або манги, що полягає в наявності «неслухняного» пасма волосся, яке постійно стирчить» має наголос на другий та на останній склад. Сленг отаку має характерні риси інтернет-сленгу, як-от: запозичення, захоплення мовними іграми, використання фонетичних масок і графічних виразів (смайлики, нехтування правилами пунктуації).

Таким чином, аналіз діалогів, представлених на інтернет-форумах шанувальників аніме, засвідчив, що запозичення в субкультурі аніме – на відміну від загальноживаної сфери стандарту, є більш рухливими, піддаються трансформації, тут часто спостерігають неточну транслітерацію, навмисне спотворюють звучання слова, відбуваються усичення слова та їхня подальша трансформація. Одним із основних способів передавання на письмі сленгових запозичень з англійської та японської мов є транслітерація, а також передавання звукового складу за допомогою фонетичної системи української мови; написання слів англійською мовою, використання одночасно кириличного письма та латиниці. Крім того, графічне зображення сленгізмів може бути глибоко індивідуальним і залежати від уподобань носіїв соціолекту. Наприклад, японське запозичення *happi (coat)* в англійській мові отримало ще один (жартівливий) орфографічний варіант *happy coat*; таким чином воно пишеться за аналогією зі словом, яке вже існує в мові.

Отже, загалом японізми в мовленнєвому спілкуванні представників субкультури аніме послідовно витісняють повсякденні слова і вирази рідної мови, адаптуються до фонетичних, графічних норм мови-реципіста, але рідко виходять за межі субкультури.

3.2.3. Семантична адаптація

Як правило, запозичення, що позначають конкретні об'єкти реальності та терміни, не зазнають значних семантичних змін. Однак загалом запозичення тією чи іншою мірою проходять через семантичну адаптацію залежно від соціокультурних і лінгвістичних реалій мови-реципієнта.

Під час дослідження всі японські запозичення субстандарту аніме було розподілено на дві групи, з погляду семантичних перетворень: запозичення, які в англійській мові виступають у тому самому семантичному обсязі, що й у японській, наприклад, *Yonkoma* – формат випуску манги по 4 кадри; *ganobe* – японський роман з ілюстраціями тощо (див. Додаток Е, реч. 24). В аніме як один з атрибутів під час обігравання ролей некомпімі (дівчата-кішки) використовується *nia* – ня. Це японське звуконаслідування нявкання кішки, аналог українського «мяу». Застосовується також для підкреслення чарівності (кавайності – від яп. слова *kawaii* – *кавайї*, що означає «милий», «чарівний») персонажа, найчастіше жіночих або дитячих ролей. Тобто персонаж вимовляє *ня* в певній ситуації або в довільній фразі, позначаючи свою схожість із кішкою або ніжний, милий, грайливий спосіб поведінки). Можна вважати, що слово *ня* є атрибутом кавайності особи, яка його вживає, або ситуації, в якій воно використане.

Друга група – це запозичення, які в англійському мовному середовищі змінили свій семантичний обсяг: *ahoge* – *ахоге* «дурне волосся» або «дурна зачіска». Спочатку термін «дурне волосся» стосувався конкретного пасма волосся, яке ну ніяк не хотіло укладатися разом з рештою зачіски. Пізніше цей термін став буквальною відображенням інтелекту персонажа аніме. Однак бувають і винятки. Іноді не дурний, а навпаки, серйозний і розумний персонаж, отримує *ахоге* заради додавання якогось кавайного фактора і пом'якшення загального уявлення про персонажа. *Ахоге* більшою мірою притаманний жіночим персонажам (так склалося в японському середовищі мангак та аніматорів), наприклад, жіночий персонаж Рікка Таканасі із

«Дивацтва любові не перешкода!» («*Chuunibyouto demo Koi ga Shitai!*») або Коната Ізумі із «*Щасливої зірки*» («*Lucky Star*»), проте є чимало прикладів «простачків» серед героїв чоловіків). Тут можна говорити про Едварда Елріка із «*Сталевого алхіміка*» («*Fullmetal Alchemist*») або про Дзороме із аніме «*Милий у Франксі*» («*Darling in the FranXX*»).

Змінив своє значення японізм *genke* – *генкі* «здоровий», який позначає енергійного і життєрадісного персонажа. Як правило, це оптиміст, заводила і душа компанії, проте рисами цього темпераменту можуть наділятися також і просто наївні та простодушні персонажі. Зазвичай, цього героя додають в аніме винятково для сміху, але інколи *Genki Girl* використовується для серйозного або інтроспективного моменту. Утім, ненадовго, далі він продовжує жити своїм повноцінним «швидким» життям, розмахуючи руками і промовляючи скоромовкою.

Японізм *kudere* – *кудере* походить від англійського слова *cool* «холодний, прохолодний» і японського *dere-dere* «люблячий, турботливий». В аніме це мовчазні, апатичні та зовні мало емоційні персонажі. Утім, основна ознака більшості персонажів *кудере* полягає не в цілковитій відсутності будь-яких емоцій, а в їхній замкнутості та абстрагованості від зовнішнього світу, що не відповідає лексичному значенню цього слова. Кудере майже завжди мають аналітичне мислення і флегматичний тип поведінки, зовні часто мають дуже таємничий і загадковий вигляд.

Проблема семантичної адаптації запозичень у мові-реципієнті є актуальною і привертає увагу лінгвістів. Зміна значення слова в мові-реципієнті може супроводжуватися облагороджуванням або погіршенням значення. Облагороджування значення, або амеліорація – досить рідкісний процес для японізмів, що пояснюється довгим історичним неприйняттям європейцями азійських народів. Один із японізмів, який став сприйматися з більш позитивними конотаціями, ніж під час його входження в англійську, це *ninja*: японський вбивця-невидимка, завдяки популярному мультфільму,

перетворився на благородного альтруїстичного героя-черепашку (*Ninja turtle, the Teenage Mutant Ninja Turtles*) (див. Додаток Е, реч. 25).

Зворотний процес – погіршення, або деградація значення, або пейорація – стосується переважно японських запозичень. Можливо, цьому можна знайти історичні пояснення: тривалий час США підтримували найкращі з усіх азіатських країн стосунки саме з Японією, вбачаючи в ній майбутнього конкурента та остерігаючись її як можливого супротивника, але вступ Японії до Другої світової війни різко змінив ставлення американців до японців, до деяких їхніх вчинків і проявів культури. Так, наприклад, дію, виражену словом *harakiri*, японці розглядали як найвище досягнення японського духу (ще в благороднішому звучанні це ритуальне розпорювання живота називалося *seppuku*). Однак в англійській та інших західних мовах це слово почало асоціюватися з варварською дією фанатиків-японців, особливо японських солдатів та офіцерів, що зазнали поразки у війні, й тому для європейців слово *harakiri* має дещо неприємну конотацію, яка відображається також у нових словосполученнях, наприклад, *harakiri swap* – «торгівля валютою, яка призводить до фінансових збитків чи дуже невеликого прибутку, яку практикують брокери для приваблення нових покупців». Аналогічно бойовий клич японських воїнів *banzai*, з яким вони йшли в атаку, переосмислений в англійській мові до значення прикметника «самовбивчий, що веде до неодмінного смертельного результату» – звідси *banzai attack, banzai charge* – «відчайдушна атака, психічна атака». Слово *katikaze* набуло в англійській та інших європейських мовах негативної конотації у значеннях «терорист-смертник», «нерозважлива, необачна людина, яка бездумно ризикує своїм життям». Зниження конотації має місце також у словах *samurai* («японська»), (див. Додаток Г, прикл. 23; див. Додаток Е, реч. 26–28). Також слово *yakuza*, асимілювавшись, набуло нових значень, як-от: *гангстер, кримінальна організація* (див. Додаток Е, реч. 29).

Під час розгляду топонімів із аніме-серіалу «*One Piece*» можемо виявити приховану полісемію, що розкривається шляхом зіставлення

контексту функціонування японізмів й одночасно вживаної лексеми двома мовами. У 408-му епізоді серіалу герої потрапляють на острів, який в оригіналі має назву «Амазон Рірі» («*Amazon Riri*»). Це є варіантом запису англійського слова «*Lily*» (лілія), квітки, чия споконвічно японська назва звучить як *yuri* – *yuri*. Примітно, що точно таку саму назву і на честь такої самої квітки отримав свою назву жанр манга й аніме, присвячений зображенню гомосексуальних стосунків між дівчатами. Таким чином, завдяки використанню слова іноземного походження, подвійна семантика слова *yuri* – *yuri* реалізується в контексті серіалу, оскільки населення вищезгаданого острова становлять винятково дівчата, вороже налаштовані щодо стосовно персонажів чоловічої статі та які виявляють неприхований інтерес романтичного характеру персонажів жіночої статі. У цьому випадку знову спостерігаємо розширення семантики топоніма, оскільки укладений у лексему додатковий смисл безпосередньо корелює з контекстом.

Приховану полісемію можемо спостерігати і в наступному прикладі. У цьому ж серіалі аніме є персонаж на ім'я Масіра Сарубе дзі О. В японській мові Сару (англ. *saru*) перекладається як «мавпа». Отже, в імені цього героя з'являється додаткова сема, яка також підкріплюється візуальним відображенням цього персонажа, що має мавпоподібну зовнішність.

Отже, у процесі запозичення відбувається не тільки зміна денотативного значення (семантичне звуження і розширення), а й зміна конотації запозичуваних слів. У процесі адаптації запозичень до системи субкультури аніме англійської мови відбуваються різні конотативні зрушення, запозичувана лексика отримує в мові-реципієнті нові позитивні або негативні конотації. При прихованій полісемії спостерігаємо розширення семантики, оскільки додатковий смисл підкріплюється контекстом.

ВИСНОВКИ

Запозичення лексичних елементів з однієї мови в іншу є явищем дуже давнім. Мовні контакти є взаємодією між мовами на основі різноманітних чинників, що зумовлює запозичення мовних одиниць різних рівнів однієї мови з іншої, де лексичне запозичення є первинним що до інших. Запозичення як процес поповнення словникового складу мови є одним із продуктивних способів його збагачення. Це універсальне мовне явище, що полягає в прийнятті однією мовою засобів та елементів іншої мови внаслідок внутрішньолінгвістичних та зовнішньолінгвістичних факторів. Процес запозичення іншомовних слів неоднозначно впливає на розвиток мови. Іншомовні запозичення сприяють не лише кількісному збагаченню словника, а й спричиняють певні зміни у структурі словника, стимулюючи варіювання слів, перевпорядкування та зміну зв'язків між словами.

Хоча англійська мова має достатні внутрішні ресурси, необхідні для адекватного відображення змін реальності, причому значна частина таких ресурсів була запозичена з інших мов у попередні періоди розвитку, номінація нових реалій здійснюється й за допомогою зовнішніх ресурсів. Тому англійська мова продовжує відчувати певний вплив інших мов на лексико-семантичному рівні.

Великий вплив на англійську мову здійснюють останнім часом мови східних країн, насамперед японська. На сьогоднішній день в англійській мові зростає кількість японських запозичень (японізмів). Це пов'язано зі зростанням ролі Японії у світовому економічному житті, у галузях, які пов'язані із сучасним науково-технічним прогресом. Під час аналізу японізмів було диференційовано лексичні одиниці залежно від сфер їхнього входження: загальнолітературна система та мови для спеціальних цілей (стандарт) та субстандарт (аніме, манга). Було доведено, що причини, характер процесу запозичення та способи адаптації цих слів мають відмінні

риси в цих сферах. Запозичення в загальнолітературну мову входять у базові національні когнітивні системи. Вони відповідають на постійну потребу суспільства в розширенні та поповненні комплексу раціональних знань суспільства про світ і людину. Ці одиниці входять до складу тематичних груп, зберігаючи свою відносну автономність і цілісність. Особливістю лексичних одиниць сфери спеціального знання є те, що вони формують мікросистеми іншомовних найменувань. Таким чином їхнє запозичення має більш системний, цілеспрямований характер і задовольняє потреби спеціалістів у поглибленні та уточненні знань про світ і людину. Виходячи з цього, нами було виділено 11 лексико-тематичних груп японізмів у сфері стандарту: військова сфера, спорт, кулінарія, прикладні мистецтва, суспільні відносини, одяг, побутова сфера, сфера охорони здоров'я, релігія та верування, найменування природних явищ, кліматичних особливостей, рослин, економіка, географія, історія (власні назви). Перше місце посідає військова сфера – 22 %, друге – 17,4 % спорт, потім кулінарія – 14,2 % та прикладні мистецтва – 10,4 %.

Кількість японських запозичень у сферах бойових мистецтв і військової справи є найбільшою, але, незважаючи на це, слова, що прийшли в англійську мову з японської, досить рідкісні в масовому вживанні і використовуються тільки певними групами осіб. Також зросла кількість найменувань з галузі кулінарії, страв, продуктів харчування та прикладного мистецтва. Майже половина запозичень у сфері економіки, географії, історії – це власні імена, що включають імена імператорів, назви країни, політичного механізму, фракції партії тощо.

Японські запозичення, що зустрічаються в англомовних текстах, мають різний ступінь асиміляції. Вони піддаються адаптації на різних рівнях мови. Фонографічною адаптацією називається уподібнення звукових послідовностей запозичуваної англійської мови для імітації звукових послідовностей японської мови та їхня фіксація англійськими літерами. Фонографічна адаптація запозичень залежить від тривалості входження слова

в англійську мову-реципієнт, від ступеня білінгвізму користувачів, від письмової чи усної форми проникнення запозичення в мову-реципієнт.

На ранньому і проміжному етапах своєї адаптації в загальнозживаній та спеціальній мові запозичення існує в кількох фонетичних і орфографічних варіантах. Фонетичні варіанти являють собою форми вимови слова за різними моделями (імітаційною, за правилами мови-реципієнта або за аналогією з мовою-посередником). Орфографічні варіанти японських запозичень пояснюються, головним чином, використанням кількох систем латинізації письма, фонематичними особливостями японської мови, діалектними розбіжностями в джерелах запозичення.

Основна проблема фонографічної адаптації японських запозичень викликана розбіжністю з традиційними для англійської мови звуко-буквеними корелятами. Ця проблема посилюється втратою в багатьох текстах діакритичних знаків, що визначають вимову деяких букв. Інша проблема – наголос у словах японського походження. Вона, зазвичай, вирішується за аналогією із законами наголосу в англійських словах.

Граматична адаптація японізмів в англійській мові сфери стандарту проявляється в їхньому пристосуванні до граматичної системи англійської мови, набутті форми множини, вживанні іменників з артиклем, у типових для англійської мови способах словотворення: конверсії, афіксації, словотворенні, скороченні (усіченні й абрєвіації). Граматична адаптація – важкий і складний процес, що неоднаковою мірою виявляється в японізмах і не залежить від часу існування запозичення в мові.

Потрапивши в англійську мову й розпочавши процес асиміляції в ній, японізми зазнають певних семантичних змін: зменшення смислового обсягу, звуження та зрідка розширення значення, термінологізації, розвитку нових значень і створення полісемії слова, розширення омонімії, посилення значення родовим найменуванням. Серед запозичень є «повернуті» слова, що свідчать про процес перезапозичення, псевдозапозичення на основі англійських основ і напівгібриди.

Як відомо, Японія, протягом століть, взаємодіючи з іншими країнами, змогла зберегти свою самобутність і неповторність. І цей досвід безцінний для інших культур, тому реалії японської культури останніми роками викликають неабияку зацікавленість у суспільствах всього світу, завдяки чому їх активно використовують у мовленні представників молодіжних субкультур і в засобах ЗМІ, де відбувається адаптація їхніх запозичених значень.

Значна частина японських запозичень у сфері субстандарту об'єднується межами двох субкультур: аніме (співтовариство любителів японських мультфільмів) і манга (спільнота прихильників японських коміксів). Вони поширюються за допомогою інтернет-форумів, чатів, інтернет-словників і журналів, які видають шанувальники цих жанрів мистецтва.

У субстандарті домінуючою функцією японізмів є експресивна. На відміну від сфери стандарту, запозичення у сфері субстандарту мають стихійний характер. Субкультура описує світ, який нічого спільного не має з реальною дійсністю (яка починає сприйматися за законами масового видовища). Цей процес активно прогресує: за кілька десятиліть кількість субстандартних японізмів, що ввійшли до лексики англомовної та україномовної молоді, перевершила загальну кількість запозичень із японської мови за минулі сто п'ятдесят років.

Японізми субкультури аніме представлено 4 тематичними групами: загальна лексика, назви жанрів і стилів аніме та манги, терміни зі сфери дизайну та сленгізми, які використовують фанати аніме. Доведено, що третина японізмів-аніме була запозичена із західних аніме-спільнот і це англійські слова, які закріпилися в розмовно-жаргонній сфері української мови.

Японізми в субкультурі аніме не тільки називають інокультурні реалії та містять нові знання в межах приймаючої культури, але дедалі частіше витісняють із мовлення молоді повсякденні слова й вирази рідної мови.

При граматичній адаптації японські запозичення, які мають еквіваленти у мові-реципієнті, у сфері субстандарту мають словотворчу активність та утворюють похідні. Для японізмів субстандарту характерна словотворча асиміляція на основі суфіксальних моделей. Характерна велика кількість виразів з японської мови в межах субстандарту.

Відмінною особливістю мови субстандарту є вживання постпозитивних елементів, які традиційно додаються до імен і прізвищ японців. Ці елементи або іменні суфікси, які відображають японські побутові реалії і комунікаційні штампи японської мови, відіграють важливу соціально-розмежувальну роль.

На відміну від загальноживаної сфери стандарту, на фонетичному рівні адаптації японізми в субкультурі аніме піддаються трансформації, тут часто спостерігається неточна транслітерація, навмисне спотворюють звучання слова, відбуваються усічення слова та його подальша трансформація. Таким чином, на фонетичному рівні сфера субстандарту є більш рухливою.

На семантичному рівні в мові субстандарту відбувається зміна денотативного значення та зміна конотації запозичуваних слів. Прихована полісемія, як семантичний процес, розширює семантику слова, оскільки додатковий смисл підкріплюється контекстом.

Таким чином, асиміляція японських слів у сфері стандарту та субстандарту англійської мови здебільшого пов'язана з величезними відмінностями в типології та культурі цих мов. Культура Японії дуже сильно відрізняється від західних культур, більшість реалій не має дотичних понять, тому важко підібрати якийсь відповідний еквівалент у мові-реципієнті. Такі запозичення здебільшого зберігають іншомовні характеристики у вигляді звукових, граматичних і семантичних особливостей, які чужі споконвічним словам.

Перспективними у плані дослідження вважаємо аналіз сленгізмів у субкультурі аніме й манга та особливості перекладу японізмів українською мовою.

SUMMARY

The theme of the MA degree paper is «Japanese borrowings in modern English: standard and substandard spheres».

The topicality of the research is due to the current trends in the development of linguistics, the general direction of the modern scientific paradigm and its interest in the problems of studying Japanese borrowings in modern English. Basically, the partial assimilation of Japanese words into English is due to huge differences in the typology and culture of these languages. Japanese does not belong to the Indo-European family of languages, so it has nothing in common with Indo-European languages in the formation of word roots, inflections etc. Therefore, based on Japanese borrowings, it is possible to trace the peculiarities of the interaction between the two civilizations, to identify the similarities and differences of the respective cultures and to explain their mutual influence.

The object of the study is the borrowed vocabulary from Japanese in the sphere of the English standard (commonly used and special-purpose language) and substandard (anime and manga language).

The subject of the study is the cognitive and linguistic-cultural characteristics of the borrowing process from Japanese and aspects of the Japaneseism functioning and their role in the formation and development of the modern English vocabulary.

The objective of the paper is to identify the cognitive grounds and establish the linguistic and cultural factors of borrowing from Japanese and to investigate the functioning of Japonismes in Modern English in the sphere of standard and substandard.

The objective set foresees the fulfilling of the following **tasks**: to determine the essence of the concepts «borrowings», «Japonisme» as objects of linguistic research and characterize their structure and semantic peculiarities; to distinguish the spheres of borrowed words («Japonismes») use in the process of the English language development in modern society and to establish linguistic and cultural

factors of in the areas of literary standard and substandard; to analyze the peculiarities of the Japonismes use, considering different types of assimilation in the field of standard and substandard and to characterize the peculiarities of the Japanese borrowings functioning to reveal their expressive and stylistic coloring; to consider the reasons for the intensification of the borrowing vocabulary process from the Japanese language from a cognitive point of view and to compile a glossary of Japonismes in the field of literary standard and substandard.

The following ways have been used in the research: linguistic method – to familiarize and study the state of the problems relevant to the research topic; analysis of a continuous sample – to select Japonismes; contextual analysis and descriptive method – to study and analyze the selected examples; system-functional method – to study the functioning of linguistic borrowed units, considering different types of assimilation in different areas of the standard and substandard; component analysis method – to establish the structure of the content plan in lexical and semantic units; method of dictionary definitions – to study the specifics of the linguistic unit functioning; etymological analysis – to establish the relationship between forms and words of different languages; historical of borrowing process from the Japanese language; the method of quantitative analysis – to calculate the frequency of use in lexical and thematic groups in the field of literary standard and substandard.

The material of the research is corpus of Japonisms (more than 1300 units), chosen from selected by the method of continuous sampling from lexicographic sources and magazines Asia Times, Japan Times, National Review, Nikkei Asia, SoraNews2 and anime series.

The novelty of the research lies in the fact that in one study an attempt is made to carry out a holistic study of lexical borrowings from Japanese from the cognitive and linguistic-cultural perspectives, to establish the specifics of lexical borrowings in the field of language standard and substandard, to consider lexical borrowings as an object of linguistic analysis within the anime and manga subcultures.

The practical importance of the results lies in the fact that the results of the study can be used in the development of courses in Lexicology, Lexicography, Terminology, Stylistics, Linguistics, at the philological faculties of higher education institutions, in translation practice and will contribute not only to an in-depth study of modern problems related to borrowings, but also to the compilation of specialized dictionaries (anime dictionaries), glossaries and reference books on translation theory and practice.

The MA degree paper consists of introduction, which briefly summarizes the topicality, novelty, object and subject-matter, the material of the research, objective and tasks, practical importance.

The first section outlines and substantiates the theoretical foundations of the borrowings, Japonisms in Ukrainian and foreign linguistics, pays attention to the main term properties, considers the stages of the borrowing formation, outlines theoretical and methodological aspects of studying in English borrowings in the field of literary standard and substandard.

The second section is devoted to the results of the lexical borrowing systematization from the Japanese language, the stages and ways of Japonism penetration into the English language, the linguistic and cultural factors and reasons for their entry into the literary language are analyzed.

The third section examines Japonisms in the representative speech of the anime youth subculture. The chapter describes the process of borrowing Japanese vocabulary in the substandard sphere, considers the most important features of the anime subculture as an element of mass culture, reveals the cognitive, linguistic and cultural characteristics of Japanese slangisms and identifies the peculiarities of semantization of these borrowings in the dictionary of substandard vocabulary.

The main conclusions set out the main theoretical and practical results of the proposed work and its further perspectives. The Supplement contains the Glossaries of Japonisms and examples of these terms in the field of literary standard and substandard.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аббасова Б. М. Морфологические преобразования в языке как результат заимствований : автореф. дис. ... канд. филол. наук. [спец.] 10.02.19 «Теория языка» / Бакинский государственный университет. Баку, 1992. 22 с.
2. Ажнюк Б. М. Англізми в сучасній українській, російській і чеській мовах // Мовознавство. 2008. № 2–3. С. 190–207.
3. Акуленко В. В. Вопросы интернационализации словарного состава языка. Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1972. 214 с.
4. Архипенко Л. М. Етапи і ступені адаптації іншомовних лексичних запозичень в українській мові (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.). Х. : ХНЕУ, 2008. 168 с.
5. Багірова Л. А. Запозичена лексика японської мови. 2017. URL : <http://apriori-journal.ru/serial/3-2017/Bagirova.pdf> (дата звернення: 06.10.2023).
6. Байбакова І., Буракова О., Задорожний В. Англійські запозичення в сучасному українському термінотворенні // Проблеми української науковотехнічної термінології : тези III міжнародної наукової конференції. Львів, 1994. С. 44–45.
7. Бацевич Ф. С. Атмосфера спілкування: Спроба психолінгвістичного дослідження // Мовознавство. 2002. № 4–5 С. 23–28.
8. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. К. : Видавничий центр Академія, 2004. 342 с.
9. Белецкий А. А. Лексическая ассимиляция как один из законов развития языка // Тезисы докладов X научной конференции КГУ. К. : КГУ, 1953. С. 3–5.
10. Білан Н. М. Процес асиміляції запозичених слів у німецькій мові. URL : <http://intkonf.org/bilan-nm-protses-asimilyatsiyi-zapozichenih-sliv-u-nimetskiy-m-ovi/> (дата звернення 09.11. 2023).

11. Білецька О. Англійські запозичення в нестандартній лексиці сучасної української мови // Вісник книжкової палати. 2016. № 3. С. 43–46.
12. Біляніна Т. С. Шляхи виникнення неологізмів у сучасній японській мові. 2012. URL : <http://movoznavstvo.com.ua/download/pdf/2012/4.pdf> (дата звернення: 06.10.2023).
13. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навчальний посібник. Віниця : Нова Книга, 2010. 232 с.
14. Битківська Я. Словотвірне укорінення англізмів у сучасну українську мову способом суфіксації // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Мовознавство. 2009. Вип. 2(17)–1(18). С. 133–145.
15. Боброва Л. В. Контрактивний аналіз відображень стандартних референтних ситуацій і різноструктурних мовах (англо-українсько-російськомовні паралелі) : автореф. дис. ... канд. філол. наук [спец.] 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство / Донецький державний ун-т. Донецьк, 2000. 22 с.
16. Бондаренко І. П. Практична транскрипція японських слів літерами українського алфавіту (з практики створення перших вітчизняних українсько-японського і японсько-українського словників) // Контакти української мови з іншими мовами. Контрастивні дослідження. К. : Дружба, 2002. С. 406–411.
17. Борисенко Н. Д., Славова Л. Л. Лінгвокультурологічні основи перекладу : навчально-методичний посібник (англійською мовою). Житомир : Вид-во ЖДУ, 2016. 84 с.
18. Босак Н. Ф. Причини появи запозичень-англіцизмів в україномовних ЗМІ // Лексико-грамматические инновации в современных славянских языках. Дніпропетровськ : Мить, 2005. С. 43–45.
19. Будняк Д. В. Полонизмы в современном украинском литературном языке : автореф. дис. ... канд. філол. наук [спец.] 10.02.02 «Украинский язык» / Киев. гос. ун-т им. Т. Шевченко. К., 1991. 56 с.

20. Булаховский Л. А. Исторический комментарий к русскому литературному языку. К. : КГУ, 1950. 412 с.
21. Вайнрайх У. Языковые контакты: Состояние и проблемы исследования. К. : Вища школа, 1979. 263 с.
22. Вакуленко М. Про переклад та запозичення чужомовних слів // Вісник НАН України, 1995. № 11–12. С. 78–81.
23. Верба Л. Г. Порівняльної лексикології англійської та української мов. Вінниця : Нова Книга, 2008. 342 с.
24. Вжещ Я. Л. Принцип ввічливості в теорії і практиці міжкультурної комунікації. Теорія збереження обличчя П. Брауна та С. Левінсона // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Ч. II. 2011. № 9. С. 251–255.
25. Вовк П. С. Контрастивний аналіз звукової будови української та східних мов. Випуск 1. Палатограми японських приголосних. К. : Грань, 2006. 168 с.
26. Вовк П. С. Теорія центрів і периферії фонологічної та акцентологічної системи : навч. посібник. К. : ІЗМИ, 1997. 124 с.
27. Войтенко Е. Ю. Тематическая классификация компонентов в составе английских фразеологических единиц, репрезентирующих природный код культуры // Studia Germanica, Romanica et Comparatistica: научный журнал. Донецк : ДонНУ, 2021. Т. 17. Вып. 1 (51). С. 88–101.
28. Войтович М. Характеристика заимствованных из английского языка имен существительных в языке. Познань : Луч, 1984. 164 с.
29. Габдуллина А. Х. Лексичні запозичення з японської мови в російській: когнітивно-прагматичні особливості і процес асиміляції // Вісник Хмельницького державного університету. Сер. : Філологія. Мистецтвознавство. 2012. № 2 (256). Вип. 62. С. 12–17.
30. Гамперц Д. Типы языковых обществ. К. : Миг, 1996. 286 с.
31. Гасанов Б. С. Процесс заимствования и особенности освоения заимствованных слов в языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук [спец.]

10.02.19 «Теория языка» / Бакинский государственный университет. Баку, 1975. 42 с.

32. Голубовська І. О. Про взаємодію мови, мислення та свідомості в контексті когнітивного підходу в лінгвістиці // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2003. Вип.14. С. 49–51.

33. Городенська К. Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. 2009. Вип. 5. С. 3–7.

34. Гудима Н. Лінгвістичний аспект термінів «іншомовне слово» й «запозичення» в зарубіжному та українському мовознавстві // Мовознавчий вісник : збірник наукових праць. Черкаси, 2010. Випуск 10. С. 284–288.

35. Гудима Н. В. Основні чинники лексичних запозичень у зарубіжному й українському мовознавстві // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2012. Вип. 31. С. 42–46.

36. Гжега Й. Заимствование как процесс поиска слов в когнитивной исторической ономазиологии. Познань : Луч, 2018. 84 с.

37. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.

38. Дружин Г. В. Сучасні лексичні запозичення: прагматика, семантика, соціолінгвістика : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.01 «Українська мова» / Дніпропетровський нац. ун-т. Дніпропетровськ, 2000. 17 с.

39. Дьолог О. Англіцизми в сучасній українській економічній термінології // Актуальные научные исследования в современном мире. Переяслав, 2019. Вип. 11(55). Ч. 7. С. 27–35.

40. Ефремов Л. П. Освоение заимствованных слов современным языком // Уч. записки Казахского гос. ун-та. Алма-Ата : КРОС, 1957. С. 78–92.

41. Ефремов Л. П. Сущность лексического заимствования и основные признаки освоения заимствованных слов : автореф. дис. ... канд. филол. наук. [спец.] 10.02.19 «Теория языка» / Казахский гос.ун-т. Алма-Ата, 1959. 23 с.

42. Жабко К.О. Запозичення як процес взаємовпливу мов (на матеріалі новогрецької мови) // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. № 51. С. 197–199.

43. Жаркова Є. М., Нікольченко М. В. Взаємозв'язок перекладу і культури. 2014. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/743641.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).

44. Жлуктенко Ю. О. Мовні контакти. К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1966. 135 с.

45. Зарецький С. В. Англицизми в сучасному японському мові. 2016. URL : <https://docplayer.ru/35195130-Anglicizmy-v-sovremennom-yaponskom-yazyke-klyuchevye-slova-zaimstvovanie-anglicizmy-gayraygo-yaponskiy-yazyk-manga-ekspansiya-globalizaciya.html> (дата звернення: 06.10.2023).

46. Зарудна А. Ю. Категорія ввічливості у сучасній японській мові: лінгвокультурологічний аспект. 2021. URI: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/2366> (дата звернення: 06.11.2023).

47. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. 228 с.

48. Казакова А. А. Асиміляція і функції запозичень-гайрайго в сучасній японській мові (на матеріалі наукового і науково-популярного дискурсу). 2013. URL : <https://www.sworld.com.ua/konfer32/579.pdf> (дата звернення: 06.10.2023).

49. Каминін І. М. Структурно-семантичне освоєння запозичених слів у сучасній українській літературній мові (на матеріалі побутової лексики) : дис... канд. філол. наук. [спец.] 10.02.02 «Українська мова» / Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Х., 1994. 180 с.
50. Карлинский А. Е. Основы теории взаимодействия языков и проблема интерференции : дис... док. філол. наук. [спец.] 10.02.19 «Теория языка» / Казахский государственный университет. Алма-Ата, 1980. 480 с.
51. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : підручник. К. : Видавничий центр «Академія», 2006. 336 с.
52. Карский Е. Ф. К вопросу об употреблении иностранных слов в русском языке. Варшава : ИВУ, 1910. 25 с.
53. Каценельсон Я. О., Кузнецова І. В. Адаптація японських запозичень в англomовному просторі // Закарпатські філологічні студії. Ужгород, 2023. № 29. С. 137–143.
54. Каценельсон Я. О., Кузнецова І. В. Японізм в сучасній англійській мові // Тиждень науки-2023. Гуманітарний факультет. Тези повідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 24–28 квітня 2023 р. / Редкол. : Вадим Шаломєєв (відпов. ред.) Електрон. дані. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 71–74.
55. Кислюк Л. П. Слововірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.15 / НАН України, Інститут української мови. К., 2000. 16 с.
56. Кім Ю. Особливості вживання міжособистісних висловлювань в сучасній японській мові // Мовні і концептуальні картини світу. 2012. Вип. 40. С. 49–53.
57. Козлова Т. О. Принципы выделения репрезентативного ядра концепта и его системный анализ // Записки з романо-германської філології. 2005. Вип. 16. С. 67–77.

58. Коломиец О. А. Схема описания заимствований (в контексте исследования французско-украинских лексических соответствий) // Вісник Київ.ун-ту. 1974. № 9. С. 80–81.

59. Комарницька Т. К., Комісаров К. Ю. Сучасна японська літературна мова. 2012. URL : [https://www.twirpx.com /file/1962993/](https://www.twirpx.com/file/1962993/) (дата звернення: 20.11.2023).

60. Комісаров К. Ю. Семантико-синтаксичні і стилістичні особливості умовних конструкцій у сучасній японській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук. [спец.] 10.02.13 «Мови народів Азії, Африки, аборигенних народів Америки та Австралії» / Ін-т філології КНУ ім. Т. Г. Шевченка. К., 2006. 17 с.

61. Коробова І. О. Проблема запозичень у сучасній лінгвоукраїністиці // Література та культура Полісся. Сер. : Філологічні науки. 2015. Вип. 80. С. 232–242.

62. Кочан І. М. Слова з міжнародними терміноелементами в сучасній українській літературній мові // Мовознавство. 1998. № 6. С. 62–66.

63. Кравчук Р. В. Деякі слова східного походження в українській мові // Лексикографічний бюлетень. К., 1961. Вип. 8. С. 68–79.

64. Красножан Ж. Актуальні проблеми українського термінознавства // Південний архів (філ. науки). 2000. № 4. С. 114–121.

65. Крисін Л. П. Словотвір і запозичення // Лики мови. К., 1998. С. 143–147.

66. Куньч З. Проблеми чужомовного впливу на українську науково-технічну термінологію // Термінологічний вісник : збірник наукових праць. К. : Інститут української мови НАНУ, 2013. Вип. 2(1). С. 215–220.

67. Линник Т. Г. Проблеми мовного запозичення. Мовні ситуації і взаємодія мов. К. : Наукова думка, 1989. 119 с.

68. Малахова Ю. В., Ткаченко С. А. Фонетичні особливості запозичень з англійської мови в японську // Проблеми викладання східних мов : зб. наук. пр. кафедри східних мов. Х. : ХДПУ, 2002. С. 16–22.

69. Мартем'янов П. І. Із історії звукового оформлення і правопису слів іноземного походження і українській мові // Питання історичного розвитку української мови. Х. : Вид-во Харківського університету, 1959. С. 25–29.
70. Марченко Т. А. Власнеукраїнські та запозичені назви городніх культур в сучасній терміносистемі української мови // Вісник наукових праць: Кременецькі компаративні студії. Кременець : Кременецький національний університет, 2016. Вип. 6. С. 20–30.
71. Махачашвили Р. К. Динамика англомовної інноваційної логосфери комп'ютерного буття. Одеса : Бріг, 2013. 400 с.
72. Мороховський О. М. Деякі питання теорії запозичень // Мовознавство. 1984. № 1. С. 19–25.
73. Мосенкіс Ю. Л. Від трипільської України до Японських островів: стародавні мовні паралелі // Мова та історія. К., 2004. Вип.71. С. 88–95.
74. Мосенкіс Ю. Л., Якименко М. В. Всесвіт у дзеркалі японської мови: словесні символи культури Японії. К. : Видавничий дім А+С, 2005. 352 с.
75. Мосенкіс Ю. Л., Якименко М. В. Основні напрямки дослідження японської мовної картини світу // Мова та історія. К., 2003. Вип.66. С. 69–73.
76. Муромцева О. Г. Розвиток лексики української літературної мови в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Харків : Вища школа, 1985. 152 с.
77. Овадюк О. В. Запозичення, як засіб збагачення англійської мови // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Сер. : Філологія, Педагогіка, Психологія.: зб. наук. пр. К. : КНЛУ, 2013. Вип. 27. С. 57–68.
78. Огиенко И. И. Иноземные элементы в русском языке. К. : Тип. Бондаренко и Гнездовского, 1915. 136 с.
79. Огуй О. Д. Лексикологія німецької мови. *Lexikologie der deutschen Sprache* : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова книга, 2003. 416 с.

80. Ожога-Масловська А. В. Японізм у мистецтві України кінця ХХ – початку ХХІ століть: творчість Олексія Єсюніна // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка : наук. записки. (Мистецтвознавство). Тернопіль : ТНПУ, 2016. № 2. Вип. 35. С. 234–239.
81. Ожога-Масловська А. В. Японізм в європейському науковому дискурсі // Культура України : зб. наук. пр. Сер. : Мистецтвознавство. Х. : Харківська державна академія культури, 2016. Вип. 54. С. 331–341.
82. Орешкина М. В. К вопросу классификации заимствованной лексики // Функциональная лингвистика : материалы конференции. Часть I. Симферополь, 1994. С. 73–75.
83. Павлушенко О. А. Запозичення і засвоєння одиниць екзотичної лексики // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Сер. : Філологія. 1999. № 1. С. 10–14.
84. Паламарчук Л. С. Лексико-семантический розвиток мови // Мовознавство. 1982. № 4. С. 3–8.
85. Попова Н. О. Запозичення з англійської мови в лексико-семантичну систему української мови кінця ХХ початку ХХІ століття : дис... канд. філол. наук. [спец.] 10. 02. 01 «Українська мова» / Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. Х., 2000. 195 с.
86. Прийма Л. Ю. Особливості функціонування англіцизмів у сучасному українському медіа дискурсі // Молодий вчений. 2020. № 5. 1 (спецвип.). С. 48–52.
87. Свердлова Т. Г. Перспективи збереження і розвитку традиційних лексико-граматичних форм ввічливості в сучасній японській мові // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна. 2015. Вип. 52. С. 235–239.
88. Секирин В. П. Заимствования в английском языке. К. : Изд-во Киевского ун-та, 1964. 152 с.

89. Селіванова О. О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). К. : Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
90. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
91. Семчинский С. В. Взаємодія мов і фактори лінгвістичного розвитку // МЛШ. 1973. № 7. С. 25–26.
92. Семчинский С. В. Семантична інтерференція мов. К. : Вища школа, 1974. 253 с.
93. Сергєєва Г. А. Англомовні запозичення в українській правничій термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук. [спец.] 10.02.01 «Українська мова» / ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Х., 2002. 16 с.
94. Сімонок В. П. Семантико-функціональний аналіз іншомовної лексики в сучасній українській мовній картині світу. Х. : Основа, 2000. 330 с.
95. Скачкова В. В. Немецкие лексические заимствования в современном украинском литературном языке : дис... канд. філол. наук [спец.] 10.02.01 «Українська мова» / ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Х., 1990. 208 с.
96. Стишов О. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). К. : Думка, 2005. 288 с.
97. Сэпан Ш. Английские заимствования в русском языке конца 80-х начала 90-х гг. ХХ века (на материале коммерческой лексики). Баку : БГУ, 1991. 234 с.
98. Чернікова Л. Ф., Смілик Т. І. Англiцизми в сучасній українській мові // Вопросы духовной культуры. Сер. : Филологические науки. 2009. № 152. С. 129–133.
99. Шепельська І. Ю. Гендерні відмінності в офіційно-діловому мовленні японської мови // Східний світ. 2016. № 2–3. С. 65–72.
100. Юрійчук Н. Д. Дискусійні питання теорії іншомовних лексичних запозичень. URL: http://176.105.99.114/bitstream/handle/8989898989/5651/Yuriichuk_Dyskusiini%20pytannia.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 19.11.2023).

101. Appel R., Muysken P. *Language Contact and Bilingualism*. L. : Edward Arnold, 1987. 213 p.
102. Baudouin de C. *On the Mixed Character of All Languages // The Beginnings of Structural Linguistics*. URL : <https://publish.iupress.indiana.edu/projects/a-baudouin-de-courtenay-anthology> (дата звернення: 06.11.2023).
103. Barber B. R. *Jihad vs. McWorld: How Globalism and Tribalism are Reshaping the World*. NY. : Palgrave Macmillan, 1996. 254 p.
104. Bauer M. W. *Basingstoke*. NY : Palgrave Macmillan, 2011. 371 p.
105. Berman A. *La traduction et la lettre ou l'auberge du lointain*. Paris : Editions du Seuil, 1999. 232 p.
106. Bloomfield L. *Language*. Chicago : University of Chicago Press, 1984. 564 p.
107. Brandt W. *Begegnungen und Einsichten: Die Jahre 1960–1975*. Hamburg : Hoffmann und Campe, 1976. 655 s.
108. Burchfield R. W., Smith V. *Adzuki to Gun: Some Japanese Loanwords in English // The Rising Generation*, 1973. C. 524–526.
109. Campbell L. *Historical Linguistics: An Introduction*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1998. 448 p.
110. Cannon G., Egle M. *New Borrowings in English // American Speech*. № 54. 1979. C. 23–37.
111. Cannon G. *Statistical Etymologies of New Words in American English // Journal of English Linguistics*, 1978. № 12. C. 12–18.
112. Cannon G. *Japanese Borrowings in English // American Speech*, № 56. 1981. C. 190–206.
113. Daulton F. *Built-in Lexicon of English-based Loanwords*. 2007. URL : <https://books.google.com.ua/books/about/> (дата звернення: 06.10.2023).
114. Durkin P. *Borrowed Words*. Oxford : Oxford University, 2014. URL : <http://www.oed.com> (дата звернення: 06.10.2023).

115. Field F. *Linguistic Borrowing in Bilingual Context // Studies in Language Companion Series*. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2002. 252 p.
116. Gleason H. A. *An Introduction to Descriptive Linguistics*. NY. : Holt, Rinehart amp; Winston, 1961. 173 p.
117. Grot N. *Die Begriffe der Seele und der Psychischen Energie in der Psychologie // Archiv für systematische Philosophie*. Berlin : Verlag von Georg Reimer, 1898. Vol. IV. S. 237–335.
118. Haugen E. *The Analysis of Linguistic Borrowings // Language*. 1950. № 2. P. 212–231.
119. Hickey R. *The Handbook of Language Contact*. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010. 890 p.
120. Hirt H. *Etymologie der neuhochdeutschen Sprache*. München : Hoffmann und Campe, 1921. 441 s.
121. Hook D. *The Social Psychology of Communication*. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2002. 346 p.
122. Humboldt W. *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*. Berlin : URSS, 2019. 376 c.
123. Jespersen O. *Growth and Structure of the English Language*. Reprint. NY : Free Press, 1968. 246 p.
124. Joseph J. *Language and Identity National, Ethnic, Religious*. NY : PALGRAVE MACMILLAN, 2004. 256 p.
125. Kent G. H., Rosanoff A. J. *Study of Association in Insanity // American Journal of Insanity*. Reprint. NY : Free Press, 1970. Vol. 67. 466 p.
126. Matsuda Y. *Cross-Over Languages: Japanese and English*. Raquo : Kwansai Gakuin University Annual Studies. 1986. 80 p.
127. Möller C. *Zur Methodik der Fremdwortkunde // Acta Jutlandica* V. Kobenhavn, 1933. P. 19–20.

128. Moravcsik G. Byzantinoturcica. Leiden : E. J. Brill, 1983. Bd. 2. 376 f.
129. Muysken J. Classification of Unemployment: Analytical and Policy Relevance // *De Economist*. 1989. Vol. 137. P. 397–424.
130. Myers-Scotton C. Code-Switching // *The Handbook of Sociolinguistics*. Oxford : Blackwell, 1998. P. 149–162.
131. Pyles T. *The Origins and Development of the English Language*. NY : Harcourt. 1971. 456 p.
132. Rebuck M. The Function of English Loanwords in Japanese. 2002. URL : https://www.nucba.ac.jp/themes/s_cic@cic@nucba/pdf/njlcc041/06REBUCK.PDF (дата звернення: 06.10.2023).
133. Rendón Gómez J. A. *Typological and Social Constraints on Language Contact: Amerindian Languages in Contact with Spanish*. Utrecht : LOT, 2008. 268 p.
134. Richter E. *Fremdwortkunde*. Leipzig : Hoffmann, 1979. 204 S.
135. Scheerer E. Orthography and lexical access // *New Trends in Graphemics and Orthography*. Berlin, NY : de Gruyter, 1986. P. 262–286.
136. Schiffman W. *Technische Informatik: Grundlagen der Computertechnik*. Berlin : SpringerVerlag, 2009. 400 p.
137. Schleicher A. *Die Formenlehre der kirchenslawischen Sprache erklärend und vergleichend dargestellt*. Leipzig : Hoffmann 1998. 344 p.
138. Serjeantson M. *A History of Foreign Words in English*. L. : Kegan Paul. 1975. 310 p.
139. Snoeijers K. *The Impact of Loan-Words on Modern Japanese*. 2015. URL : <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/33576/Bachelor%20Thesis%20Kimberly%20Snoeijers%20s1114271.pdf?sequence=1> (дата звернення: 06.10.2023).
140. Stanlaw J. *Japanese English: Language and Culture Contact*. 2004. URL : https://books.google.com.ua/books/about/Japanese_English.html?id=cdRH

AQAAQBAJ&printsec=frontcover&source=

_read_button&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 06.10.2022).

141. Thomason S. G. Language contact. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2001. 310 p

142. Zhou Y. A Tentative Study on Lexical Characteristics of China English // International Conference on Arts, Economics and Literature (ICAEL'2012). December 14–15. Singapore, 2012. P. 117–121

143. Weinreich U. Exploration in Semantic Theory // Current Trends in Linguistics. 1966. Vol. 3. Paris : The Hague. 419 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

144. Бибик С. П., Слота Г. М. Словник іншомовних слів. Х. : Фоліо, 2006. 275 с.

145. Бондаренко І. П., Хіно Т. Українсько-японський японсько-український словник : навчальний словник японських ієрогліфів. К. : Альтернативи, 1998. 592 с.

146. Ейто Д. Словник нових слів англійської мови. К. : Руська мова, 1990. 345 с.

147. Шпігунов А., Івахненко М. Японська фонетика та українська транслітерація URL : [http://uanime.org.ua/article/j ar-ukr_translit, html](http://uanime.org.ua/article/j-ar-ukr-translit.html) (дата звернення: 06.10.2023).

148. Barnhart R. K. The Third Barnhart Dictionary of New English. Webster's New Collegiate Dictionary. Cleveland : H. W. Wilson, 1990. 592 p

149. Bliss A. J. A Dictionary of Foreign Words and Phrases in Current English. NY : Dutton. 1966. 1234 p.

150. Phelizon J. H Webster's New World Dictionary of the American Language Students. Cleveland : Collins World. 1976. 1878 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

151. Anime. URL : https://issuu.com/mysterymaiden09/docs/anime_magazine_final_portfolio (дата звернення: 06.05.2023).
152. Asia Times. URL : <https://asiatimes.com> (дата звернення: 06.10.2023).
153. Civitai. URL : <https://civitai.com/models/18438/anime-magazine-cover> (дата звернення: 06.10.2023).
154. Japan Times. URL : <https://www.japantimes.co.jp> (дата звернення: 06.05.2023).
155. MMI: Manga Magazines Info. URL : <https://mangamags.wordpress.com/2013/02/07/weekly-shonen-magazine-2013-11/> (дата звернення: 02.10.2023).
156. National Review. URL : <https://www.nationalreview.com> (дата звернення: 02.10.2023).
157. Nikkei Asia. URL: <https://asia.nikkei.com> (дата звернення: 26.06.2023).
158. SoraNews24. URL: <https://soraneews24.com> (дата звернення: 16.09.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Класифікація запозичень М. Орешкіної

- за генетичним зв'язком з мовою-оригіналом або мовною сім'єю: Індоевропейські (наприклад, англізми, японізми тощо): *arita, daikon, futon, genro, haori, hatamoto, rikishi, jujutsu, meiji, arma, noh, obi, samurai, satsuma, shogunate, yen* [Asia Times, ...] (див. Додаток Б, реч. 1–2);

- за поширеністю у мовах світу: інтернаціоналізми, регіоналізми, локалізми, okazionalizmi: *Bizen ware, emakimono, fusuma, geta, go mira emnosti, happi-coat, hechima, hinin, Hirado ware, joro, judo, kagura, kikyō, kimono, kobu, kombu, koniak, Kuroshio Current, Kutani ware, makimono, mitsumata, Nabeshimayaki, Nashiji, netsuke, shippo, Shikimi, shoji, tofu, Yokohama fowl* [Asia Times,] (див. Додаток Б, реч. 3–4);

- за ступенем засвоєння мовою-реципієнтом: повністю засвоєні, частково засвоєні, незасвоєні: *andon, Banzai (випаз), baren, Bugaku, bushido, chadai, chanoyu, furoshiki, geisha, giri, go game, haikai, haiku, hanami, Heian (прикметник), hokku, joruri, kabane, Kabuki, kakemono, Kakiemon, kamikaze (noun), katsura, ken game, kuzu (vine), metake, miai (term), nakodo (term), nori, shintoistic, tabi* [Asia Times,] (див. Додаток Б, реч. 5–6);

- за структурою запозиченого слова: чужа (іншомовна) форма, змішана форма (напівкалька), власна (рідна) форма (калька): *ikebana, maiko, muraji, Nipponian, sen-toku, shibuichi, shimose, shinto, tatami* [Asia Times,]; (див. Додаток Б, реч. 7–8);

- за графічним образом запозиченого слова: власна графічна форма (іншомовні слова), чужа графічна форма (іншомовні вкраплення): *dotaku, katuramono, kimono sleeve, kojic acid, Nipponism, nogaku, banzai (прикметник), Bunraku, Ishihara test, ishikawaite, kanji, kendo, mikan, mondo, narikin, seppuku* [Asia Times] (див. Додаток Б, реч. 9–10);

- за наявністю в семантиці запозиченого слова національно-культурного чи культурно-історичного компонента: екзотизми, варваризми, етнографізми, орієнталізми тощо: *buraku, chu, dan, dojo, harai goshi, honcho, jomon, kamikaze, Kempeitai, koan, tompei, nisei* [Asia Times] (див. Додаток Б, реч. 11–12);

- за лексико-граматичними класами: іменники, прикметники, дієслова, вигуки. Запозичуються переважно іменники, які розділяються на апелятиви і неапелятиви: *gagaku, haniwa, Hashimoto's, janken, kesa-gatame* [Asia Times] (див. Додаток Б, реч. 13–14);

- за тематичними групами: апелятивна запозичена лексика представлена традиційними групами, пов'язаними насамперед з позначенням специфічних для іншої мови реалій і понять (суспільно-історичних, природних, культурно-побутових та ін.). Неапелятивна запозичена лексика представлена також традиційними для ономастики групами (антропоніми, топоніми, гідроніми, етноніми): *ama, bonsai, ikunolite, karate* (іменник), *kobeite, kokeshi, Minamata disease, Nanga, ningyoite, pachinko, banzai attack, gaijin, issei, itai-itai, karate* (дієслово), *karateka, kibe, mingei, origami, ryokan, sansei, Sendai virus, sukiyaki, yakitori, zaibatsu* [Asia Times]; (див. Додаток Б, реч. 15–16);

- за стилістичним відтінком запозиченої лексики: номінативні та естетичні: *aikido, hibakusha, karate-chop, kogai, shakuhachi, Tago-Sato-Kosaka* [Asia Times] (див. Додаток Б, реч. 17–18);

- за сферою використання: загальноживані і професійно обмежені (запозичені терміни): *judoist, Karatsu ware, Kutani ware, Sanda ware, Seto ware, Soka Gakkai, sushi, teriyaki, Yamato-e, yuyoi, zori* [Asia Times] (див. Додаток Б, реч. 19–20).

Додаток Б

Приклади класифікацій японізмів

1. Despite a lot of useful properties daikon, there are a number of contraindications to its use in food [157]. – Незважаючи на чимало корисних властивостей дайкона, існує і низка протипоказань до його використання в їжу.

2. You are neither superior nor samurai [156].– Ти не вищий за мене і ти не самурай.

3. The very refined Nabeshima ware and Hirado ware were not exported until the 19th century, but used for presentation wares among Japan's feudal elite [157]. – Дуже вишуканий посуд родини Набесіма і посуд Хірадо не експортувалися до 19-го століття, але використовувалися для презентаційних виробів серед феодалної еліти Японії.

4. The furisode is a long sleeved kimono worn by unmarried women [154]. – Довгі рукави кімоно – приналежність незаміжніх жінок.

5. In 1662, the first extant poem by Basho was published, and two years later his first collection of hokku was released [154].– 1662 року опублікували перший збережений вірш Мацуо, а через два роки було випущено його першу збірку хайку.

6. It is not surprising that the kamikaze and the second part of this game gained such popularity [154].– Не дивно, що камікадзе і друга частина цієї гри набрала такої популярності.

7. On the first floor there are fireplaces and a tastefully designed tatami room [157]. – На першому поверсі знаходяться каміни та вишукано оформлена кімната татамі.

8. Learning to play shamisen is included in maiko – a program of learning the art of being a geisha [156].– Навчання гри на сямісені включено в майко – програму навчання мистецтву бути гейшею.

9. For your sins against me, I require ritual seppuku [158]. – За завдану мені образу я вимагаю ритуальне сепуку.

10. The software enables, for example, a colorblind person to see the numbers in the Ishihara test [157].– Це програмне забезпечення дає змогу, наприклад, людині з порушенням кольорового сприйняття бачити номери в тесті Ішихара.

11. Yet members of the Buraku community were reportedly discriminated against, for example in hiring practices [157].– Водночас представники громади бураку, як повідомляється, зазнають дискримінації, наприклад у сфері найму на роботу.

12. And only the best 2 players can go up to 4th dan and become professionals [154].– І тільки двоє найкращих отримують 4-й дан і стають професіоналами.

13. The traditional Japanese «gagaku» music is well known because of its connection with the philosophical and religious cults of Japan, and has the strongest meditative property [158]. – Широко відомо, що традиційна японська музика гагаку через свій зв'язок із філософськими та релігійними культурами Японії має найсильнішу медитативну властивість.

14. It's possible that the many Japanese immigrants who came to the west coast of the United States brought janken with them [158].– Можливо, багато японських іммігрантів, які прибули на західне узбережжя Сполучених Штатів, привезли із собою дзян-кен.

15. Japanese zaibatsu (business conglomerates) began building their first automobiles in the middle to late 1910s [156].– Японські дзайбацу (бізнес-конгломерати) почали будувати свої перші автомобілі з середини 1910-х рр.

16. Sendai virus is an acute respiratory virus which can cause pneumonia in rats [156].– Вірус Сендай – гострий респіраторний вірус, який може спричиняти пневмонію у щурів.

17. A huge group of untouchables, hibakusha, born of mothers exposed to radiation appeared in the country [157].– У країні з'явилася величезна група

«недоторканих» – хібакуся, народжені в матерів, які зазнали впливу радіації.

18. As for the effectiveness of Aikido, a martial art justifies itself in the real battle only after a long training [154]. – Щодо ефективності айкідо, то це бойове мистецтво виправдовує себе в реальному бою тільки після довгих тренувань.

19. Mastering the timing of sushi is difficult [154]. – Навчитися робити суші в правильний час – дуже складно.

20. It's a whole philosophy of cooking and as a rule, every Japanese family prepares teriyaki differently [157]. – Це ціла філософія приготування їжі і, як правило, кожна японська сім'я готує теріякі по-своєму.

21. The lecturer explained the principles of making compositions and demonstrated some kinds of ikebana [157]. – Лекторка пояснила основні принципи створення композицій та продемонструвала кілька видів ікебани.

22. He is a very skilled samurai, as he was able to defeat an anti-tank helicopter by himself [154]. – Він умілий самурай, здатний збити протитанковий вертоліт.

23. Plant operator Southern California Edison said it is pursuing a claim against generator manufacturer Mitsubishi Heavy Industries as well as Mitsubishi Nuclear Energy Systems [156].– Експлуатаційник Едісон з Південної Каліфорнії сказав, що він порушив позов проти виробника генератора Міцубісі Хеві Індастріз, а також Міцубісі Ядерно-енергетичних систем.

24. It has also been said that Japanese Ninja learned and used a special battle cry that help disarm their enemies [152].– Він також сказав, що японські ніндзя знали та використовували спеціальний бойовий вигук, який допомагав обеззброїти своїх ворогів.

25. Wasabi also contributes to the normal functioning of the intestinal tract, as it removes toxic substances from the body [157].– Васабі також сприяє нормальному функціонуванню кишкового тракту, оскільки усуває токсичні речовини з організму.

26. It is possible to make your own emoji, albeit with some restrictions [152]. – Можна зробити свої власні емодзі, хоча і з деякими обмеженнями.

27. Most historians, however, credit the invention of origami to the Japanese [156]. – Однак більшість істориків визнає винахід японського оригамі.

28. An image may be installed by a member of one of the Sectarian Shinto sects who worships at a particular shrine [152]. – Зображення може бути встановлене одним із членів однієї із сект сектантського синто, хто поклоняється в конкретному храмі.

29. The huge emporium was luxurious for its time, with exquisite stained-glass windows and bronze interiors that the merchants hoped would attract customer interest [152]. – Величезний торговельний центр був розкішним для свого часу, з вишуканими вітражами та бронзовими інтер'єрами, які, як сподівалися купці, зацікавили б клієнтів.

30. First, the sushi was made for the purpose of long-term storage of fish [154]. – Тоді суші робили з метою тривалого зберігання морепродуктів.

Додаток В

Вживання японських запозичень у сфері стандарту (сфери життєдіяльності)

Сфери життєдіяльності:

- суспільні відносини, наприклад: Oniwabanshu – група шпигунів і таємних агентів, що існувала в середньовічній Японії; shogun – сегун, kamikaze – камікадзе, kaiten – кайтен (японська торпеда, керована людиною, людина-торпеда), bushido – бусидо, samurai – самурай (див. Додаток Д, реч. 1–2);

- кулінарія: Anko; adzi-no-moto – адзи-но-мото, wasabi – васабі, sukiyaki – сукіякіакі, sushi – суші, tempura – темпура, sake – sake, wagashi – вагасі (японські солодощі), adzuki – адзукі (дрібна червона квасоля), nori – норі (водорості), bento – бенто (готовий обід або сніданок), genmai – генмай (бурий рис), gyoza, gunkan – гьодза, гункан (згорнуті корабликом суші з ікרוю та іншими дрібними інгредієнтами), daikon – дайкон, makizushi – макідзус, ramen – рамен, soba – соба, udon – удон, matcha – матча, mirin – мірин (солодке сливове вино) тощо (див. Додаток Д, реч. 3–4);

- одяг: kimono – кімоно, furoshiki – фуросікі, koshimaki – косімакі, futano – футано тощо (див. Додаток Д, реч. 5);

- спорт та бойові мистецтва, наприклад: Banzai! – Банзай!, jiu-jitsu – джіу-джитсу, judo – дзюдо, kodokan judo – кодокан дзюдо «традиційне дзюдо», sportsukan judo – споцукан дзюдо «спортивне дзюдо», karate – карате, asihara karate – асіхара карате, wado-ryu karate – вадо-рю карате, goju-ryu karate – годзю-рю карате, karate ke kushinkai – карате ке кусінкай, karate se tokan – карате се токан, shito-ryu karate – сито-рю карате, fudokan karate – карате фудокан; aikido – айкідо, aikibudo – айкібудо, aikikai – айкікай, daitoryu – дайто-рю, aiki-jutsu – айкі-дзюцу, e-shinkan aikido – е-сінкан айкідо, iwama-ryu aikido – івама-рю айкідо, kido – кідо, ki-aikido – кі-айкідо, kokikai – кокікай, kobukan – кобукан, nishio-budo – нісіо-будо, renshinkai –

ренсинкай, se bukan – се букан, tomiki-ryu aikido – томікі-рю айкідо, aikidogi – айкідогі (одяг для навчання айкідо), bo – бо (японський посох із дерева або металу), bokken – бокен (дерев'яний меч для тренувань), budo – будо, бусидо (бойові мистецтва), shishido – шакідзасі (короткий меч) тощо (див. Додаток Д, реч. 6–7);

- військова справа, наприклад: aikuchi – айкучі, kwaiken – квайкен, wakizashi – шакідзасі «види зброї для здійснення ритуального самогубства», tachi – церемоніальний самурайський меч (див. Додаток Д, реч. 8–9);

- побутова сфера: Tatami – татамі; fusuma – фусума (розсувні двері у вигляді дерев'яної рами, обклеєної з обох боків непрозорим папером; використовувалися для поділу великої японської кімнати на частини), hibachi – хібачі (традиційна пересувна японська піч для обігріву та приготування їжі), waribashi – варібасі (одноразові палички для їжі), guinomi – гуіномі (чарка для sake), zabuton – дзабутон, imari – імарі (особиста печатка), seiji – седзі, tokonoma – токонома (ніша в стіні), futon – футон, hashi – хасі, hashibukuro – хасибукуро, hashioki – хасіокі (див. Додаток Д, реч. 10–11);

- мистецтво: karaoke – караоке, giri – гірі (обов'язок честі, визначений традицією поведінки), geisha – гейша, nogaku – ногаку (один із традиційних стилів яп. театру), haiku – хайку, tanka – танка, bonsai – бонсай (карликове дерево, вирощене в горщику), bunraku – бунраку, waka – вака (жанр японської поезії), washi – васі, kabuki – кабукі, kakemono – какемоно (вертикальний сувій), kirigami – кіригамі, kusudama – кусудамі (створення куль із паперу), mizuhiki – мідзухікі, netsuke – нецке, no – но, origami – оригамі, oshibana – осибана, shodo – сьодо, sumie – сумуе, shamisen – сямісен, engawa – енгава «відкрита тераса» (див. Додаток Д, реч. 14–15);

- охорона здоров'я: Kōgai – меч-голка, shiatsu – шіацү («натискання»; ромадзі shiatsu) – японський варіант точкового масажу, вид альтернативної медицини – мануальна техніка акупресури, створена в Японії), taoshiatsu – терапія «таосіацу» (концентрування розуму і моління Будді), vata – вата,

ofuro – офуро (лікувальна ванна), acupressure – акупресура, acupuncture – акупунктура (див. Додаток Д, реч. 16–18);

- релігія та вірування: bonza – бонза (буддистський священник у Японії), butzudan – буцудан (буддистський домашній віттар), zen – дзен (японський вид буддизму), kami – камі (японські боги), satori – саторі (букв. внутрішнє просвітлення) – теорія «раптового осяяння», яка є основою вчення школи Ріндзай, що займалася поширенням дзен-буддизму в Японії, shinto – синто (релігія Японії), torii – торії (священні японські ворота) (див. Додаток Д, реч. 19–20);

- найменування природних явищ, кліматичних особливостей, рослин: tsunamis – цунамі, typhoon – тайфун, ikebana – ікебана, bonsai – бонсай (мистецтво вирощувати карликові дерева в горщиках), sakura – сакура, bonkei – бонкей (пейзаж на підносі), sakura zensen – цвітіння сакури, kempas – кемпас (див. Додаток Д, реч. 21–23);

- економіка, географія, історія (власні назви): товарні знаки (бренди): Kashio – Касіо, Canon (Kyanon) – Кенон (Киянон), Mazda (Matsuda) – Мазда (Мацуда), Matsushita (Panasonic) – Мацусіта (Панасонік), Mitsubishi – Міцубісі, Nikon – Нікон, Nintendo – Нінтендо, Nissan – Ніссан, Patinko – Патинко, Sony – Соні, Subaru – Субару, Suzuki – Судзукі, Toyota – Тойота, Toshiba – Тосіба, Tomogochi – Томоготі, Fuji – Фудзі, Fujiitsu – Фудзіцу, Fuji Film – Фудзі-фільм, Hitachi – Хітаті, Honda – Хонда, Yamaha – Ямаха тощо; назви міст: Yokohama – Йокогама, Kyoto – Кіото, Nara – Нара, Tokyo – Токіо, Hiroshima – Хіросіма; острови: Kyushu – Кюсю, Honshu – Хонсю, Shikoku – Сікоку, Hokkaido – Хоккайдо, Okinawa – Окінава; найменування періодів в історії Японії: Meiji – Мейдзі, Heian – Хейан, Edo – Едо, Kofun – Кофун, Nara – Нара, Kamakura – Камакура, Heisei – Хейсей (див. Додаток Д, реч. 24–25).

Додаток Г

Приклади вживання японізмів (слова та словосполучення)

1. Kabuki – кабукі, Nogaku – ногаку.
2. Renga – Ренга, Tanka – Танка, Honkaku – Хонкаку, Nikki – Ніккі.
3. ronin – ронін «самурай васал, який втратив свого феодала», gunbatsu – гумбату «військова фракція», hara-kiri – харакірі «самогубство шляхом розпорювання живота», guoja – гюдзя «гірський воїн», hibakusha – хібакусе «людина, яка пережила атомне бомбардування», shuriken – сюрикен, «знаряддя у формі зірки з виступаючими лезами або кінцями, що використовувалося ніндзя».
4. aiki-jutsu – айкі-дзюцу, e-shinkan aikido – е-синкан айкідо, iwama-ryu aikiyu – івама-рю аййку, kido – кідо, ki-aikido – кі-айкідо, kokikai – кокікай, kobukan – кобукан, nishio-budo – нісіо-будо, renshinkai – ренсинкай, se bukan – се букан, tomiki-ryu aikido – томікі-рю айкідо.
5. sumi – твердий чорний матеріал, у який втирають воду для виробництва чорнила, bunchin – метал для притиснення паперу під час письма, fude – пензлик, школи (obaku, soto), що поділяються на стилі написання: gyosho style, sosho style, kisho style та елементи каліграфії: складові частини ієрогліфа.
6. Amidism, Ch'anism, Daoism, Foism, Yangism, Nipponism, mandarinism, aikidoist, karateist, judoist, jujitsuist, sumoist, Ch'anist, Foist, Zenist.
7. Nipponization, Japanization; Hong Konger, kowtower, shanghaier; tycoonery, japannery.
8. netsuke – netsukes «нецке», tycoon – tycoon(s) «сегун, олігарх», baagen – baagens «угода», ricksha – rickshas «рікша», yen – yens «ієна», dan – dans «дан», samurai – samurais «самурай».
9. zaitech [zai – «багатство» + teku < англ. tech (за logy)], zaitech [zai – «багатство» + teku < англ. tech (за logy)].

10. VHS < video home system, CCP < Chinese Communist Party, CER < Chinese Eastern Railroad – «Китайська Східна залізниця», JSP < Japan Socialist Party, CSM < corn soya milk, DNA < transforming – передача, Rok < R(epublic) o(f) K(orea) – «солдат із армії Республіки Корея», JТ < just-in-time – «система складування та подаванні матеріалів безпосередньо перед виробництвом» тощо

11. Cantopop (Cantonese popmusic), glocal (global + local), mook (magazine 4 – book) – «книжка, надрукована в журнальному форматі та стилі», norflaxin (normal + Flaxedil – «торговельна марка медичних препаратів» + -in хімічний суфікс) – «норфлаксин, антибіотик», Godzilla (анг. gorilla + яп. kujira – «кит»), godzillion (Godzilla + million).

12. battingu [яп. < англ. batting, bat «біта» (у бейсболі)] – «батинг, конкурентна боротьба за ринок і покупців шляхом встановлення спеціальних цін, надання спеціальних послуг тощо»; besuboru [яп. < англ. baseball] – «бесубору, японський бейсбол»; bumu [яп. < англ. boom] – «ажіотаж, бум, загальне захоплення, викликане рекламою в засобах масової інформації»; depato [яп. < англ. department – «відділ»] – «депато, великий японський універмаг»; kareraisu [яп. < англ. curry rice] – «карерайсу, яловичина із соусом карі та рисом»; no misu [яп. < англ. no miss – «без промаху»] – «абсолютно без дефектів, без браку, без промаху» (про продукцію); raato, rato [яп. < англ. < англ. no miss – «без промаху»] – «абсолютно без дефектів, без браку, досконалий (про продукцію)» (no misu approach to manufacturing); raato, rato [яп. < англ. part time – «неповний день»] – пато, людина, що працює неповний робочий день; parametron [яп. < англ. parametric + грецьк. -on] – (тех.) «параметрон; електронний компонент комп'ютера без ламп або транзисторів»; roman porino [яп. < англ. pornography] – «м'яка порнографія»; sabisu [яп. < англ. service] – «безоплатний продукт або послуга»; sando [яп. < англ. sandwich] – «сандо, сендвіч із білого хліба»; shokku [яп. < англ. shock] – «неочікувана подія в політиці чи економіці Японії»; tarento [яп. < англ. talent –

«талант»] – «непрофесіонал, але талановита в певній справі людина (найчастіше на радіо та телебаченні)».

13. Pac-Man відеогра, розроблена і продавана корпорацією Намко (Namco Corp.), Transformer трансформер, іграшка-робот, що перетворюється на зброю, транспорт, чоловічка тощо, уперше виготовлена в Японії компанією «Такара Тойз Корпорейшен» (Takara Toys Corp.)

14. Sega [«послуга» + game – «гра»], sketch-phone – відеотелефон з електронним пристроєм для малювання, розроблений компанією «Ніппон Телеграф енд Телефоун» для сліпих (малюнок з електронного блокнота передається на екран іншого кінця телефонної лінії).

15. salariman, salaryman, sarariman – «японський службовець»; office lady – «офісний службовець, секретарка»; love hotel – «готель кохання, готель для побачень»; geofront, geofrontier – «будівництво підземних споруд».

16. anime meetings, animikie – анімки «зустрічі любителів аніме», manga – манга, manga-ka – мангака «художник манга», doujinshi – додзинсі «некомерційні літературні журнали, які видають аматори», cosplay – косплей «вистави, на яких перевдягаються в костюми героїв аніме і манги», aizobana – айзобана «видання для колекціонерів», seiyuu – сейю «актор – учасник озвучування аніме», lolicon – лоліконщик – особа, котрій подобається манга, де жіночі персонажі мають вигляд милих дівчат.

17. shojo – сьодзе для дівчаток 12– 17 років, shounen – сьонен для хлопчиків 12– 17 років, josei manga – дзьосей для дівчат від 18 років і старше, seinen manga – сейнен для юнаків від 18 років і старше; mecha – аніме про роботів (меха), shounen-ai – про любов і романтичні стосунки між хлопчиками (сьонен-ай), Maho-sōjō, magical girl – про магичних дівчаток (махо-седзьо), Sprocon – про спорт (спокон), Doubutsu – добуцу аніме про людиноподібних істот, наприклад, «покемони».

18. kawaii – каваї, sugoy – сугой, kakkoī – какой, mata no – мата не, nya – ня, neko – неко, hidoi – хідой, taihen – тайхен, so ka – со ка, narkhodo – наруходо.

19. harem anime – гаремник «піджанр романтичних комедій в аніме та манзі, характерною рисою якого є велика кількість жіночих персонажів «на всі смаки» серед нечисленних чоловічих персонажів», scanlating – сканлейтинг «процес перекладу манги, здійснюваний фанатами на безоплатній основі за допомогою заміни японського тексту на відсканованих сторінках манги на його переклад».

20. tankoubon – танкобон «том книжкового паперового видання манги, спочатку надрукованої в журналі», kemonomimi, animalears – кемономімі «популярні персонажі аніме/манги, які зовні нагадують антропоморфних тварин з хвостиками та вушками».

21. erogе – ероге від англ. erotic game («еротична гра») – японські комп'ютерні ігри еротичного змісту, otaku – отаку «фанат аніме і манги, анімешник».

22. tankoubon – танкобон «том манги», bounkouban – бункобан «том манги (хоча в бунко-форматі можуть друкуватися і книжки) більш компактних розмірів, ніж звичайний танкобон і, як правило, надрукований на більш якісному папері».

23. chinpira – «хлопчисько, пацан» > «японські панки»; geisha (нерідко асоціюється з повією); tamasan («господиня бару або борделю»); honcho – «бос, шеф, начальник, командир, «господар».

Додаток Д

Приклади вживання японізмів у сфері стандарту (речення)

1. The samurai followed a set of rules that came to be known as bushido [154]. – Самураї дотримувалися зводу правил, які стали відомі як Бусидо.

2. The Oniwabanshū are an elite cadre of onmitsu who were established at Edo Castle by the 8th Tokugawa shogun, Tokugawa Yoshimune, in the early 18th century [152]. – Онівабансю – це елітні кадри онміцу, які були створені в замку Едо 8-м сьогуну Токугава, Токугава Йосімуне, на початку 18 століття.

3. Exactly thanks to these properties of wasabi it is used together with crude fish [152]. – Саме завдяки цим властивостям васабі вживається разом із сирою рибою.

4. Seafood and vegetables are also deep-fried as tempura [158]. – Морепродукти й овочі також смажаться у фритюрі, як темпура.

5. Created based on the Japanese art «furoshiki», this cotton scarf can be used as a stylish alternative to a gift box, it can be worn on the head or on the neck tie, or for framing as a work of art [158]. – Створену за мотивами японського мистецтва «фурошикі», цю бавовняну хустку можна використовувати як стильну альтернативу подарунковому пакуванню, її можна носити на голові або пов'язати на шию, або вставити в рамку як витвір мистецтва.

6. In comparison with judo karate provides a greater scope for self-study [157]. – Порівняно, наприклад, із дзюдо, карате відкриває більший простір для самостійних занять.

7. We will see you again soon to fill you in on the difference between Taekwondo and Karate [157]. – Перерахуємо ще раз всі моменти, щоб запам'ятати, у чому різниця між тхеквондо і карате.

8. Tachi and uchigatana generally differ in length, degree of curvature, and how they were worn when sheathed, the latter depending on the location of the mei, or signature, on the tang [156]. – Тачі та учигатана зазвичай відрізняються

за довжиною, ступенем вигину та способом носіння в піхвах, причому останнє залежить від розташування мей або підпису, на тані.

9. After the throw, the warrior remains motionless for a while, and the shuriken hits the target [156]. – Після кидка воїн якийсь час залишається нерухомим, а сюрикен вражає ціль.

10. The only thing burning last night was the hibachi in the backyard [158]. – Єдине, що горіло минулої ночі, – це хібачі на задньому дворі.

11. Historically the term denoted okimono small sculptures and decorative objects in the tokonoma disposable traditional Japanese homes [157]. – Історично терміном окімоно позначали невеликі скульптури або декоративні об'єкти, які розташовували в токонома традиційного японського житла.

12. In fact, each haiku is in effect part of one gigantic seasonal poem [156]. – По суті, кожне хайку являє собою частину однієї грандіозної сезонної поеми.

13. Many of the great kabuki actors have built their reputations solely on these roles [156]. – Багато хто з великих акторів Кабукі створили свою репутацію виключно на цих ролях.

14. Such works as haiku or tanka can be also called poetry, despite the fact that they have no rhyme and a particular rhythm [158]. – Такі твори, як хоку чи танка, теж можна назвати поезією, незважаючи на те, що в них немає жодної рими та певного ритму.

15. The art of ikebana can help to see beauty in all sorts of art [158]. – Мистецтво ікебани всіх вираз мистецтватори, як хокку чи танка, теж можна назвати поезією, незважаючи на те, що в них немає жодної рими та певного ритму.

16. The ofuro has been used by the Japanese for centuries to alleviate both physical and spiritual maladies [154]. – Офуро використовується японцями протягом століть, щоб позбутися фізичних і духовних хвороб.

17. From the point of view of the client, acupressure and reflexology may appear very similar [154]. – З погляду клієнта, акупресура і рефлексологія можуть здатися дуже схожими.

18. Each such acupuncture is responsible for a separate organ and its functioning [156]. – Кожна така акупунктура відповідає за окремий і його функціонування.

19. In this contemplation, according to the adepts of the school of zen-soto, a man might condescend satori – the state of enlightenment [157]. – У такому самозаглибленні, на думку adeptів школи дзен-сото, на людину могло зійти саторі – стан просвітлення.

20. A butsudan usually contains an array of subsidiary religious accessories, called butsugu, such as candlesticks, incense burners, bells, and platforms for placing offerings such as fruit, tea or rice [157]. – Буцудан зазвичай містить низку допоміжних релігійних аксесуарів, що називаються буцугу, таких як свічники, кадильниці, дзвіночки та платформи для розміщення підношень, таких як фрукти, чай або рис.

21. This movement underwater can produce another disaster: tsunamis [152]. – Землетрус під водою може призвести до ще одного стихійного лиха – цунамі.

22. Nakama for young women are sometimes sparsely decorated with embroidered flowers like sakura [154]. – Хакама для дівчат можуть бути прикрашені вишитими квітами, наприклад сакури.

23. Some manufacturers are using more exotic woods such as sakura and kemras [156]. – Деякі виробники використовують більш екзотичні породи дерева, як – от сакура і кемпас.

24. Now, in the Meiji era, samurai values and customs began to permeate the whole society completely [158]. – Тепер же, в епоху Мейдзі, самурайські цінності та звичаї почали пронизувати все суспільство цілком і повністю.

25. Scientists conducted studies of two volcanoes located in the southern part of the Japanese island of Kyushu – Kirishima and Sakurajima [157]. – Учені

досліджували два вулкани, розташовані в південній частині японського острова Кюсю, – Кірісіма і Сакурадзіма.

26. During the war the dolphins played the role of kamikaze – undermined the ships with mines [157]. – Під час війни дельфіни виконували роль камікадзе – підривали кораблі мінами.

27. Kamikaze pricing occurs when the justification for penetration pricing is flawed, as when marketers incorrectly assume lower prices will increase sales [158]. – Ціноутворення камікадзе виникає тоді, коли обґрунтування цін проникнення є хибним, наприклад, коли маркетологи помилково припускають, що нижчі ціни збільшать продажі.

28. It is interesting to know that the Shintoism is official religion of Japan and it is based on worship of forces of nature [158]. – Цікаво знати, що синтоїзм є офіційною релігією Японії і заснований на поклонінні силам природи.

29. While at Keio, he began studying judo under Kunisaburo Iizuka, an 8th dan judoist who also taught at the Kodokan [152]. – Він почав вивчати дзюдо в Кейо, під керівництвом Кунісабуро Іідзука, дзюдоїста 8-го дана, який також викладав у Кодокан.

30. «Japanization» refers to the idea that an economy could endure a sustained period of low-growth expansion accompanied by low levels of inflation [154]. – «Японізація» стосується ідеї, що економіка може витримати тривалий період низького зростання, супроводжуваний низьким рівнем інфляції.

31. China wants to boost the «loyalty» of younger Taiwanese, Hong Konger and Macanese by organizing «study trips» and exchanges for them to visit China, a top Chinese official said on Friday [156]. – Китайська влада хоче підвищити «лояльність» молодих тайванців, гонконгців і макаосців за допомогою організації «навчальних поїздок» і обмінних програм для них, щоб вони могли відвідати Китай, заявив китайський високопосадовець минулого тижня в п'ятницю.

32. Tycoonery tells a gripping tale of speculation and reckless power in the 1970s that still resonates today [154]. – «Магнатизм» розповідає захоплюючу історію про спекуляції та безрозсудну владу в 1970-х роках, яка все ще резонує сьогодні.

33. How to unlock the Hiroshiman Shadows achievement in Yakuza [156]. – Як відкрити досягнення «Тіні Хіросімана» в Якуза.

34. Shoshaman takes us inside the world of Japan Inc. to explore the daily lives of the people who inhabit it [156]. – «Шошаман» занурює нас у світ корпорації «Японія Інкорпорейтед», щоб дослідити повсякденне життя людей, які його населяють.

35. Originally named simply kobeite for the type locality of Kobe, Kyoto prefecture, Japan (Kobe-mura, Kyoto prefecture – presently Oyama-cho) [156]. – Спочатку називався просто кобейте на честь типового населеного пункту Кобе, префектура Кіото, Японія (Kobe-mura, Kyoto prefecture – нині Ояма-чо).

36. One Tokyoite in her early 20s said that younger men have a generally more forgiving nature [156]. – Одна дівчина з Токіо віком близько 20 років заявила, що молодші чоловіки більш великодушні.

37. It contains a lot of beneficial compounds including certain powerful plant chemicals like shogaol, zingerone and gingerol and anti-oxidants which help in preventing the fluctuations in your blood pressure levels [156]. – Він містить багато корисних сполук, включаючи деякі потужні рослинні хімічні речовини, а саме: шогаол, зингерон, гінгерол та антиоксидантами, що допомагають запобігти коливанням рівня артеріального тиску.

38. Before the abolition of the shogunate and of the han system, the house was headed successively by 17 men [156]. – Перед скасуванням сьогунату і системи хан, будинок очолювали по черзі 17 чоловіків. Designed as an easily transportable utensil, the teaette resembled a large, perforated spoon with a hinged lid. – Задуманий як зручний для транспортування посуд, чайник нагадував велику перфоровану ложку з відкидною кришкою.

39. At that time the breed was known as Chinese Pug or Pekingese Spaniel [154]. – Порода в той час була відома як китайський мопс або пекінський спанієль.

40. One of the pathway intermediates is shikimic acid, which lends its name to this entire sequence of reactions [152]. – Однією з проміжних сполук каскаду є шикімова кислота, яка дала свою назву всій послідовності реакцій.

41. Legend holds that the Hokkien were spared from a massacre by Japanese pirates by hiding in a sugarcane plantation during the eighth and ninth days of the Chinese New Year, coinciding with the Jade Emperor's birthday [152]. – Легенда вважає, що діалект хоккієн врятували від знищення японські пірати, сховавшись на плантації цукрової тростини протягом восьми і дев'яти днів китайського Нового року, що співпало з днем народження Нефритового Імператора.

42. It was Motoōri himself who first studied ancient Japan, not only from the Shintoistic point of view, but also philologically and historically [152]. – Саме Мотоєрі вперше дослідив стародавню Японію не лише з синтоїстського погляду, але й з філологічного та історичного.

43. Meiji leaders tried to Shintoize the populace and rationalize Shinto at one and the same time [154]. – Лідери Мейдзі намагалися одночасно синтоїзувати населення і раціоналізувати синтоїзм.

44. Apparently nightingale droppings have been used in Japan with geishas who once wore heavy white makeup that contained some pretty toxic ingredients [154]. – Мабуть, послід солов'їв використовували японські гейші, які колись носили важкий білий макіяж, який містив досить токсичні інгредієнти..

45. Netsukes are worn above the obi of the kimono, fastened to a rope or cord which is passed under the obi, and strung onto the inro [156]. Нецке надягають поверх обі кімоно, кріплять до мотузки або шнура, який пропускають під обі і нанизують на інро.

46. These tycoons have long opposed increases in social spending, fearing they would lead to higher taxes on them [158]. – Ці магнати вже давно виступають проти збільшення витрат на соціальні потреби, боячись, що вони призведуть до вищих податків для них.

47. Baikingu, translating to «unlimited food», allows for guests to indulge with no limits [157]. – Baikingu, що перекладається як «необмежена їжа», дозволяє гостям балувати себе без обмежень.

48. In turn, Japan's plan was to finalize the baagens by around the first of January [157]. – У свою чергу, Японія планувала завершити угоди приблизно до першого січня.

49. As soon as one of the clans will be more powerful than all the others, the Shoguns will call warlords to fight the potential rival [158]. – Щойно один із кланів стане могутнішим за всі інші, Сегуни покличуть останніх до боротьби проти потенційного суперника.

50. However, unlike the daimyo, many samurais suffered financially from this change [158]. – На відміну від дайме, багато самураїв постраждали у фінансовому плані.

51. A video replay system was arranged helping greatly to resolve disputable moments on the tatamis [154]. – Була налагоджена система відеоповторів, що дуже допомогло у вирішенні спірних моментів на татамі.

52. The characters in the anime and manga adventures usually have a common stereotype, especially the protagonist [152]. – Персонажі в аніме і манга пригоди зазвичай мають спільний стереотип, особливо головного героя.

53. Mastering the timing of sushi is difficult [154]. – Навчитися робити суші в правильний час – дуже складно.

54. Order onigiri follows the gourmets who love rice and fish, but want to try something other than sushi [152]. – Замовити онігірі слід тим гурманам, які люблять рис і рибу, проте хочуть спробувати щось, крім суші.

55. A type of rose algae known as nori is a common sushi ingredient [158]. – Одним із типів червоних водоростей, відомих як норі, є загальновідомий інгредієнт суші.

56. Kelp, kombu, and nori are three of the more common sea vegetables with remarkable effects on cancer [154]. – Ламінарія, комбу і норі – ось три найпоширеніші морські овочі із вражаючим впливом на рак.

57. Even today, sake' is always served at traditional ceremonies in Japan [156]. – Навіть сьогодні sake завжди подають на традиційних церемоніях у Японії.

58. For this reason he decided to introduce training in classical martial arts into the Kodokan and had special dojos built for that purpose [157]. – З цієї причини він вирішив представити тренування в класичних військових мистецтвах у Кодокані і побудував спеціальні додзо для цієї мети.

59. Unlike the horse drawn carriages or human carried palanquins (kagos), used almost exclusively by the wealthy, rickshaws became popular because they were relatively inexpensive [156]. – На відміну від кінних екіпажів і паланкінів (каго), які здебільшого використовувалися тільки багатими представниками суспільства, рикші набули популярності завдяки своїй порівняно невисокій ціні.

60. We have to listen to stories about the kami often because human beings are forgetful [152]. – Ми повинні слухати історії про камі часто, оскільки людські істоти забудькуваті.

61. It was a time when indispensable creations like the personal computers, the Walkmans and the consoles hit critical mass and became popular [154]. – Це був час, коли такі незамінні творіння, як персональні комп'ютери, касетні аудіоплеєри (Walkmans) і консолі досягли критичної маси і стали популярними.

62. Kawaii chat is great chat without registration [154]! – Кавайний чат – чудовий чат без реєстрації!

63. Kawaii clip and the quality is good [157]. – Кавайний кліп і якість гарна.

64. This sentence was spoken many years ago by one kowai person [152]. – Цю фразу багато років тому сказала одна жахлива людина.

65. Hello, our gothic-kowai wonder [154]! – Привіт, наше готично-ковайне диво!

66. He even kowtowed to that in public, to show how willing he was to kowtow [158]. – Він навіть кланявся на публіці, щоб продемонструвати, як охоче він це робить.

67. It is easier than singing karaoke [156]. – Що може бути цікавіше, ніж заспівати караоке.

68. Along with rice and corn, soybean has become one of the first plants that a man has learned to cultivate [156]. – Поряд із рисом і кукурудзою соя стала однією з перших рослин, яку людина навчилася обробляти.

69. The ho-bird comes from the mythical Japanese version of the Phoenix [157]. – Птах Хо-хо походить від міфічної японської версії Фенікса.

70. This scroll was done on Japanese paper and mounted as a kakemono [157]. – Цей сувій зроблено на японському папері й оформлено у вигляді кікемоно..

71. Each piece in the Mikimoto line is singular [158]. – Кожен виріб у лінії Мікімото є унікальним.

72. But if your goal – to escape from the city in a quiet, peaceful place – a ryokan on Miyajima is perfect for you [152]. – Але якщо ваша мета – відпочити від міської метушні в тихому, умиротвореному місці – традиційний рекан на Міядзіма ідеально для вас підійде.

73. In order to control the daimyo, Ieyasu transferred potentially hostile daimyo to strategically unimportant geographic locations [154]. – Щоб контролювати місцевих правителів, Ієясу перемістив потенційно ворожих дайме у стратегічно невігідні місця.

74. The hokku was only the beginning of a dialogue; it had to be answered by the reader or another poet or painter [156]. – Хоку лише розпочинало діалог; відповідь слідувала від іншого поета або художника, або, зрештою, від читача.

75. It's a great way to soak in the summer around the streets of Tokyo [156]. – Це чудовий спосіб прогулятися літніми вулицями Токіо.

76. Shinjuku has three main components: offices, shopping and nightlife [156]. – Сіндзюку складається з трьох основних компонентів: офісів, магазинів і нічних клубів.

77. Common to all kami are their four mitama (spirits or natures) one of which may predominate depending on circumstances: Aramitama (wild or rough), Nigimitama (gentle, life-supporting), Kushimatama (wonderous), and Sakimitama (nurturing) [156]. – Спільними для всіх камі є їхні чотири мітами (духи або натури), один з яких може переважати залежно від обставин: Арамітама (дика або брутальна), Нігімітама (ніжна, життєзабезпечувальна), Кушиматама (чудова) і Сакімітама (виховна).

78. Children invite visitors into their kamakura and offer them rice cakes and amazake, a type of warm sweet rice wine with zero or very low alcohol content [157]. – За традицією, діти запрошують відвідувачів фестивалю до своїх камакур і пропонують рисові хлібці та підігріте амадзаке – солодке рисове вино, безалкогольне або з дуже низьким вмістом алкоголю.

79. The dress is fully made of shining mikado fabric and it is beautiful in its simplicity [152]. – Сукня повністю виготовлена з сяючої тканини мікадо, і вона прекрасна у своїй простоті.

80. Swat's baited out in front of the federal building in anticipation of some sort of civil unrest [156]. – Спецназ розкинув табір перед урядовою будівлею в очікуванні громадянських заворушень.

81. A graphic novel is a long-form, fictional work of sequential art [156]. – Манга – це довгий за формою, вигаданий твір послідовного мистецтва.

82. The empire added the CER across Manchuria, which later reverted to Chinese control [157]. – Пізніше до неї приєднали Східно-китайську залізницю, що проходила через Маньчжурію, яка згодом повернулася під контроль Китаю.

83. Food aid includes locally produced fortified foods, such as CSM blend, rice milk blend and cereal milk blend [157]. – У межах продовольчої допомоги видають місцеві вітамінізовані харчові продукти, а саме харчова добавка із суміші порошкоподібної кукурудзи, соєвого борошна та сухого молока кукурудзи та сої, суміш молока і рисового напою та суміш молока зі злаками.

84. That's challenging enough, but today most retailers operate on a JIT system that reduces stocks but requires constant deliveries [156]. – Це досить складно, але сьогодні більшість роздрібних торговців працюють за системою «система складування та подавання матеріалів безпосередньо перед виробництвом», за якої запаси мінімальні і потребують постійних поставок.

85. Companies that have adopted the BYOD methodology are also finding that vulnerability of their infrastructure is a key issue [154]. – Компанії, які прийняли методологію BYOD (принесіть свій власний пристрій), також виявляють, що вразливість їхньої інфраструктури є ключовою проблемою.

86. The higher momme weight the better [152]? – Що вища вага мами, то краще?

87. There are male and female ginkgo trees [157]. – З екзотичних видів є, наприклад, чоловіче і жіноче дерево гінкго.

88. The sofa is made from hinoki – a type of cypress wood commonly used in Japan [156]. – Диван виконаний з хінокі – кипарисового дерева, часто використовуваного в Японії.

89. If the misconduct is minor, a chui is issued to the employee [152]. – Якщо порушення незначне, підприємцю винесуть попередження.

90. Thus , during the late 1950s the Japanese people sought to acquire the three S's of senpuki , sentaku , and suihanki (electric fan , washing machine and

electric rice cooker) [156]. – Так, наприкінці 1950–х років японці прагнули придбати три «S»: senpuki, sentaku та suihanki (електричний вентилятор, пральну машину та електричну рисоварку).

91. The furisode is a long sleeved kimono worn by unmarried women [157]. – Довгі рукави кімоно – приналежність незаміжніх жінок.

92. You're going to end up in a wooden kimono before you're 50 if you don't start improving your diet [156]. – Якщо ви не почнете покращувати свій раціон, то ще до 50 років опинитеся в дерев'яному кімоно.

93. Murata Jukō is known in chanoyu history as an early developer of tea as a spiritual practice. He studied Zen under the monk Ikkyū, who revitalized Zen in the 15th century, and this is considered to have influenced his concept of chanoyu [158]. – Мурата Дзюко відомий в історії чайної церемонії як один із перших розробників чаю як духовної практики. Він вивчав дзен у ченця Іккю, який відродив дзен у 15 столітті, і вважається, що це вплинуло на його концепцію чаною.

94. The Japanese population used to have nicknames to indicate generational levels: «Issei» – foreign born parents, next is «Nisei» – 1st generation born outside Japan or children, and «Sansei» – 2nd generation born outside Japan or grandchildren [158]. – Японське населення раніше мало прізвиська, щоб вказати на рівні поколінь: «Іссеї» – іноземні народжені батьки, потім 1–е покоління «Нісеї», народжене за межами Японії або діти, і 2–е покоління «Сансеї», народжене за межами Японії або онуки.

95. In Japanese, free-standing structures specifically designed for exclusive tea ceremony use, as well as individual rooms intended for tea ceremony, are both referred to as chashitsu [157]. – У японській мові окремо розташовані споруди, спеціально призначені для проведення чайної церемонії, а також окремі кімнати, призначені для чайної церемонії, називаються чашицу.

96. Not all of us will experience the fu of being a champion [154]. – Не всім посміхнеться щастя бути переможцем.

97. If required, it is also possible to open up a futon for providing another sleeping surface [36]. – За необхідності футон можна розкласти на ніч, щоб забезпечити ще одну спальну поверхню.

98. Towards the end of the war another two twin 40mm mountings were added at the stern to increase her ability to cope with kamikaze attacks [154]. – До кінця війни ще два twin 40mm кріплення були додані на кормі, щоб збільшити її здатність справлятися з атаками камікадзе.

99. Most sumo wrestlers are required to live in communal sumo training stable, known in Japanese as heya, where all aspects of their daily lives—from meals to their manner of dress are dictated by strict tradition [158]. – Більшість борців сумо мають жити в комунальних стайнях із сумо, відомих японською мовою як heya, де всі аспекти їхнього повсякденного життя – від їжі до манери вдягатися – продиктовані суворою традицією.

100. Therefore, in order not to lose face, choose stylish sets, they will please you not only good shots, but pleasant appearance [157]. – Тому, щоб не осоромитися, обирайте стильні апарати, вони тішитимуть Вас не лише гарними кадрами, а й приємним зовнішнім виглядом.

101. He tries to butterfly her, but they often fight [157]. – Він намагається залицятися до неї, але вони часто сваряться.

102. Chinese co-prosperity sphere has two components: trade and lending-investment [156]. – Китайська економічна експансія має дві складові: торговельну та кредитно-інвестиційну.

103. These admonitions are seen as to prevent false conversions which produce such rice Christians [157]. – Ці застереження покликані запобігти фальшивим наверненням, які породжують таких «рисових» християн.

104. But as a result young judoist took the 5th place of 52 fighters [154]. – Але в результаті молодий дзюдоїст посів 5-те місце з 52 учасників.

105. Judoman' Eduardo Sánchez seeks to end career on high [154]. – Дзюдоїст Едуардо Санчес прагне завершити кар'єру на висоті.

106. In origin, it is a Bon dance that is performed by young people of each community during the Bon festival to honor the spirits of their ancestors [157]. – За своїм походженням це танець о-бон, який виконує молодь громади під час фестивалю О-бон, щоб вшанувати духів своїх предків.

107. Having the Daruma doll, a Japanese make a wish and draws her one eye [156]. – Отримавши в подарунок ляльку-даруму, японець загадує бажання і малює їй одне око.

108. According to legend, the Japanese shogun Asikaga Yoshimasa defeated his favorite tea bowl and ordered her to be sent back to China to the local masters to fix it [157]. – За легендою, японський сьогун Асікага Йосімаса розбив свою улюблену чайну чашу і наказав відправити її на батьківщину в Китай, щоб місцеві майстри полагодили її.

Додаток Е

Приклади речень вживання японізмів у сфері субстандарта

1. But not much animeshnik are aware that Tamaki is also an author numerous and very beautiful the hentaunykx of works [155]. – Але не так вже й багато анімешників у курсі, що Тамакі є також автором численних і вельми красивих хентайних робіт.

2. Transform, change, find new friends, because cosplay is also a community [155]. – Перевтілюючись, змінюйтеся, знаходьте нових друзів, бо косплей – це ще й ком'юніті.

3. The content is superfluous – it is the marketing intent, not the content, which determines whether a feature is shoujo or shounen [151]. – Контент – це зайве – це маркетингові наміри, але не зміст, який визначає, чи є функція сьодзе або сьонен.

4. Pikachu is hurt and needs to go to the pokemon center [153]. – Пікачу не постраждав і має піти до покемон центру.

5. Bishōjo characters appear ubiquitously in media including manga, anime, and computer games (especially in the bishojo game genre), and also appear in advertising and as mascots, such as for maid cafés [151]. – Персонажі бісидзьо повсюдно з'являються в медіа, включаючи мангу, аніме та комп'ютерні ігри (особливо в ігровому жанрі бісидзьо), а також з'являються в рекламі та як талісмани, наприклад, у кав'ярнях для покоївок.

6. Kakkoii is mostly used to describe something or someone with a known physical presence rather than a situation [151]. – Какой здебільшого використовується для опису чогось або когось із відомою фізичною присутністю, а не ситуацію.

7. Taihen da! Oh no! / It's an emergency [155]. – Тайхен да! О, ні! / Це терміново!

8. Naruhodo is a very easy to use phrase that is often used by many Japanese in their daily life conversation, although this phrase is rarely found in the

textbook if you are learning Japanese with the books [153]. – Наруходо – це дуже проста у використанні фраза, яку багато японців часто вживають у повсякденному житті, хоча ця фраза рідко зустрічається в підручниках, якщо ви вивчаєте японську мову за книжками.

9. Kawaii visuals are in a range of colors, but are most commonly associated with pastels, with white as a neutral and pink as the most popular color [153]. – Візуальні ефекти кавайного стилю виконані в різних кольорах, але найчастіше асоціюються з пастельними відтінками, з білим як нейтральним і рожевим як найпопулярнішим кольором.

10. Kawaii girls dress in bright, frilly clothes that just scream «cute!» [155]. – Милі дівчата одягаються в яскравий, манірний одяг, який просто кричить «мило!».

11. Sign up. See new Tweets. Opens profile photo. Follow. Click to Follow KawaiiNia. Nia Kawaii [151]. – Підпишіться. Переглянути нові твіти. Відкрити фото профілю. Підписатись. Натисніть, щоб підписатися на кавайну няшку. Няшка.

12. Saori has worked with the «anime, electro, fashion» party brand Denpa!!! and, after her first album, the Japanese fashion label Galaxxxu [153]. – Saori at Destiny працювала з «аніме–електро–мода» брендом вечірок «DENPA!!! і після виходу її першого альбому з японським виробником одягу "Galaxxxu»

13. Any animes boy will immediately tell you that this is one of the most popular franchises in the world made in the style of Japanese animation [153]. – Будь–який анімешник одразу вам скаже, що це одна з найпопулярніших у світі франшиз, зроблених у стилі японської анімації.

14. Parkour is sugoi [151]. – Паркур – це сугой!

15. And believe me, it's sugoi, oh, sorry, it's cool [151]. – І повірте, це сугой, ой, вибачте, круто!

16. Name of the character you want to cosplay [155]. – Персонаж, якого ви б хотіли косплеїти.

17. Why is she so upset being on the same plane with Mizuho-senpai [153]. – А чому потрібно хвилюватися, якщо працюєш із Мідзухо-семпай?

18. This relationship between the sempai (senior) and kohai (junior) is firmly embedded in the cultural fabric of Japan [151]. – Цей зв'язок між страшим (семпай) і молодшим (кохай) тісно вплетений у тканину японської культури.

19. Ganya onee-chan, look [153]. – Ганью онее-чан, дивись!

20. Many hikikomori spend most of their waking hours on the internet or playing video games, while snacking on food and drink delivered to their homes [153]. – Багато тих, хто страждає від «хікікоморі», проводять більшість часу на сторінках Інтернету або за відеоіграми, а їжу та напої їм доставляють додому.

21. Explore games tagged Eroge on itch.io [153]. – Досліджуйте ігри з тегом ероге на itch.io.

22. By the late 1960s and early 1970s, the children who had grown up reading manga wanted something aimed at older audiences and gekiga catered to that niche [155]. – Наприкінці 1960-х – на початку 1970-х років діти, які вирости, читаючи мангу, хотіли чогось, орієнтованого на старшу аудиторію, і гекіга задовольнила цю нішу.

23. Comiket, the world's largest comic convention, was started by the dojinshi circle Meikyuu, which began as a group for studying the works of Moto Hagio [155]. – Комікет (Comiket) – найбільший у світі ярмарок коміксів, орієнтований на творчість мангак-початківців, був заснований додзінсі-гуртом Меікью («Лабіринт»), що розпочинався як група, яка вивчала роботи Гагіо Мото.

24. It also features yonkoma of popular series such as Death Note and Naruto, as well as the pilot chapter of Bleach [151]. – Він також включає енкоми популярних серій, як-от Death Note і Наруто, а також пілотного розділу Bleach.

25. I know that you dressed up like a Teenage Mutant Ninja Turtle as a kid for Halloween [151]. – Я знаю, що ти одягалася як черепашка ніндзя на Геловін у дитинстві.

26. One day, I walk home... and a chinpira, a wannabe gangster, puts a knife at my throat [155]. – Одного разу я йшов додому... і якийсь чинпіра, недогангстер, приставив мені ніж до горла.

27. If you want ladies, there are mama-san's, who will bring out line up's of women [153]. – Якщо ви хочете жінок, є мама-сан, яка виведе і вишикує жінок.

28. Well, I spoke to the head honcho herself about your situation, and there's good news and bad ... [153]. – Я говорив із шефом про твою ситуацію, і є хороші новини і погані...

29. Learn to value your yakuza code over your individual desires [151]. – Ти маєш навчитися цінувати Кодекс Якудзи і не протиставляти йому свої бажання.

Додаток Є

Глосарій японізмів

1. acupressure – акупресура (метод альтернативної медицини, схожий на акупунктуру)
2. acupuncture – акупунктура (форма альтернативної медицини і ключовий компонент традиційної китайської медицини, в якому тонкі голки вводяться під шкіру)
3. adzi-no-moto – адзі-но-мото (японська компанія, яка виробляє приправи, спортивне харчування, харчові добавки, рослинні олії, заморожені продукти, напої, підсолоджувачі, амінокислоти та фармацевтичні препарати)
4. adzuki – адзукі (дрібна червона квасоля)
5. aikibudo – айкібудо (сучасне комплексне бойове мистецтво, створене Аланом Флоке 1980 року у Франції на основі трьох японських шкіл: Йосейкан айкідо, Дайто-рю Айкі-дзюдзюцу і Тенсін Сьоден Каторі Сінто Рю. Айкібудо, як і його вихідні компоненти, відносять до «жорстких» шкіл)
6. aikidogi – айкідогі (одяг для навчання айкідо)
7. aikidoka – майстер бойового мистецтва Айкідо
8. aiki-jutsu – айкідзюцу (Айкі-дзю-дзюцу – японське бойове мистецтво, створене Такедою Сокаку. Дайто-рю створено на базі айкі-дзюцу, яке сягає корінням сягає початку другого тисячоліття нашої ери)
9. aikikai – айкікай (Айкікай – оригінальна школа айкідо, центром якої є Фонд Айкікай в Японії, а її очільником – Дошу (спадкоємець сім'ї засновника айкідо).
10. aikuchi – ай кучі (японський ніж, різновид танто, відмітною особливістю оправи якого є відсутність цуби і майже ніяк не позначений перехід до клинка)
11. aisu – айсш (гель)
12. ama – ама «людина моря» (японські традиційні нирці за водоростями, молюсками і перлами)

13. Amidism – Амідизм (секта махаянського буддизму, що зосереджується на поклонінні Аміді, Будді (Будді нескінченного світла), заслуги якого можуть бути передані віруючій людині. Амідизм вважає, що вірячи, вірячи в Аміду, чуючи або вимовляючи його ім'я, або бажаючи розділити його Західний Рай, можуть відродитися в Чистій Землі)

14. Andon – Андон (дух страху, пов'язаний із популярною витівкою розповідати моторошні історії про привидів і демонів ночами)

15. Anime – аніме (японський мультимедіа)

16. Anko – анко (солодка червона квасолева паста)

17. apato – апато (квартира у двоповерховому, часто дерев'яному, будинку, нерідко без зручностей)

18. АРЕС < Asia Pacific Economical Cooperation – Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво

19. arigato – аригато (дякую)

20. Arita – Аріта (невелике містечко в префектурі Сага на острові Кюсю. З ним пов'язаний початок історії виробництва порцеляни в Японії)

21. asihara karate – асіхара карате

22. AutoCut – косильна головка

23. baagen – бааген (угода)

24. baito – байто (сезонні роботи, які оплачуються погодинно або поденно)

25. bakufu – бакуфу (військове управління сигунату)

26. banzai attack (banzai) – банзай (бойовий вигук японських воїнів, «Ура!»)

27. baren – барен (японська трава «Червоний барон»)

28. batingu – батіг (конкурентна боротьба за ринок і покупців шляхом встановлення спеціальних цін, надання спеціальних послуг)

29. bento – бенто (сніданок в коробочці)

30. besuboru – бесубору (японський бейсбол)

31. Bizen ware – посуд Бідзен (тип японської кераміки, традиційно з провінції Бідзен, яка нині є частиною префектури Окаяма)

32. bo – бо (японський посох із дерева або металу)

33. bokken – бокен (дерев'яний меч для тренувань)

34. bon dance – бонане (стиль танцю, що виконується під час Обону.

Це народна розвага, яка має майже 600-річну історію)

35. bonkei – бонкей (пейзаж на підносі)

36. bonsai – бонсай (карликове дерево, вирощене в горщику)

37. bonza – бонза (буддистський священник у Японії)

38. bonze – бонзе (європейське найменування буддистського духовенства (1522 р.))

39. Bonzery – бонзери (Буддистський монастир)

40. budo – будо, бусидо (бойові мистецтва)

41. bugaku – бугаку (танцювальний театр, танець і музика)

42. bumu – (ажіотаж, бум, загальне захоплення, викликане рекламою в засобах масової інформації)

43. bunchin – бучин (метал для притиснення паперу під час письма)

44. bunraku – бунраку (різновид розповіді, що наспівується) – традиційна форма лялькового японського театру)

45. buraku – Буракуміни (одна з японських меншин, що складається з нащадків касті «нечистих». Буракуміни – нащадки особливої середньовічної касті «ета», члени якої традиційно займалися забоєм худоби, виробленням шкір, прибиранням сміття та іншими брудними роботами)

46. bushido – бусідо (кодекс самурая, звід правил, рекомендацій і норм поведінки істинного воїна в суспільстві, в бою і наодинці з собою, військова філософія і мораль у феодальній Японії)

47. butzudan – буцудан (буддистський домашній віттар)

48. BYOD (bring your own device) – (концепція, що стосується дозволу використовувати власний цифровий пристрій замість офіційного наданого)

49. camcorder (camera + recorder) – (відеокамера)
50. Canon (Kyanon) – Кенон (Киянон)
51. Cantopop (Cantonese popmusic) – Кантопоп (загальний термін для позначення популярної музики кантонською мовою. Cantopop також називають НК-pop, гонконгською популярною музикою. Кантонська популярна музика – це піджанр китайської популярної музики, С-pop)
52. Casio – Касіо, компанія з виробництва радіотоварів, калькуляторів, годинників
53. CCP < Chinese Communist Party – Комуністична партія Китаю (провідна і правляча політична партія Китайської Народної Республіки)
54. CER < Chinese Eastern Railroad – (Китайська Східна залізниця)
55. Ch'anism – дзенізм (медитація, споглядання)
56. Ch'anist – дзеніст (людина, що медитує)
57. Chadai – шадай (невисока людина з кумедним кольоровим волоссям і численним пірсингом)
58. Chanoyu – чанонью (чайна церемонія, «шлях чаю», «мистецтво чаю» – специфічна ритуалізована форма спільного прийому порошкового зеленого чаю, створена в середні віки в Японії, яку донині культивують у цій країні.
59. chanoyu – японська чайна церемонія; чайний будиночок
60. chashitsu – чайний павільйон; чаювання в парковій чайній альтанці, chawanmushi – горщик із кришкою для приготування їжі; рибний або м'ясний пудинг, який готують на пару в маленькій чашці з додаванням яйця
61. chashitsu – шашитсія «павільйон для чайної церемонії»
62. chazuk – o-chazuke – чазуке «рис із зеленим чаєм або бульйоном»
63. chu – Чу (васальна держава династії Чжоу. Першим правителем був король Чу У на початку 8 століття до нашої ери)
64. chui – (увага, обережність, порада, попередження)

65. CSM < corn soya milk –(суміш кукурудзи, сої та молока (CSM), створена в 1965 році для використання в країнах, що розвиваються, стабільна в гарячих і вологих умовах зберігання)

66. Dai To-a Kyu-ei-ken – (Велика східноазійська сфера співпроцвітання) «сфера співпроцвітання», «сфера впливу Японії під час Другої світової війни», «економічна експансія»)

67. Daikon – дайкон (японська редька)

68. daitoryu – дай торю (японське єдиноборство)

69. dan – дан

70. Daoism – (вчення про дао або «шлях речей», китайське традиційне вчення, що включає елементи релігії та філософії)

71. daruma doll – (японська традиційна лялька-неваляшка, що уособлює Бодхидхарму, в японській синкретичній міфології – божество, що приносить щастя. Дарума - японська вимова імені Бодхидхарми, засновника буддистської школи чань)

72. ddol – дол (перша річниця з дня народження дитини)

73. depato – депато (великий японський універмаг)

74. digi pickocketi – (цифрові кишенькові злодії)

75. DNA < transforming – передача

76. dojin – доджин (група людей, які мають спільні інтереси, діяльність або хобі)

77. dojo – (зал для занять східними єдиноборствами)

78. dotaku – дотаку (різновид бронзових дзвонів у стародавній Японії періоду Яйой. Зустрічаються переважно на археологічних стоянках регіону Кінкі. Точне призначення дотаку невідоме, припускають, що їх використовували під час ритуальних обрядів, пов'язаних із культом землеробства)

79. Edo – Едо (стара назва Токіо, сучасної столиці Японії, до 1868 року)

80. emoji – емодзі (смайлик)

81. engawa – енгава (відкрита тераса)
82. EQH < External Qi Healing – (цілительство ци, також відоме як зовнішнє цілительство ци або цілительство цигун, – це техніка, яка пробуджує цілющу силу нашого власного тіла, щоб оздоровити наше тіло, розум)
83. e-shinkan aikido – е синкан айкідо
84. Face ID – сканер об'ємно-просторової форми обличчя людини, розроблений компанією Apple.
85. FAI – Fairum Community (Спільнота Fairum)
86. feng shui – феншуй (мистецтво гармонізації навколишнього середовища)
87. Foism – Китайський буддизм.
88. fu – фу (кажан, щастя)
89. fude – фуде (пензлик)
90. fudokan karate – карате фудокан
91. Fuji – Фудзі
92. Fuji Film – Фудзі-фільм
93. Fujiitsu – Фудзіцу
94. furoshiki – фуросики, («банний килимок» являє собою квадратний шматок тканини, який використовували для загортання й перенесення предметів будь-яких форм і розмірів)
95. fusuma – фусума (ковзаючі двері у вигляді обклеєної з двох боків непрозорим папером дерев'яної рами; використовуються для поділу великої японської кімнати)
96. futano – футано (лістинг для в'язаного візерунка з двома мереживними стібками)
97. futon – футон (диван-ліжка зі знімним матрацом-периною)
98. gagaku – гагаку («вишукана музика») – жанр японської класичної музики)

99. gaijin – гайджин (незалежний європейський розробник і видавець відеоігор, заснований у 2002 році)
100. geisha – гейша
101. genmai – генмай (бурий рис)
102. Genro – генро (рада старійшин у Японії, що керує вищою політикою країни і підпорядковує собі самого мікадо)
103. geofront, geofrontier – (будівництво підземних споруд)
104. Geta – Гета (японські дерев'яні сандалі у формі лавки, однакові для обох ніг (зверху мають вигляд прямокутників із заокругленими вершинами та, можливо, дещо опуклими сторонами))
105. ginkgo – адіантум, гінкго (дерево, батьківщиною якого є Японія та Китай)
106. Ritsu – буддійська секта раннього періоду Тан
107. giri – гирі («почуття обов'язку» – елемент культури Японії; обов'язок честі, що визначається традицією поведінки; «певна моральна необхідність, що змушує людину часом робити щось проти власного бажання або всупереч власній вигоді»)
108. glocal (global + local) – глокалізація (процес економічного, соціального, культурного розвитку, що характеризується співіснуванням різноспрямованих тенденцій: на тлі глобалізації замість очікуваного зникнення регіональних відмінностей відбувається їх збереження та посилення)
109. GMD < Guo-mindang – Націоналістична партія Китаю (НПК) або Китайська націоналістична партія
110. go – міра ємності
111. go game – го (абстрактна стратегічна настільна гра для двох гравців, мета якої полягає в тому, щоб оточити більшу територію, ніж противник. Гру винайшли в Китаї понад 2500 років тому, і її вважають найстарішою настільною грою, у яку грають досі)

112. Godzilla (анг. gorilla + яп. kujira – «кит») – Годзілла (Годзіра) (гігантський монстр-мутант, дайкайдзю, персонаж коміксів, мультфільмів і кінофільмів)

113. godzillion (Godzilla + million) – годзілліон (множина годзілліонів). (сленг, гіперболічно) невизначено велика кількість (чогось)

114. goju-gyu karate – годзю-рю карате

115. GSM (global system for mobile communications) – GSM (глобальна система мобільного зв'язку)

116. guinomi – гуіномі (чарка для sake)

117. gunbatsu – гумбацу (військова фракція)

118. gunkan – вид ліпних суші

119. gyoja – гьодзя (гірський воїн)

120. gyosho style – техніка письма (більш м'яка та округла техніка, уникаюча гострих кутів)

121. gyozza, gunkan – гьодза, гункан (згорнуті кораблицом суші з ікрою та іншими дрібними інгредієнтами)

122. haikai – хайкай (комічний, неортодоксальний) може означати в японській та англійській мовах хайкай-но ренга (ренку), популярний жанр японського зв'язаного вірша)

123. haiku – хайку (жанр традиційної японської ліричної поезії вака, відомий із XIV століття)

124. hajime – хадзиме (починайте)

125. hanami – ханамі (японська національна традиція милування квітами, що стоїть в одному ряду з милуванням листям клена і місяцем)

126. handybanking – це один із видів дистанційного банківського обслуговування, який передбачає управління послугами банку з мобільних пристроїв

127. handydaten – передавати дані з мобільного телефону

128. handytasche – чохол для мобільного телефону можна відкривати і закривати, і таким чином він також захищає дисплей у разі падіння

129. haniwa – ханіва (японські керамічні скульптури періоду Кофун у вигляді циліндричних труб, посуду, тварин і людей, які встановлювалися на вершинах курганів –могил давньояпонських монархів і аристократів)

130. haori – хаорі (японський жакет прямого крою без гудзиків, що одягається поверх кімоно)

131. hapkido – хакідо (корейське бойове мистецтво, на появу якого багато в чому вплинула техніка, покладена і в основу айкідо, дайто-рю айкі-дзюдзюцу. Надалі до нього ввійшли й елементи тхеквондо, тансудо)

132. happi-coat – хіпі-коут (традиційне японське пальто з трубчастими рукавами, яке зазвичай носять лише під час фестивалів)

133. harai goshi – харай госі (прийом у дзюдо, що входить до розділу кидків, групу кидків зі стійки, клас кидків, для проведення яких здебільшого використовуються стегна і попереки)

134. hara-kiri – харакірі (самогубство шляхом розпорювання живота)

135. harbinger – харбінер (вісник, провісник; попередник)

136. hashi – хасі (це логічна головоломка, розроблена компанією Nikoli й опублікована 1990 року. Завдання гравця полягає в тому, щоб з'єднати лініями острови, і водночас кількість мостів має відповідати зазначеному на острові числу)

137. hashibukuro – хасибукуро (чохли для паличок, основа для паличок)

138. Hashimoto's – хвороба Хашимото (аутоімунне захворювання, яке може спричинити гіпотиреоз, або недостатню активність щитовидної залози)

139. hashioki – хасіокі (японська підставка для паличок для їжі)

140. hatamoto – хатамото (особиста охорона сьогунів у Японії 12-16 ст.

141. hechima – хешима (вид рослин із роду Люффа родини Гарбузові)

142. Heian – Період Хейан (дзидай) –останній період класичної японської історії, що тривав з 794 до 1185 рр. Він слідував за періодом Нара)

143. Heian – Хейан

144. Heisei – Хейсей

145. heya – хейя (приміщення, де живуть, харчуються і тренуються борці сумо)

146. hibachi – хібати (традиційна пересувна японська піч для обігріву та приготування їжі)

147. hibakusha – хібакусе (людина, яка пережила атомне бомбардування)

148. hinamatsuri hina – «лялька» + matsuri – свято

149. hinin – хінін (термін, що використовувався в Японії періоду Едо для позначення однієї з каст недоторканих. Представники цієї касті займалися насамперед жебрацтвом, а також полюванням, риттям могил, перенесенням імператорських паланкінів, виконанням покарань або витонченими мистецтвами)

150. hinoki – хіноні (велике хвойне дерево)

151. Hirado ware – посуд Хірадо (тип японської порцеляни, яку в основному виготовляють у печах Мікаваті, Сасебо, Нагасакі, тому вона також відома як посуд Мікаваті. Він був зроблений у колишньому феодальному домені Хірадо, якому належали печі для випалу, і він відповідав за їхнє створення та управління їхнім виробництвом)

152. Hiroshima – Хіросіма

153. Hitachi – Хітаті

154. Hokkaido – Хоккайдо

155. hokku – хайку (жанр традиційної японської ліричної поезії вака, відомий з XIV століття)

156. homestay – проживання в сім'ї після приїзду в іншу країну

157. honcho – лідер невеликої групи

158. Honda – Хонда

159. Hong Konger

160. Honkaku – Хонкаку

161. Honshu – Хонсю

162. Iaido – іайдо (мистецтво володіння мечем)

163. ichiban – першокласний
164. ikayaki – смажений кальмар
165. ikunolite – тригонально-гексагональний скаленоподібний свинцево-сірий мінерал, що містить вісмут, селен і сірку
166. imari – імарі (особиста печатка)
167. Ishihara test – ішихарі (тест на колірний зір, складається із кількості точок, які мають інший колір, ніж точки, що їх оточують)
168. issei – (американець японського походження в першому поколінні, іммігрант будь-якої етнічної групи в першому поколінні)
169. itai-itai – різновид набутого синдрому Фанконі, що характеризується дисфункцією ниркових каналців та остеомаліцією, спричиненою хронічним впливом Cd через забруднений рис та питну воду.
170. iwama-ryu aikido – івама-рю айкідо
171. iwama-ryu aiyu – івама-рю аййку
172. janken – камінь, ножиці, папір (популярна гра на руках, відома в багатьох країнах світу. Вона часто використовується як спосіб жеребкування для визначення черговості ходу або ведучого в інших іграх)
173. Japanization – Японізація або японізація (процес, за допомогою якого японська культура домінує над іншими культурами, асимілює їх або впливає на них)
174. Japannery – приміщення або інше місце, де відбувається вичинка шкури
175. jomon – період Дзьомон (період японської історії з 13 000 року до н.е. до 300 року до н.е., під час якого Японію населяли мисливці-збирачі та ранні сільськогосподарські спільноти, об'єднуючою ознакою яких була культура Дзьомон)
176. Jogo – Жоро (японський бог або демон)
177. Joruri – (тип співаної оповіді під акомпанемент шамісен, що зазвичай зустрічається в бунраку, традиційному японському ляльковому театрі)

178. JSP < Japan Socialist Party– соціалістична партія Японії
179. judo – дзюдо
180. judoist – дзюдоїст, фахівець із дзюдо
181. judoka – учасник змагань із дзюдо; фахівець із дзюдо.
182. judoman – учасник змагань із дзюдо
183. jujitsuist – людина, яка займається джіу-джитсу (сімейство японських бойових мистецтв і система ближнього бою (без зброї або з незначною зброєю))
184. jujitsu – дзю-дзюцу
185. just-in-time – система складування та подавання матеріалів безпосередньо перед виробництвом
186. kaban – поліцейська підстанція
187. Kabane –кабане (спадкоємний титул у стародавній Японії V-VIII століть, що визначав місце, роль, рівень аристократичності та рід занять голів родових організацій удзі в японській суспільно-політичній системі)
188. kabuki – кабукі (театр)
189. kago – каго (сплетений паланкін)
190. kagura – кагура (стародавні ритуальні синтоїстські танці, що супроводжуються грою на барабанах і флейті)
191. kaiten – кайтен (японська торпеда, керована людиною, людина-торпеда)
192. kakemono – какемоно (сувій з паперу або шовку, що висить вертикально, наклеєний на спеціальну основу, обрамлений парчевою облямівкою і забезпечений по краях дерев'яними валиками)
193. kakiemon – какіемон (стиль розпису японської порцеляни, що виготовляється гончарною династією Сакаїда з початку XVII століття. Какіемон був настільки популярний, що цим словом часто називали всю японську порцеляну)
194. Kamakura – Камакура (місто)
195. kami – камі (японські боги)

196. kamikaze – камікадзе (японські пілоти-смертники, безрозсудний сміливець, який жертвує собою)

197. kanji – кандзі (китайські ієрогліфи, які використовуються в сучасній японській писемності поряд із хіраганою, катаканою, арабськими цифрами та ромадзі)

198. karaoke – розвага, що полягає в непрофесійному співі з використанням пристрою, що дозволяє співати під заздалегідь записану музику

199. karate ke kushinkai – карате ке кусинкай

200. karate se tokan – карате се токан

201. karate-chop – карате-чоп (у бойових мистецтвах удар рукою-ножем – це удар з використанням частини руки, протилежної великому пальцю, знайомий багатьом людям як відбивне карате. Це стосується ударів, що виконуються бічною частиною суглоба мізинця

202. karateka – каратека («каратист» комп'ютерна гра 1984 року)

203. karatist – каратист

204. Karatsu ware – посуд Карацу (стиль японської кераміки, традиційно виробленої в Карацу і його околицях, префектура Сага)

205. kareraisu – карерайсу (яловичина із соусом карі та рисом)

206. Kashio – Касіо

207. Katsura – катсира (багряник японський – листопадне дерево, вид сімейства Багряникові, яке росте в Китаї та Японії. Його іноді називають пряниковим деревом за легкий карамельний запах, який воно випускає під час листопаду)

208. katsuamono – катсурамоно (відома як санбанме моно, або «п'єси третьої групи», і включає послідовності з елегантною чоловічою аристократією та духами древніх дерев)

209. kawaii – каваї, кавайний «милий, чудовий, солодкий»

210. kemras – компас (вид роду Компассія сімейства Бобові; твердолистяна порода великих дерев, що досягають від 45 до 60 метрів у висоту, з діаметром стовбура близько 1 метра)

211. kempeitai – (корпус безпеки японської імператорської армії – служба безпеки Сухопутних військ Японської імперії в період 1881-1945 рр. Була організована за зразком військової поліції Сухопутних військ Великої Британії та військової жандармерії Сухопутних військ Франції)

212. ken game – кен (категорія східноазійських ручних ігор, в які грають за допомогою трьох жестів руками. Після Другої світової війни в Японії настав період занепаду ігор кен. Однією з небагатьох збережених ігор сансукумі-кен є джан-кен, яка була принесена на Захід у 20-му столітті як камінь-ножиці-папір-ножиці)

213. kendo – кендо (фехтування бамбуковими палицями)

214. kendoka – кендока (сучасне японське бойове мистецтво фехтування на бамбукових мечях. Веде свою історію від традиційних самурайських технік володіння мечем, кендзюцу. Ставить за мету формування повноцінної особистості та твердого характеру, загартовуючи волю і тіло фехтувальника)

215. kenjutsu – кендзюцу (фехтування на мечях)

216. kesa-gatame – кеса-гатаме (одна із семи зачіпок мата, Осаекомі-вадза, в Кодокан-дзюдо. З точки зору боротьби, це класифікується як бічний контроль)

217. ki-aikido – кі-айкідо (стиль айкідо, створений Коїті Тохеєм)

218. kibeі – кібеї (термін, який часто використовували в 1940-х роках для опису американців японського походження, народжених у Сполучених Штатах, які повернулися в Америку після здобуття освіти в Японії)

219. kido – кідо

220. Kіkyo – Кікьо (жриця храму)

221. kimono – кімоно (традиційний японський одяг і національне вбрання Японії)

222. kimono sleeve – рукав кімоно (рукав, який «приростає» до самого малюнка ліфа)

223. kirigami – кіригамі (мистецтво виготовлення фігурок і листівок із паперу за допомогою ножиць)

224. Kisho style – стиль Кішо (високоякісне керамічне покриття для фарби. Одне з найпопулярніших керамічних покриттів на ринку)

225. koan – коан (коротка розповідь, запитання, діалог, які зазвичай не мають логічного підґрунтя, часто містять алогізми й парадокси, доступні радше інтуїтивному розумінню)

226. kobeite – кобейте (гідратований оксид суміші лантаноїдів і перехідних металів)

227. Kobi – кобу (водорість)

228. kobukan – кобукан

229. kodokan judo – кодокан дзюдо («традиційне дзюдо»)

230. Kofun – Кофун

231. Kōgai – меч-голка

232. kojic acid – койєва кислота (органічна сполука, являє собою гідроксильне похідне γ-пірону)

233. kokeshi – кокесі (японська дерев'яна лялька, вкрита розписом)

234. kokikai – кок ікай (стиль айкідо, створений Сюдзі Маруяма. Організація носить назву Кокікай Айкідо Інтернешнл. Стиль кокікай особливо наголошує на природності рухів, розвитку «кі», розслабленні, правильній поставі та координації тіла і духу)

235. кокю-хо – кокю-хо (техніка сили дихання)

236. kombu – комбу(водорість)

237. Koniak – коньяк (традиційний японський продукт, корисний для здоров'я; вживають у їжу, отримують із дозрілих бульб рослини коньяк)

238. koshimaki – косимакі (офіційне вбрання влітку для жінок воїнів високого рангу в епоху Сьокухо (епоха Ода-Тойотомі) або раніше)

239. kotai – котай (поміняйтеся ролями)

240. kowai – ковай, ковайний, жахливий, моторошний, страшений
241. kowtow – коутоу уклін (обряд потрійного уклінного поклоніння і дев'ятикратного чолобиття, який за китайським дипломатичним етикетом було заведено здійснювати під час наближення до особи імператора)
242. kowtower – той, хто підлабузнюється; підлабузник
243. KTV < karaoke television – караоке по телевізору
244. kudzu – кудзу (багаторічна кучерява рослина)
245. Kuge – куге (у феодальній Японії знать, наближена до двору (1577 р.))
246. Kuroshio Current – Куросіо; (Японська течія – тепла течія біля південних і східних берегів Японії в Тихому океані. Куросіо переносить теплі й солоні води Південно-Китайського та Східно-Китайського морів у північніші широти, значно пом'якшуючи їхній клімат)
247. kusudama – кусудама (створення куль із паперу)
248. Kutani ware – Кутані (вид японської порцеляни, яку виготовляли в місті Кага, сучасна територія префектури Ісікава. Кераміка Кутані також має назву «Стара Кутані», якою прийнято називати порцелянові вироби, декоровані надглазурним розписом)
249. kuzu (vine) – кузу (високоякісний крохмальний загущувач з гладкою текстурою та нейтральним смаком, отриманий природним шляхом)
250. kwaiken – квайкен
251. Kyoto – Кіото
252. Kyudo, Kyu-jutsu – кюдо або кю-дзюцу (мистецтво стрільби з лука),
253. Kyushu – Кюсю
254. ladegerat – вилка подовжувач
255. love hotel – готель кохання, готель для побачень
256. maе – мае (вперед)
257. maе-gi – мае-гі (тримати дистанцію)

258. maiko – майко (назва учениці або гейші, або гейко. Це третій ступінь навчання, після сикомі та мінараї)

259. makimono – макі моно (горизонтальний тип японської стрічкової прокрутки / скролу)

260. makizushi – макідзусі, різновид японських суші-ролів, наповнених різноманітними начинками.

261. mamasan – мама-сан, господиня або глава будинку чи групи

262. Mandarinism – уряд мандаринів; характер або дух мандаринів

263. manga – манга

264. manyogana – система письма, використовувана в Японії у VIII столітті

265. matcha – матча, маття (японський порошковий зелений чай)

266. matsuri – урочисте святкування, що проводиться біля синтоїстських святинь

267. Matsushita (Panasonic) – Мацусіта (Панасонік)

268. Mazda (Matsuda) – Мазда (Мацуда)

269. Meiji – Мейдзі

270. Meiji – мейдзі (освічене правління, офіційна назва періоду правління)

271. metake – довгий, тонкий бамбук

272. metake – метаке (бамбукова стріла або метаке, являє собою вид квітучої рослини сімейства трав'янистих Poaceae, що росте в Японії та Кореї)

273. mikado – мікадо (настільна гра японського походження на розвиток дрібної моторики, аналог східнослов'янських бірюльок. Складається з набору бамбукових паличок або дротиків, пофарбованих особливим способом. Кожна паличка має свою вартість)

274. mikan – мікан (загальний японський термін для позначення солодких цитрусових, зокрема мандарина сацума)

275. Minamata disease – мінамата (отруєння метилртуттю з неврологічними симптомами, спричинене щоденним споживанням великої

кількості риби та моллюсків, які були сильно забруднені токсичною хімічною речовиною, що утворюється на хімічних заводах, а потім скидається в море)

276. *mingei* – мінгей (концепція, розроблена в середині 1920-х років у Японії філософом та естетом Янагі Соецу разом із групою майстрів, зокрема гончарями Хамада Сьодзі та Каваї Кандзіро)

277. *mirin* – мірін (солодке сливове вино)

278. *Mitsubishi* – Міцубісі

279. *Mitsumata* – мітсумата (красивий чагарник)

280. *mizuhiki* – мідзухікі (стародавнє японське мистецтво зав'язування вузлів, яке найчастіше використовують для прикрашання конвертів, званих кінпу, які дарують як подарунки під час свят, таких як японський Новий рік або з особливих нагод, а саме: дні народження, весілля або похорон)

281. *mobilnet* – архітектура згорткової мережі

282. *mokuso* – мокусю «медитуй»

283. *momme* – японська міра ваги

284. *mompei* – мопе або момпей, (термін для позначення традиційного стилю вільного одягу)

285. *Mondo* – провідна компанія з виробництва спортивних, гімнастичних, олімпійських покриттів та покриттів зі штучним покриттям, які дозволяють спортсменам бити світові рекорди та долати свої межі)

286. *Monogatari* – Моногатарі

287. *mook* (*magazine 4 – book*) – «книжка, надрукована в журнальному форматі та стилі»

288. *moxa* – пух із листя трави мокса

289. *muraji* – мурадзі («старости сіл» – спадковий титул голів провінційних аристократичних родин японської держави Ямато (IV-VIII століття))

290. *nabemono* – страва в горщику

291. *Nabeshimayaki* – набішіма-які (різновид японської кераміки, зокрема, надзвичайно якісний порцеляновий посуд «Аріта»)

292. nakodo – наकोдо-ватання ((весільний обряд полягає в тому, що наречений пропонує руку і серце дівчині при її батьках. Брати участь у сватанні майбутній наречений може або безпосередньо сам, або посилаючи до батьків своєї обраниці сватів)

293. Nanga – назва компанії «NANGA» (походить від гімалайської гори «NANGA PARBAT»).

294. naniwabushi – епічна народна пісня; практика запиту додаткових пільг після укладення угоди

295. nankeen – вид тканини, жовто-бежевий колір

296. Nara – Нара

297. narikin – нарикін (нувориш – людина з низького стану, яка швидко розбагатіла)

298. Nashiji – нашидзі (покриття ножа Нашидзі матове і плямисте, як і поверхня груші, але, як правило, сріблясте)

299. netsuke – нецке (мініатюрна скульптура, витвір японського декоративно-прикладного мистецтва, що являє собою невеликий різьблений брелок)

300. Nikki – Ніккі

301. Nikon – Нікон

302. ningyoite – новий ураново-фосфатний мінерал з Японії

303. Nintendo – Нінтендо

304. nipponian – птахи ібісові

305. nipponism – японський спосіб використання англійських слів. (політика) Віра в те, що Японія має вищу культуру або ширші територіальні права

306. nipponization – стати японцем у тому, що стосується звичаїв, культури чи стилю

307. nisei – нісей (японський термін, що використовується в країнах Північної та Південної Америки, а також в Австралії для позначення японців,

які народилися в цих країнах. У наші дні використовується також термін нікей, що позначає японською мовою японське походження японців)

308. nishio-budo – нісіо-будо (японський інструктор айкідо)

309. Nissan – Ніссан

310. no – но (пов'язує один іменник з іншим. Його можна назвати аналогом родового відмінка в українській мові)

311. nogaku – ногаку (один із традиційних стилів яп. театру)

312. Noh – ногаку (класичний япон. театр, заснований на стародавніх релізі, танцях і хоровому співі)

313. norflaxin (normal + Flaxedil) – (торговельна марка медичних препаратів) – «нормофлаксин (normal + Flaxedil – «торгова марка медичних препаратів» + -in хімічний суфікс) – «нормофлаксин»)

314. nori – норі (водорості)

315. no misu – (абсолютно без дефектів, без браку, без промаху (про продукцію)

316. obento –о-бенто (коробочка для їжі)

317. Obi – обі (широкий яскравий шовковий пояс)

318. o-cha – зелений чай

319. ofuro – офуро (лікувальна ванна)

320. Okinawa – Окінава

321. onigiri – онігірі (страва японської кухні з прісного рису, зліпленого у вигляді трикутника або кулі. Зазвичай, в онігірі кладуть начинку і загортають у лист сушених водоростей норі)

322. oniwabanshu – група шпигунів і таємних агентів, що існувала в середньовічній Японії

323. origami – мистецтво складання фігурок з паперу; оригамі

324. oshibana – осибана (пресована флористика – різновид флористики, виконання картин природними матеріалами: листям, квітами, пухом)

325. oshibori – осиборі «вологий рушник, що подається до столу для очищення рук», waribashi – варибасі «дерев'яні палички для їжі»

326. raato, rato – (абсолютно без дефектів, без браку, досконалий (про продукцію)

327. raato, rato [яп. < англ. part time – «неповний день»] – пато, людина, що працює неповний робочий день

328. rachinko – пристрій, який найкраще можна описати як щось середнє між автоматом для пінболу та ігровим автоматом

329. parametron – (тех.) параметрон; електронний компонент комп'ютера без ламп або транзистерів

330. Patinko – Патинко

331. piggybacki – на спині

332. pinyinization – Hanyu Pinyin, яку часто скорочують до просто пінїнь, є найпоширенішою системою латинізації для стандартного мандаринського діалекту китайської мови

333. QWERTY– розкладка клавіатури для алфавітів латинського алфавіту. Назва походить від порядку розташування перших шести клавіш у верхньому лівому рядку клавіатури

334. ramen – рамен, японська страва з пшеничною локшиною.

335. Renga – Ренга

336. renshinkai – ренсинкай

337. Rice Christian – «рисовий християнин», китайський християнин

338. rice-lady – «рисова пані», японка-повія на Далекому Сході в другій половині XIX ст.

339. ricksha – рикша

340. Rikishi – рикісі (борець сумо)

341. RMB < renminbi – юань (сучасна валюта Китайської Народної Республіки, в якій вимірюється вартість женьмінбї)

342. Rok < R(epublic) o(f) K(orea) – солдат із армії Республіки Корея

343. roman porno – м'яка порнографія

344. ronin – ронін (самурай-васал, який втратив свого феодала)
345. gumaki – румакі (закуска, яку готують зі шматочків м'яса або морепродуктів (курячої грудки, печінки, креветок), обгорнутих смужкою бекону)
346. ryokan – готель у традиційному стилі
347. sabisu – безоплатний продукт або послуга
348. sake – рисова горілка, деякі з лексем, належать до цієї сфери вживання, позначають основну страву)
349. sake – sake
350. sakura – сакура (японська вишня)
351. sakura zensen – цвітіння сакури
352. salariman, salaryuman, sarariman – японський службовець
353. Samurai – самурай, благородний і безстрашний воїн, який бореться проти ворога
354. sando – сандо, сендвіч із білого хліба
355. sangyo supai [яп. sangyo – «промисловість» + англ. spy – «шпигувати»] – промислове шпигунство
356. sansei – японський та північноамериканський англійський термін, що використовується в деяких частинах світу (переважно в Південній та Північній Америці) для позначення дітей, народжених етнічними японськими емігрантами (ісеями) в новій країні проживання, за межами Японії)
357. satori – саторі ((букв. внутрішнє просвітлення) (теорія «раптового осяяння», яка є основою вчення школи Ріндзай, що займалася поширенням дзен-буддизму в Японії)
358. satsuma – японський глазурований посуд
359. se bukan – се букан
360. sega – «послуга» + game – (гра)
361. seiji – седзі («законний» і пасує добродесній натурі малюка)

362. Sendai virus – вірус Сендай, або вірус парагрипу мишей, або вірус парагрипу 1, (вид вірусів із сімейства параміксовірусів)

363. sendust – магнітний сплав для чищення записувальних пристроїв

364. senpuki – електричний вентилятор

365. sen-toku – підводні човни типу I-400, також відомі як тип «Сентоку» або «Сто» – серія японських дизель-електричних підводних човнів періоду Другої світової війни

366. seppuku – сепуку ((букв. «розпорювання живота»), ритуальне самогубство методом розпорювання живота)

367. Seto ware – вироби Сето (різновид японського глиняного та керамічного посуду, виробленого в місті Сето і його околицях у префектурі Аїті, Японія)

368. shakuhachi – сякухаті (поздовжня бамбукова флейта, що прийшла до Японії з Китаю в період Нара. Має характерний тембр, який може значною мірою варіюватися за бажанням того, хто грає)

369. shamisen – сямісен (щипковий струнний інструмент)

370. Shinghaier – шанхайство або стискання (практика викрадення людей для роботи в ролі моряків за допомогою примусових методів, таких як обман, залякування або насильство. Ті, хто займався цією формою викрадення людей, були відомі як кримпи).

371. Shiatsu – шіацү («натискання»; ромадзі shiatsu) – японський варіант точкового масажу, вид альтернативної медицини – мануальна техніка акупресури, створена в Японії)

372. shibuichi– сибуїті (сплав срібла і міді в пропорції 1 частина срібла і до 3 частин міді. Інші версії мають понад 50 % срібла, для світлішого кольору і поширені в темному і світло-сірому кольорі)

373. shiho-nage – сихо-наге «кидок на чотири сторони»

374. Shikimi – шикімі (рослина, бадьяна анісова)

375. Shikoku – Сікоку

376. shimose – Порошок Сімосе (тип вибухової речовини, що начинялася снарядами, розробленим японським військово-морським інженером Сімосе Масачіка. Сімосе народився в префектурі Хіросіма, закінчив Імператорський університет Токіо і став одним із перших японців, які здобули докторський ступінь у галузі інженерії)

377. Shingon – назва буддійської секти в Японії

378. shinto – синто (релігія Японії)

379. Shintoism – синтоїзм

380. Shintoist – синтоїст

381. shintoistic – шинтоїстичний (релігія, що походить з Японії, характеризується шануванням духів природи та предків і відсутністю формальної догматики)

382. Shippo – шипо (японська перегородчаста емаль)

383. shishido – вакідзасі (короткий меч)

384. shito-ryu karate – сито-рю карате

385. shodo – сьодо (одна з форм каліграфії, що виникла на основі китайської каліграфії)

386. shodo – шодо (мистецтво каліграфії)

387. shogun – сегун

388. Shogunate – сьогунат (період японської історії, коли реальна влада перебувала в руках сьогуна)

389. Shoji – шьодзі (бамбуковий бар'єр)

390. shokku – шоку (неочікувана подія в політиці чи економіці Японії)

391. shoulder surf – плечовий серфінг

392. shuriken – сюрикен (зброя у формі зірки з виступаючими лезами або кінцями, що використовувалося ніндзя)

393. sketch-phone – відеотелефон з електронним пристроєм для малювання, розроблений компанією «Ніппон Телеграф енд Телефоун» для сліпих (малюнок з електронного блокнота передається на екран іншого кінця телефонної лінії).

394. *soba* – соба (національна японська страва у вигляді довгої коричнево-сірої локшини з гречаного борошна)

395. *sobaya* – собая (ресторанчик, що спеціалізується на приготуванні соба, локшини з гречаного борошна).

396. *Soka Gakkai* – Товариство Сока Гаккай (найбільша японська організація світських буддистів. Характерною рисою товариства є активна участь у японській політиці та прозелітична діяльність за межами Японії)

397. *Sony* – Соні

398. *sosho style* – сошо (скоропис)

399. *soto* – сото (простий рецепт джему сото з курячих ніжок, зварених у бульйоні, який подається з рисом, локшиною, яйцем і селерою, серед іншого)

400. *soy* – соя

401. *soyburger* – сойбургер

402. *spotsukan judo* – споцукан дзюдо (спортивне дзюдо)

403. *spyware* – шпигунське програмне забезпечення

404. *ssirum* – сирим (корейська боротьба)

405. *Subaru* – Субару

406. *sudoku* – судоку

407. *sukiyaki* – сукіякі (страва японської кухні з розряду страв набемоно, головним компонентом якої традиційно є тонко нарізані скибочки яловичого м'яса. Особливістю цієї страви є те, що вживається вона в процесі варіння)

408. *sumi* – твердий чорний матеріал, у який втирають воду для виробництва чорнила

409. *sumo* – сумо (японська традиційна боротьба),

410. *sumoist* – людина, яка займається сумо

411. *sumoist* – сумоїст

412. *sumue* – сумуе (одяг японського дзен-буддистського ченця)

413. *sushi* – суші

414. sushiya – сушія (ресторан, де подають суші)
415. Suzuki – Судзукі
416. suzuri – важка, чорна посудина для чорнила
417. tabi – табі (традиційні японські шкарпетки висотою до щиколотки з відокремленим великим пальцем. Їх носять і чоловіки, і жінки з дзорі, гета та іншим традиційним взуттям з ремінцями. Табі також важливі при носінні традиційного одягу – кімоно та інших видів вафуку, зокрема й того, що носили самураї в середньовіччі)
418. tachi – церемоніальний самурайський меч
419. taekwondo – тхеквондо́, також таеквондо́ (корейське бойове мистецтво)
420. Tago-Sato-Kosaka – Таго-Сато-Косака
421. tai – тай (танкова рота)
422. takoyaki – такоякі (смажені млинці з восьминога)
423. tamagotchi – тамагочі
424. tanka – танка (31-складова п'ятирядкова японська віршована форма (основний вид японської феодалної ліричної поезії))
425. taoshiatsu – терапія «таосіацу» (концентрування розуму і моління Будді)
426. tarento – «непрофесіонал, але талановита в певній справі людина (найчастіше на радіо та телебаченні)»
427. tatami – татамі
428. tempura – темпура
429. tempuraya – (місце купівлі темпура, продуктів у клярі)
430. teriyaki – теріякі (засмажене мариноване м'ясо або риба)
431. to honcho – бути відповідальним
432. to kowtow – кланятися, плазувати
433. Tofu – тофу (звичайний, щільний або твердий сир)
434. Tofutti – немолочний заморожений десерт зі смаком морозива
435. tokonoma – токонома (ніша в стіні)

436. Tokyo – Токіо
437. tomiki-ryu aikido – томікі-рю айкідо
438. Tomogochi – Томоготі (іграшка)
439. torii – ворота храму, перед синтоїстськими святинями
440. torii – торії (священні японські ворота)
441. Toshiba – Тосіба
442. Toyota – Тойота
443. Transformer – трансформер, іграшка-робот, що перетворюється на зброю, транспорт, чоловічка тощо, уперше виготовлена в Японії компанією «Такара Тойз Корпорейшен» (Takara Toys Corp.),
444. True Depth – камера
445. tsuba – цуба (гарда рукоятки меча)
446. tsuba – японський ефес меча
447. tsunamis – цунамі
448. tycoon – сегун, олігарх
449. tycoonery – олігархія (бізнесмен з винятковим багатством, владою та впливом)
450. typhoon – тайфун
451. udon – удон, один із видів локшини з пшеничного борошна, характерних для японської кухні, як і соба
452. udonya – удонья (кав'ярня, де готують локшину удон)
453. UMTS (universal mobile telecommunication system) – універсальна мобільна телекомунікаційна система
454. urushi – японське лакове дерево
455. ushiro waza – усиро вадза (техніки проти атак ззаду)
456. vata – вата
457. VHS < video home system – ві-ейч-ес або як ве-ха-ес (касетний аналоговий формат похилорядкового відеозапису, розроблений японською корпорацією JVC і представлений на японському ринку 1976 року)
458. wado-ryu karate – вадо-рю карате

459. wagashi – вагасі (японські солодоці)
460. waka – вака (жанр японської поезії)
461. wakizashi – вакидзасі (види зброї для здійснення ритуального самогубства)
462. Walkman – касетний плеєр
463. waribashi – варібасі (одноразові палички для їжі)
464. wasabi – васабі (вид багаторічних трав'янистих рослин роду Евтрема родини Капустяні. Рослина відома як «японський хрін», але насправді хрином не є, хоча й споріднена з ним. Приправа, що виготовляється з її кореневища, також називається "васабі" і широко використовується в японській кухні»
465. washi – васі (традиційний японський папір)
466. wooden kimono / wooden kimona – труна
467. Yabusame – ябусаме (стрільба з лука верхи на коні)
468. yakimono – смажена страва
469. yakitori – якіторі «страва зі шматочків курки (з нутрощами), підсмажених над вугіллям на бамбукових шампурах»
470. Yamaha – Ямаха
471. Yamato-e – Ямато-е (стиль японського живопису, поширений у періоди Хейан і Камакура, який протиставляється «китайському живопису», що називається «кара-е» або «тан-е»)
472. Yangism – Янгізм був філософською школою, заснованою Ян Чжу, що існувала в період Войовничих царств, яка вважала, що людські дії ґрунтуються й повинні ґрунтуватися на особистих інтересах
473. Yayoi – Період Яйой (епоха в історії Японії. За археологічною періодизацією історії країн Заходу відповідає бронзовому та залізному століттям)
474. Yen – єна (грошова одиниця Японії)
475. Yokohama – Йокогама
476. Yokohama fowl – йокогама (японська декоративна порода курей)

477. zabuton – дзабутон (японська подушка для сидіння)
478. zaibatsu – дзайбацу (термін, застосований для позначення найбільших промислових і фінансових об'єднань Японії)
479. Zaitech – великомасштабні фінансові спекуляції зайнятих у цій сфері компаній
480. Zaitech [яп. zai – «багатство» + teku < англ. tech(nology)] – складне управління фінансами»
481. zen – дзен (японський вид буддизму)
482. Zenist – людина, яка сповідує дзен
483. Zenware – компанія з розроблення програмного забезпечення Zenware
484. zori – японські сандалі для носіння з кімоно
485. affe – мавпа
486. aikidoist – людина, яка займається айкідо
487. arma – арма (зброя)
488. aak– aak (ритуальна храмова музика)
489. betamax – бетамакс (все закінчено)
490. emakimono – емакімоно (горизонтальний сувій з паперу або шовку, наклеєний на основу, обрамлену парчевою облямівкою, з двома дерев'яними валиками на кінцях)
491. ishikawaite – (рідкісний мінерал, що складається з оксидів урану, заліза, ніобію, танталу, ітрію та рідкісноземельних металів)
492. klingelton – рингтон (звук, мелодія, яку відтворюють на стільниковому телефоні для сповіщення про вхідний виклик або вхідне текстове повідомлення)
493. Obaku – серія мінімалістичних дизайнерських годинників
494. o-miai – о-міаї (старовинний спосіб знайти партнера для шлюбу через посередника)
495. Pac-Man – відеогра, розроблена і продавана корпорацією Намко (Namco Corp.)

Додаток Ж

Глосарій анімешників

1. *adzuki* – незграба
2. *ahoge* – ахоге, особливість дизайну зачіски персонажа аніме або манги, яка полягає в наявності «неслухняного» пасма волосся, що постійно стирчить. Здебільшого, такий прийом використовується, щоб підкреслити несерйозність або комічність персонажа. Ахоге можна спостерігати, наприклад, у Кіцуне з «Love Hina» або Еда з «Fullmetal Alchemist»; «дурне волосся» або «дурна зачіска»
3. *aizobana* – айдзобана «видання для колекціонерів»
4. *aizouban* – айзобан, колекційне видання манги, зазвичай випускається обмеженим тиражем і містить різноманітні бонуси.
5. *akuma* – акума «сатана»
6. *amerime* – америме «американська анімаційна продукція»
7. *AMB* (AMV, Anime Music Video) – музичні кліпи, створені фанами аніме, що складаються з нарізок з аніме-серіалів (одного чи більше) під музичний супровід (зазвичай, пісня відомого виконавця).
8. *animanga* – аніманга «спільний номен для позначення понять «аніме» та «манга»
9. *anime* – аніме
10. *anime boy* – анімешник
11. *anime girl* – анімешниця
12. *anime guide* (Anime FAQ, aniguide) – анігайд, стаття з корисною інформацією про аніме, зазвичай, розповсюджується через мережу Інтернет на безкоштовній основі. Здебільшого гайди відрізняються, скажімо, від журнальних статей можливістю подальших оновлень і способом розповсюдження. Існує велика кількість варіантів анігайдів: це можуть бути аналізи сюжету того чи іншого аніме; гайди з переліком та описом заклинань, які використовують персонажі серіалу; гайди, що містять інформацію про

відмінності в різних релізах одного й того ж аніме тощо. Наприклад, цей словник аніме-термінології також є різновидом анігайда.

13. *anime meetings, animikie* – анімки «зустрічі любителів аніме»

14. *anime meetup* – анімка–неформальна зустріч анімешників для спільного проведення часу

15. *anime party* – аніме-пати – захід (вечірка)

16. *animefag (fan)* – анімефаг, анімешник «любитель аніме»

17. *animeguide, aniguide* – анігайд «стаття з корисною інформацією стосовно аніме, поширена через Internet»

18. *arigato* – «арігато» «дякую»

19. *bakunyuu* – бакун, особливість дизайну, що полягає в тому, що героїня аніме або манги зображується з навмисно перебільшеними розмірами грудей, що часто виходять за межі життєвих реалій. Найчастіше такий художній прийом застосовують в еротичних жанрах аніме.

20. *banzai* – самовбивчий, що призводить до неодмінного смертельного результату

21. *banzai attack, banzai charge* – відчайдушна атака, психічна атака

22. *bishoujo* – бішоджо, «вродлива дівчина». Термін позначає дуже милих і привабливих героїнь аніманги, а також може позначати жанр аніме, де приділяється особлива увага схожим персонажам. Прикладами бішоджо можуть слугувати: Чіі з «Chobits» або Харука з «Kimi ga Nozomu Eien». Як жанр, «бішоджо» зазвичай націлений на чоловічу аудиторію.

23. *bishounen* – бішонен, «вродливий юнак». Термін позначає гарних чоловічих персонажів аніманги (при цьому «вродливими» в даному випадку вважаються не м'язисті «мачо», а, навпаки, юнаки жіночного типажу), а також може позначати жанр аніме, де приділяється особлива увага схожим персонажам. Прикладами бішонен-персонажів можуть слугувати: Гріффіт з «Berserk» чи герої Yami no Matsuei (Асато Цузукі, Хісока Курасаки, Доктор Муракі). Зазвичай, всі персонажі у стилі сьонен-ай також зображені як бішонени.

24. *bounkouban* – бункобан «том манги (хоча, в бунко-форматі можуть друкуватися і книжки) більш компактних розмірів, ніж звичайний танкобон і, як правило, надрукований на більш якісному папері»

25. *bukkake* – букаке, піджанр еротичного аніме (а також «живої» порнографії), де акцент робиться на сценах групового сексу і «розліт» сперми.

26. *chibi*– Чібі, різновид дизайну персонажа аніме або манги, що близький до деформінгу. Персонаж малюється в «дитячих» пропорціях; дитяча версія персонажа. Зазвичай, «Чібі»-персонажі (або «чібіки») вважаються доволі милими і комедними.

27. *chinpira* – «хлопчисько, пацан» > «японські панки»

28. *cocsplayer* – «людина, яка захоплюється косплеєм»

29. *cosplay* – «переодягання в (зазвичай саморобні) костюми персонажів з аніме, манги або відеоігор»

30. *crossplay* – «різновид косплею, що полягає в переодяганні в костюми анімешних персонажів протилежної статі»

31. *crossplayer* – «людина, яка переодягається в костюми анімешних персонажів протилежної статі»

32. *Cyberpunk* – кіберпанк, жанр аніме і манги (втім, на заході цей термін застосовується і за межами аніме-стилістики), близький до наукової фантастики і концентрує особливу увагу на життя суспільства в футуристичному світі, співвідношення людини і машини тощо. Прикладами можуть слугувати *Ghost in the Shell* або *Cyber City Oedo 808*.

33. *deforming (super-deformed, SD)* – деформінг характерний для аніме і манги (в основному – комедійного спрямування) стиль малювання, при якому риси обличчя і пропорції тіла персонажа спотворюються найбільш неймовірно.

34. *dere-dere* «люблячий, турботливий»

35. *dojinshi* – доджинсі/доджинші «самостійно публікована (у т.ч. поширювана через мережу Інтернет) манга, зазвичай заснована на сюжетах (і персонажах) відомих комерційних аніме-серіалів»

36. *dorama, live action drama* – дорама, «живий» японський фільм або серіал, знятий за мотивами манги або аніме.

37. *Doubutsu* – добуцу аніме про людиноподібних істот, наприклад, «покемони» *kemonomimi* – кемономімі «зображення персонажів із вухами тварин»

38. *doujinshi* – доджінс(ш)і, «некомерційні літературні журнали, які видають аматори». Доджінші, що містять еротичні сцени (а саме такі доджінші, зазвичай, найпоширеніші), здебільшого мають найменування «Н-doujishi» або «Н-doujin». Доджінші, поширювані через мережу Інтернет іноді називаються «вебмангою» або «вебкоміксами».

39. *doujinshi-ka* – доджіншіка, автор доджінші.

40. *doujin-novel, visual novel* – доджін-новел, різновид текстового квеста з графічним оформленням в стилі японської анімації, фактично є інтерактивним аніме. Але, незважаючи на те, що гравець може певною мірою впливати на події гри, зазвичай, доджін-новели не передбачають численних кінцівок або значних сюжетних переходів.

41. *Drama CD, audio-drama* – СіДі-драма, диск з аудіоспектаклем, сюжет якого, зазвичай, базується на аніме, манзі або відеогрі (не варто плутати з «дорамою»). Наприклад, «Bleach CD Drama» або «Higurashi no Naku koro ni Drama CD». СіДі драма може бути простим відтворенням історії першоджерела у вигляді аудіокниги, продовженням, приквелом або взагалі практично жодним чином не пов'язуватись із сюжетом першоджерела. Найчастіше в СіДі драмі ролі виконують ті ж сейю, що і в першоджерелі, але можливий і новий акторський склад.

42. *ecchi, etchi* – ечі, жанр аніме і манги, в якому особлива увага приділяється фансервісу, а також гумору на сексуальну тематику. Зазвичай, такі твори містять значну кількість оголення і «двозначні» сцени, але не

демонструють статеві органи або натуралістичні сцени сексу. Прикладами жанру можуть послужити «Golden Boy», «Полум'яний Лабіринт», «Amainaideyo!!», «Chobits». Більшість «гаремників» також входять до жанру ечі.

43. *ending, ED* – ендінг, анімаційна заставка з кінцевими титрами в ТВ-серіалах і OVA, зазвичай, показується в кінці кожної серії і супроводжувана кінцевою піснею (хоча, після ендінгу може йти анонс наступного епізоду). Зазвичай, ендінги не тривають понад півтори хвилини.

44. *english, japlish* – інгриш, неправильні, позбавлені сенсу чи свідомо помилкові англійські фрази в аніме або піснях. Іноді під «інгришем» також мають на увазі помилки перекладу, викликані відсутністю деяких властивих англійській мові звуків у японському мовленні (наприклад, переплутані літери «л» і «р»).

45. *eroanime, H-anime* – ероаніме, збірне поняття, що означає будь-яке еротичне аніме (хентай, яой, юрі, лолікон, сьотакон тощо)

46. *eroage, H-game* – ероге, японська еротична відеогра, від англ. *erotic game* («еротична гра») – японські комп'ютерні ігри еротичного змісту

47. *fandubbing, dub* – фандабінг, процес голосового перекладу аніме, здійснюваний непрофесійними акторами (а частіше – одним напівп'яним чоловіком). Зазвичай, перекладене таким чином аніме («фандаб» або «дубльоване аніме») безкоштовно розповсюджується через інтернет, або продається піратами на ринках.

48. *fan service* – фансервіс, різні моменти в аніме і манзі, вміщені виключно на догоду фанам і не мають жодого сюжетного сенсу. Переважно фансервіс має сексуальне спрямування (скажімо, демонстрація трусиків головних героїнь або сцени у ванні і на гарячих джерелах) і призначений, щоб залучити чоловічу аудиторію.

49. *fansubbing* – фансабінг, процес перекладу аніме шляхом субтитрування, здійснюваний фанами на безоплатній основі. Зазвичай, перекладене фанами аніме з вбудованими у відеофайл субтитрами («аніме з

фансабом») безкоштовно розповсюджується через інтернет і вважається формою мережевого піратства. Окремі ж файли із субтитрами («фансаби») піратством не визнаються.

50. *Filler* – філер, термін, як правило, застосовується до аніме-серіалів з величезною кількістю серій, створених не за мангою. Зазвичай, створення манги йде повільнішими темпами, ніж створення ТБ-серіалу, і тому творцям аніме за незакінченою мангою часто доводиться вставляти в серіал серії, створені не за метою, що покликано «виграти час», щоб мангака встиг закінчити сюжет першоджерела (або, хоча б сюжетний арк) – такі серії і називаються «філери». Зазвичай, філери не розвивають основний сюжет чи значимі події, бо покликані «залишити все як є», щоб не подати історію врозріз із сюжетом манги. Зазвичай, подібний феномен не особливо втішає шанувальників манги-першоджерела. Наприклад, аніме «Naruto» знамените своїми філерами.

51. *futanari, futa, D-girl* – футанарі, різновид дизайну персонажів в еротичному аніме (манзі), коли персонаж поєднує в собі чоловічі і жіночі статеві ознаки. Наприклад, має жіночі груди і статевий член, або ж піхву і статевий член.

52. *gaiden, side-story* – гайден, цей термін широко застосовується в аніме, манзі і відеоіграх, позначає додаткову історію, спіноф. Наприклад, *Nigurashi no Naku koro ni Gaiden: Nekogoroshi-hen* розповідає додаткову історію, яка не увійшла в серіал і залишилася «за кадром».

53. *gag (visual gag)* – гег, сцена в комедійному аніме (манзі), де гумор передається за допомогою малювання. Прикладом графічного гега може слугувати момент, коли при вигляді симпатичної дівчини-бісьодзьо у хлопців починає фонтанами юшити кров з носа. Особливий акцент на графічні геги робили, наприклад, такі анімешні комедії, як «FLCL» або «Excel Saga».

54. *geisha* – повія

55. *gekiga* – гекіга «позначення манги зі стилем малювання, відмінним від анімешних стандартів», раніше (у 60-х роках) термін

використовувався для позначення коміксів, які відрізнялися від розрахованої в основному на дітей «журнальної» манги, більш якісної і реалістичної промальовки. Гекіга також мали складніші сюжетні лінії. Нині це слово «гекіга» в основному використовується для позначення манги зі стилем малювання, відмінним від анімешних стандартів (реалістичні риси обличчя, пропорції тіла).

56. *genke* – генкі «здоровий»

57. *GONZO* – гонзятина, саркастичне найменування всієї сукупності аніме, випущеного відомою японською студією GONZO.

58. *gomene* – «гомене», «вибач»

59. *guro-hentai, guro (eroguro)* – гуру, різновид еротичної аніманги з домінуванням крові і насильства. Найвідомішим прикладом є аніме «Уроцукідожі» («*Chojin Densetsu Urotsukidoji*»).

60. *hair antennas* – антенний, особливість дизайну зачіски персонажа аніме або манги, яка полягає в тому, що два пасма волосся на голові персонажа стирчать таким чином, що нагадують вусики комах.

61. *harakiri swap* – «торгівля валютою, яка призводить до фінансових збитків чи дуже невеликого прибутку, яку практикують брокери для приваблення нових покупців»

62. *harem anime (harem comedy, haremcom, rabucomi)* – гаремник, піджанр романтичних комедій в аніме і манзі, характерною рисою якого є велика кількість жіночих персонажів «на будь-які смаки» на тлі декількох чоловічих персонажів. Жанр націлений на чоловічу аудиторію. Зазвичай, основою сюжету є співжиття одного хлопця (який зображений «пересічним», щоб публіці було легше асоціювати себе з головним героєм) з багатьма особами протилежної статі, що врешті-решт веде до романтичних відносин. Наприклад до гарем-жанру можна віднести *Love Hina, He is My Master, Green Green*. У Японії ж для позначення такого роду аніме і манги частіше використовується термін «*rabucomi*» (*lovesomi*, любовна комедія).

63. *hentai* – хентай, термін використовується в українських і західних аніме-спільнотах для позначення японської анімації і манги еротичного характеру, що містять відверті сцени. Шанувальників такого аніме часто називають «хентайщиками». Варто враховувати, що «хентаєм» зазвичай називають твори, в яких демонструються сцени сексу між чоловіком і жінкою (або сцени згвалтування дівчини «тентаклями»). Аналогічні ж твори, що показують секс між чоловіками, прийнято називати «яой», між жінками – «юрі» тощо. Незважаючи на японське походження слова «хентай» (яке іноді в мовленні використовується в сенсі «збоченець»), у самій Японії для позначення еротичного аніме частіше використовується поняття «eroanime» або «ju hachi kin» («дітям до 18 забороняється»).

64. *henshin, transformation* – меншин, термін, який застосовується до махо-сьодзьо і означає процес трансформації героїні в «магічну дівчинку». Зазвичай, цей процес має вигляд заставки, яка демонструється без будь-яких змін від серії до серії при кожній трансформації (одну і ту ж заставку знову і знову дозволяє застосовувати відсутність певного бекграунду в хеншин-сценах, окрім того використання однієї і тієї ж заставки декілька разів дозволяє істотно скоротити обсяг роботи над серіалом); часто хеншин супроводжується однією і тією ж «коронною фразою» персонажа – наприклад, «Місячна призма, дай мені силу!». У багатьох аніме «хеншін» також супроводжується оголенням героїні з метою фансервісу, щоб привабити чоловічу аудиторію.

65. *hidou* – хід ой

66. *hikikomori* – хікікоморі «соціофоб, молодий відлюдник, особа, що не бажає соціалізуватися, сторониться контактів із суспільством»

67. *honcho* – «бос, шеф, начальник, командир, «господар»

68. *inumimi* – інумімі, різновид кемономімі. Антропоморфні персонажі аніме і манги із собачими хвостиками і вушками. Прикладом Інумімі може слугувати Інуяша з однойменного аніме, або героїні манги «Inumimi».

69. *ISA, Image Song Album ICA* – альбом-образ, музичний альбом з піснями, присвяченими персонажам аніме. Зазвичай, у такому альбомі кожна пісня присвячена окремому персонажу й покликана відобразити його внутрішній світ, історію тощо.

70. *japanimation* – джапанімейшн, раніше цей термін використовувався в українських (і західних) фандомах для позначення японської анімації, але пізніше був витіснений словом «аніме». Проте термін «*japanimation*» досі використовується в Японії для позначення анімації вітчизняного (тобто японського) виробництва.

71. *josei* – дзьосей, різновид аніме та манги, здебільшого націленої на аудиторію юних дівчат (приблизно 18-30 років).

72. *josei manga* – дзьосей для дівчат від 18 років і старше

73. *kakkoī* – какой

74. *katikaze* – «нерозважлива, необачна людина, яка бездумно ризикує своїм життям».

75. *kameko, camera kozo* – камеко, ті, хто фотографують косплеєрів.

76. *kanzenban* – канзенбан, повне зібрання манги

77. *kaoni* – каоані, анімешні анімовані смайлики, часто використовувані при спілкуванні шанувальників японської анімації в мережі Інтернет. Слово походить від «као» (особа) і «ані» (анімація).

78. *kawaii* – «кавайний», «кавайшний», «кавайчатий» – милий, приємний, симпатичний; «некавайний» – неприємний, грубий;

79. *kawaii girl (Nia)* – «кавайна няшка»

80. *kawaii Nia* – «кавайна няшка».

81. *Kawaiily* – «кавайненько», «кавайно»

82. *Kawaiist* – кавайст

83. *kemonomimi, animalears* – кемономімі «популярні персонажі аніме/манги, котрі зовні нагадують антропоморфних тварин із хвостиками та вушками

84. *kitsunemimi* – кіцунемімі, різновид кемономімі. Антропоморфні персонажі аніме і манги з лисячим хвостом і вушками.

85. *ko-do-mo* – ко-до-мо «різновид аніме і манги, розрахованої переважно на дитячу аудиторію»

86. *kodomo anime* – кодомо аніме для дітей

87. *kon, con, convention*– кон, присвячений аніме-тематичі захід, що передбачає великі збіговиська отаку; аніме-фестиваль. Наприклад, Otakon, Sakuracon, Yaoi-con, Nekocon, Comiket, ОТОБЕ.

88. *kowai* – ковай, ковайний, жахливий, моторошний, страшений.

89. *kudere* – кудере

90. *lolicon* – лоліконщик – особа, який подобається манга, де жіночі персонажі мають вигляд милих дівчат

91. *mahou shoujo* – махо-шоджо, піджанр аніме і манги, основою концепції якого є ідея «магічних дівчаток» (хоча можлива наявність у сюжеті «магічних хлопчиків»). В основному, жанр націлений на дівчачу аудиторію, але найчастіше в махо-шоджо аніме використовуються і такі способи залучення юної чоловічої аудиторії, як, наприклад, оголення героїні в процесі її трансформації в «магічну дівчинку». Прикладами махо-шоджо можуть слугувати Sailor Moon, Card Captor Sakura, Tokyo Mew Mew, Mai-HiME тощо. Аналогічні твори з «магічними хлопчиками», зазвичай, називаються «махо-шонен» («mahou shonen»)

92. *Maho-sōjō, magical girl* – про магічних дівчаток (махо-седзьо)

93. *maids, meido*– мейд служниці. Один із типових варіантів дизайну аніме-героїнь, покликаний поєднуватися з образом «сексуальної служниці». Цей феномен із часом став настільки поширений в аніме-індустрії, що почали з'являтися цілі серіали, повністю присвячені тематичі служниць (наприклад, «He is My Master» і «Hana-kyō Maids Team»), тим самим перетворюючи мейд у практично самостійний піджанр аніме і манги.

94. *mamasan* («господиня бару або борделю»)

95. *manga* – манга, японські комікси. Зазвичай, відрізняються від звичайних коміксів чорно-білою промальовкою і тим, що їх прийнято читати справа-наліво. Мангу з еротичним змістом часто називають «Н-manga».

96. *manga-ka* – мангака «художник манга»

97. *manhua, man hua* – манхуа, китайські комікси

98. *manhwa*– Манхва корейські комікси. Від манги в основному відрізняються тим, що читати їх прийнято зліва-направо.

99. *mata no* – мата не

100. *mecha* – аніме про роботів (меха)

101. *meganekko* – меганеко «дівчинка в окулярах». Один з типових варіантів дизайну аніме-персонажів, покликаний надати героїні образ «милої скромної школярки-відмінниці».

102. *megane-kun*– мегане-кун, хлопчики в окулярах, чоловічий аналог меганекко.

103. *mini-series, mini-TV* – міні-серіал серіал, що складається із серій тривалістю менше 5-6 хвилин (включно з ОП). Наприклад, Di Gi Charat.

104. *moe* – мое, термін іноді застосовується для позначення різновиду аніме з великою кількістю дитячо-милих, кавайних персонажів (хоча в українських аніме-спільнотах для позначення такого роду аніме і манги частіше застосовується спільне поняття «кавай»), або для позначення закоханості отаку в ту чи іншу кавайну аніме-героїню. «Моекко» (моекко), у свою чергу позначає героїню такого виду аніме, яка подобається тому чи іншому отаку.

105. *narkhodo* – наруходо

106. *neko (nekomimi, cat ears, catgirl)* – неко, найрозповсюдженіший різновид кемономімі. Антропоморфні персонажі аніме і манги з котячими хвостиками і вушками, зазвичай додають до всіх фраз закінчення «Ня». Наприклад – Деджіко з Di Gi Charat, Ічіго з Tokyo Mew Mew або Мерле з Escaflowne.

107. *ne-ko-mi-mi* – не-ко-мі-мі «антропоморфні персонажі аніме і манги з котячими хвостиками і вушками, які, зазвичай, додають до всіх фраз закінчення «Ня»»;

108. *Nijicon* – ніджикон комплекс, при наявності якого людина може проявляти сексуальний інтерес лише до мальованого персонажа (наприклад, героїні аніме або манги), хоча саме існування такого комплексу досі залишається дискусійним.

109. *nya* – ня, японський аналог «мяв»; слово, яким персонажі-некомімі найчастіше закінчують усі фрази. «Някати», відповідно, означає додавати слово «ня» у всіх фразах. Варто зазначити, що останнім часом някання стало доволі популярним у мережевих аніме-спільнотах. Також багато отаку на інтернет-форумах ліплять «ня» до кожної фрази без очевидних на те причин.

110. *odango, odango atama*– оданго, особливість дизайну зачіски героїнь аніме або манги, яка полягає в тому, що волосся персонажок з обох боків заколото на зразок двох кульок з косичками. Мабуть, найвідомішим персонажем з таким типажем зачіски є головна героїня серіалу «Sailor Moon».

111. *oekaki* – оекакі, початкові нариси дизайну персонажів, бекграундів тощо. Найчастіше автори манги докладають оекакі як бонус («Омак») до манги, щоб читачі могли краще уявити процес її створення.

112. *Omake* – омак, різноманітні бонуси до аніме, що додаються до відео-видання. Це можуть бути кумедні Чібі-сценки з персонажами з аніме, інтерв'ю з творцями тощо. Термін «омак» також застосовується і до манги, позначаючи будь-який додатковий матеріал, що подається до манги.

113. *ONA, original net animation*– ОНА, аніме, що виходить у мережі Інтернет і, зазвичай, не доходить до продажу на відео або показу на ТБ чи в кінотеатрах. Дуже часто ОНА є низькобюджетною «саморобною» аніме-короткометражною, що створена початківцями аніме-режисерами і

безкоштовно розповсюджується в мережі. Приклади – «Rain, the little girl, and my letter», «Platonic chain Web», «Azumanga Daioh Web».

114. *Onee-San* – онее-чан «сестра»

115. *Onii-chan* – онії-чан «брат»

116. *opening* – опенінг «анімаційна заставка з початковими титрами в ТБ-серіалах і OVA, яку зазвичай показують на самому початку кожної серії і супроводжують заголовною піснею»

117. *OS-tan* – ОС-тан, де OS –операційна система – це феномен Інтернету або мем, що виник з обговорення на японському «іміджборді»

118. *otaku* – отаку «фанат аніме і манги, анімешник»

119. *OVA, OAV, Original Video Animation*– OBA, аніме, яке було випущено в продаж на тих чи інших відеоносіях (відеокасети, DVD) і попередньо ніколи не транслювалося ні на телеканалах, ні в кінотеатрах. Овашки можуть складатися як з однієї серії, так і з декількох. Зазвичай, всі еротичні аніме випускають саме в OVA-форматі (але не варто думати, що в OVA зводиться лише до ероаніме). Прикладами OVA-релізів можуть слугувати такі аніме, як «FLCL», «Video Girl Ai», «Urotsukidoji», «Wolf Rain OVA», «La Blue Girl» та інші.

120. *pantsu* – панцу, спідня білизна, трусики

121. *pantsu shotsu, underwear shots* – панцу-шоцу, різновид фансервісу, що полягає в тому, що творці аніме навмисно показують кадри під таким ракурсом, щоб під спідницями героїнь можна було розгледіти їх спідню білизну. Таким прийомом активно користувалися, наприклад, творці «Agent Aika» і «Najica Blitz Tactics».

122. *ranobe, light novel*– ранове, розповідь з ілюстраціями в аніме-стилістиці, в основному спрямована на молодіжну аудиторію. З ранобе-формату починали багато відомих аніме-серіалів (Kino no Tabi, FMP), окрім того найчастіше новелізація аніме і манги випускається саме у формі ранобе.

123. *raw* – рав, аніме з японською озвучкою без будь-якого перекладу; скани манги і доджинші японською мовою без будь-якого перекладу.

124. *redicomi, ladies \ 'comics* – редікомі, японська назва джосей-манги.

125. *ren \ 'ai* – ренай, різновид японських комп'ютерних ігор про любов і побачення; японські лав-Сіми. При цьому, «ренієм» зазвичай називають романтичні ігри саме для будь-якого віку, ігри ж з еротичним ухилом найчастіше позначають як «H-games», «ероге» або просто «хентайний квест» (якщо ігровий процес дозволяє назвати гру «квестом»).

126. *scanlating* – сканлейтинг «процес перекладу манги, здійснюваний фанами на безоплатній основі за допомогою заміни японського тексту на відсканованих сторінках манги на його переклад»

127. *seinen manga* – сейнен для юнаків від 18 років і старше

128. *seinen* – сейнен різновид аніме та манги, розрахований на чоловічу аудиторію приблизно 18-30 років. Якісь особливості сейнен-творів виділити складно: це можуть бути як ечі-комедії з тоннами фансервісу, так і серйозні речі з довжелезними філософськими діалогами про сенс життя. Як приклади можна назвати «Golden Boy», «Chobits», «Mahoromantic», «Serial Experiments Lain», «GANTZ», «Berserk», «Mushishi» тощо.

129. *Seiyu* – сейю, актор, що професійно займається озвученням персонажів в аніме і аудіодрамах. Рідше поняття «сейю» поширюється на акторів, які виконували озвучку персонажів японських відеоігор

130. *sentai, super sentai* – сентай, назва жанру аніме і манги, що розповідає про пригоди групи супер-героїв і в основному націлений на дитячу та юнацьку аудиторію. Наприклад, аніме «Gatchaman» або «Cyborg 009».

131. *seiyuu* – сейю «актор – учасник озвучування аніме»

132. *shojo* – сьодзе для дівчаток 12-17 років

133. *shounen* – сьонен для хлопчиків 12-17 років

134. *shounen-ai* – про любов і романтичні стосунки між хлопчиками (сьонен-ай),

135. *shoujo* – шоджо, різновид аніме та манги, здебільшого розрахованої на молоду дівочу аудиторію. Зазвичай, шоджо-аніме це щось на

кшталт легкої мелодрами, де головним героєм є дівчинка. Наприклад, *Card Captor Sakura*

136. *shoujo-ai, girls love, GL* – шоджо-ай, романтична аніманга про любов між дівчатами, що не містить відвертих еротичних сцен. Наприклад, «*Revolutionary Girl Utena*» або «*Girl Meets Girl*»

137. *shounen* – шонен, різновид аніме та манги, здебільшого розрахованої на молоду юнацьку аудиторію. Твори такого роду, зазвичай, містять багато екшну, а головним героєм є юнак. Наприклад, *Full Metal Alchemist* або *Naruto*

138. *shounen-ai, boys love, BL* – шонен-ай, романтична аніманга про кохання між хлопцями, не містить відвертих еротичних сцен. Наприклад, «*Gravitation*».

139. *shotacon, shota* – шотакон, різновид еротичної манги і доджинші (рідше – аніме), що містить сцени сексуального характеру за участю маленьких хлопчиків. Іншими словами, «хлопчачий» аналог лолікону, або «яой з дітьми». При цьому, поняття «шотакон», зазвичай, позначає твори, що демонструють сексуальні сцени саме між двома хлопчиками або між хлопцем і дорослим чоловіком. Для позначення творів, що демонструють стосунки хлопчика з дівчинкою чи дорослою жінкою існує поняття «*straight shotacon*».

140. *so ka* – сока

141. *speed subs* – спід-саби фансаби зроблені «нашвидкуруч» до серіалу, який щойно вийшов.

142. *Spotacon* – Спотакон, жанр аніме і манги, основною темою якого є спорт і життя спортсменів. Наприклад, «*Speed Racer*» або «*Azusa will Help*». В основному жанр націлений на юнацьку аудиторію.

143. *Sposon* – про спорт (спокон)

144. *steampunk* – паропанк, піджанр аніме і манги, дуже схожий з кіберпанком, але акцентує увагу на естетиці парових машин і подібних механізмів, властивих технологічному рівню Європи 19-го століття (хоча, часто в такому типі аніме можна натрапити і на зовсім фантастичні агрегати,

які працюють на пару). Найнаочнішим прикладом може слугувати аніме «SteamBoy».

145. *story arc* – арк, частина сюжету аніме або манги, що характеризується відносним ступенем самодостатності. Зазвичай, цей термін застосовується лише до дуже довгих аніме-серіалів і манги, де сюжет вміщує декілька підсюжетів. Наприклад, манга «Руроні Кенсін» умовно ділиться на три сюжетних арки – «Токіо», «Кіото» і «Помста». Незважаючи на те, що зазвичай «арки» сюжетно пов'язані між собою і утворюють єдину історію, існують і приклади аніме, коли різні сюжетні арки не мають між собою безпосереднього взаємозв'язку – наприклад, у серіалі *Higurashi no Naku koro ni* кожен сюжетний арк має свою кінцівку історії, і з кожним наступним арком все починається заново.

146. *sygoi* – сугой, сугойний, вражаючий, гарний, красивий, чарівний, жахливий, страшний, дивовижний

147. *taihen* – тайхен

148. *tankoubon* – танкобон, «том книжкового паперового видання манги, спочатку надрукованої в журналі». Зазвичай, манга спочатку публікується в японських молодіжних журналах (переважно по 1 частині в номері) і після журнальної публікації декількох розділів, видається в танкобон-форматі, що містить в собі велику кількість частин (зазвичай – від 5 до 10 частин у залежності від тривалості однієї частини).

149. *tentacles, tentacle-hentai* – тентаклі, щупальця монстрів, що нагадують собою статевий член і з'являються у великій кількості в аніманзі хентайної спрямованості (а також еротичних дорамах). Внаслідок поширеності творів, які акцентують увагу на еротичних сценах за участю щупалець, для позначення такого стилю іноді застосовується термін «tentacle-hentai» або «tentacle rape».

150. *to anime* – «аніmeshнічати (дивитися й обговорювати аніме)»

151. *to cocsplay* – «коксплеїти»

152. *to kawaii* – «каваїти»

153. *tokusatsu* – токусацу, «кіножанр, що представляє собою історію про супергероїв»

154. *tsundere* – цундере, один із типових варіантів характеру персонажа аніме (манги і відеоігор) коли персонаж спочатку веде себе грубо, неприязно, але згодом він виявляється його милим і ніжним. Наприклад, Онідзука з GTO, який спочатку здається брутальним посіпакою, але потім ми поступово починаємо помічати його дбайливість. Жіночі персонажі з характером типу «цундере» зазвичай називаються «цундереко» (*tsundere*ko). Наприклад, Мотоко Аояма з серіалу «Love Hina» спочатку поводить себе неприязно і навіть намагається порубати головного героя мечем, але згодом ми починаємо бачити в ній ніжну дівчинку, яка навіть стає прихильною до головного героя.

155. *usagi-chan* – кемономімі «антропоморфні персонажі аніме і манги із заячими хвостиками і вушками».

156. *usamimi, usagimimi, usagi-chan, bunnygirl* – усагімімі, різновид кемономімі. Антропоморфні персонажі аніме і манги із заячими хвостиками і вушками. Наприклад, Рабі Ен Розе з «Di Gi Charat».

157. *yakuza* – гангстер, кримінальна організація

158. *yandere, deretsun* – яндере, один з типових варіантів характеру персонажа аніме (манги і відеоігор), коли персонаж спочатку поводить себе мило, здається скромним і нерішучим, але згодом нам відкривається прихована від сторонніх очей «темна особистість» цього персонажа. Загалом, «яндере» можна визначити як «цундер навпаки»

159. *yaoi* – яой, жанр еротичного аніме (і манги), що спеціалізується на демонстрації сексуальних сцен між чоловіками. Шанувальники такого жанру японської анімації, зазвичай, називаються «яойщиками».

160. *yaoier* – «шанувальник еротичного жанру японської анімації»

161. *yaoifag* – яойщик

162. *yonkoma, 4-koma, strip comics* – йонкома, манга, що складається з 4-х кадрів, які зазвичай читаються зверху-вниз. Здебільшого, всі творіння

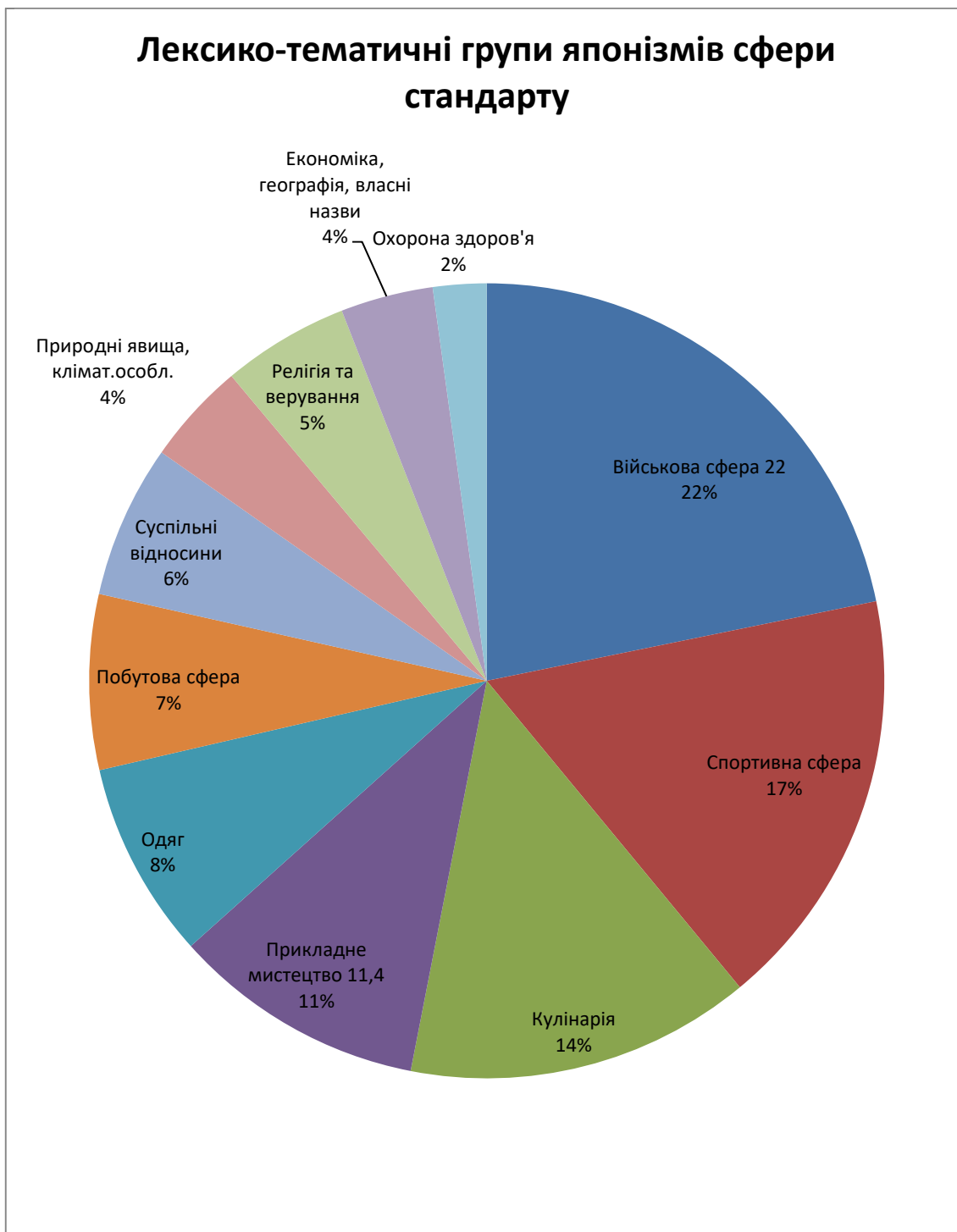
йонкома-формату характеризуються комедійною спрямованістю і спрощеним стилем малювання. Мабуть, найвідомішим представником, що офіційно видавав йонкоми є «Azumanga Daioh!».

163. *yuri* – юрі, жанр еротичного аніме (і манги), що демонструє сексуальні сцени між дівчатами. Персонажі чоловічої статі рідко трапляються в таких творах.

164. *web-manga* – вебманга (вебманхва) – манга у вигляді довгої кольорової сторінки

165. *Wikipedia-tan* – Вікіпе-тан – персоніфікація Вікіпедії у вигляді персонажа-талісмана).

Додаток 3
Діаграми

Лексико-тематичні групи японізмів сфери субстандарту

Додаток И
Публікації

Германські мови

УДК 811.111'373.45

**АДАПТАЦІЯ ЯПОНСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ
В АНГЛОМОВНОМУ ПРОСТОРИ**

**ADAPTATION OF JAPANESE BORROWINGS
IN THE ENGLISH-SPEAKING SPACE**

Каценельсон Я.О.

orcid.org/0009-0007-4961-8943

магістр гр. ГФ 312м

Національний університет «Запорізька політехніка»

Кузнєцова І.В.

orcid.org/0000-0003-2741-5428

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та практики перекладу

Національного університету «Запорізька політехніка»

Стаття присвячена питанню особливостей фонетичної, граматичної та семантичної адаптації (асиміляції) японських запозичень в англійській мові. Було зазначено, що процес запозичення слів з японської мови (японізми) є недостатньо вивченим, але, тим не менш, він є інтенсивним і, завдяки низці факторів культурної взаємодії, їхня кількість в англійській мові постійно зростає. У статті було розглянуто різні підходи до визначення місця

запозичення у словниковому складі англійської мови, значення слова, що позначає іншомовні слова, підходів до визначення цього поняття. Вважається, що запозичення, в широкому сенсі, означає процес перенесення різних елементів з однієї мови в іншу та їх адаптація до мови перекладу, а запозичення, у вузькому сенсі, – це мовні елементи, які переносяться з однієї мови в іншу та функціонують у цій мові. Аналізуються процеси фонетичної, граматичної та семантичної асиміляції японських запозичень в англійській мові. Доведено, що японські запозичення в сучасній англійській характеризуються повною та частковою асиміляцією на рівні фонетики. Ступінь фонетичної асиміляції в японській мові не залежить від того, коли слово було перенесено в англійську. Звучання таких слів адаптується до фонетичних особливостей мови-джерела. Зокрема в англійській мові, є наголос, який відсутній в японській мові, а замість нього в японській використовується тонічний наголос. Слова вимовляються рівномірно, більшість складів мають однакову довжину (за винятком довгих голосних), а наголос позначається зміною тону. У статті також зазначається, що граматична адаптація японської мови відбувається у використанні множини іменників, засвоєнні артиклів і перенесенні частин мови, характерних для англійської мови, та у формі конверсії, додавання, словоскладання і скорочення. Це важкий і складний процес, який не однаковою мірою зачіпає японську мову і не залежить від того, коли запозичення було введено в мову. Вказано, що процес запозичення передбачає не лише зміни семантичного значення (звуження та розширення значення), але й розвиток нових значень і створення полісемії слів, розширення омонімії та повторне запозичення. Таким чином, всі японські запозичення адаптуються в сучасній англійській мові, яскраво демонструючи граматичну, фонетико-графічну та семантичну асиміляцію.

Ключові слова: запозичення, японізм, адаптація, фонетична асиміляція, граматична асиміляція, семантична асиміляція.

The article is devoted to the issue of peculiarities of phonetic, grammatical and semantic adaptation (assimilation) of Japanese loanwords in English. It was noted that the process of loanwords from the Japanese language (Japaneseisms) is not studied sufficiently, but, nevertheless it is intensive and due to a number of cultural interaction factors, their number is constantly growing in English. The article deals with various approaches to determining the place of loanwords in the English language vocabulary, the meaning of the word denoting foreign words and approaches to defining this concept. It is believed that in the broad sense loanword means the process of transferring various elements from one language to another and their adaptation to the target language. Loanword, in the narrow sense, is the linguistic elements to be transferred from one language to another and function in this language. The article analyses the processes of phonetic, grammatical and semantic assimilation of Japanese loanwords into English. It is proved that Japanese loanwords are characterised by full and partial assimilation at the level of phonetics in modern English. The degree of Japanese phonetic assimilation does not depend on when the word has transferred to English. The sound of such words is adapted to the phonetic features of the source language. In particular, in English, there is an accent that is not present in Japanese and Japanese uses tonic stress instead. Words are pronounced evenly, most syllables have the same length (except for long vowels) and stress is indicated by a change in tone. The article also notes that the Japanese grammatical adaptation occurs in the use of plural nouns, the acquisition of articles and the transfer of English parts of speech characteristic and in the form of conversion, addition, word formation and contraction. This is a difficult and complex process that does not affect Japanese to the same extent and does not depend on when the loanwords were introduced into the language. It is indicated that the process of loanwords involves not only changes in semantic meaning (narrowing and broadening of meaning), but also the development of new meanings and the creation of word polysemy, the expansion of homonymy and re-loanwords. Thus, all Japanese loanwords are adapted clearly demonstrating grammatical, phonetic and semantic assimilation in modern English.

Key words: loanwords, Japaneseism, adaptation, phonetic assimilation, grammatical assimilation, semantic assimilation.

Постановка проблеми. Запозичення є одним з найважливіших елементів у розвитку мови, оскільки вони збагачують її словниковий запас. Ці одиниці є невід'ємною частиною словникового складу кожної мови. Вони є вихідними елементами мови, джерелом словотворення та засобом позначення позамовних явищ, предметів і реалій. Деякі з запозичень втрачають своє іншомовне забарвлення, інші залишаються чужими, зберігаючи свої фонетичні, граматичні чи семантичні особливості. Таким чином, слова, переходячи з однієї мови в іншу, не стають чужорідними, а проходять певну адаптацію та вкорінюються. І це може відбуватися на будь-якому рівні мови. Тому проблема адаптації іншомовних запозичень, їх лінгвістична характеристика та їх оцінка як процесу запозичення є одним з найважливіших питань розвитку мови та її взаємодії з суспільством. Вивчення запозичень дозволяє нам зрозуміти, як створюються нові слова в найбільш активних сферах мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчать сучасні дослідження з лексикології, проблема вивчення запозичень є ще недостатньо розробленою. Завдяки інтенсивній розбудові мови на всіх її рівнях нові явища стали предметом пильної уваги мовознавців (А. Шлейхер, І. А. Бодуен де Куртене, В. Вайнрайх, Л. Г. Верба, Л. Г. Павленко, Ю. А. Зацний тощо). А. А. Роман у своїй дисертаційній роботі досліджує питання адаптації лексичних запозичень в індоєвропейських мовах, розкриває особливості становлення загальної теорії запозичень [9]. Пампура С. Ю. здійснює спробу комплексного лінгвістично-історичного дослідження принципів та критеріїв етимологізації запозиченої лексики в різноструктурних мовах індоєвропейської сім'ї з урахуванням еволюції поглядів мовознавців на різні аспекти аналізованих питань [8]. П. О. Селігей підіймає питання пуризму в англійській літературній мові [10]. Аналіз сучасної літератури показує, що

певні лінгвістичні поняття і терміни не є узгодженими, тобто метамова теорій запозичень є недостатньо розробленою.

Постановка завдання. Сучасна міжкультурна комунікація відбувається в контексті динамічного розвитку англійської та японської культури, тобто інтернаціоналізації цих мов. Поява та розвиток мобільних і комп'ютерних технологій та Інтернету справили фундаментальний вплив на всі сфери людської діяльності, в тому числі на поповнення сучасної англійської термінології запозиченнями з японської мови. Сьогодні англійська мова активно запозичує та доповнює слова з інших контактних мов. Цей процес запозичення є результатом тісної взаємодії фонетичної, граматичної та семантичної систем мов «донора» та «реципієнта» [6, с. 114].

Важливим завданням лінгвістів є вивчення особливостей функціонування запозиченого слова та переосмислення його семантики внаслідок входження в іншу мову (семантична контамінація). Тому при аналізі лексики іноземної мови важливо не лише визначити явище запозичення, а й виявити його структурні, семантичні та функціональні закономірності. Багато запозичень не асимілюються або асимілюються лише частково. Фонологічна асиміляція – це зміна звукової структури слова та наголосу. Графічна асиміляція – це передача іншомовних слів графічними засобами приймаючої мови. Граматична асиміляція – це повна зміна між попереднім способом функціонування запозиченого слова і словотвірною активністю цього слова. Ці поняття набувають зараз великого значення і визначають тематику та проблематику цього дослідження. Цю тему аналізували такі вчені, як А. А. Казакова [4] та Л. А. Багірова [1].

Виклад основного матеріалу. Проблема визначення поняття «запозичення» посідає важливе місце в лінгвістиці і розглядається під різними кутами зору. Із загальнотеоретичної точки зору, як частина загальної проблеми мовних контактів і взаємодії різних мовних систем; з більш вузької точки зору, як особливість окремих мов і різних рівнів розвитку [11, с. 74].

У сучасній лінгвістиці термін «запозичення» розуміється багатьма вченими дуже широко. Американський дескриптивіст Л. Блумфілд включає в це поняття і засвоєння різних елементів іноземної мови, і явище успадкування від одного діалекту тієї ж мови до іншого, і зміни в мовній компетенції, що відбуваються в процесі спілкування між носіями однієї мови [12, с. 136].

О. Стишов пояснює поняття запозичення з точки зору його структурного складу і називає запозичення «процесом перенесення різних елементів з однієї мови в іншу» [11, с. 18]. Під різними елементами автор розуміє одиниці різних рівнів мовної структури, таких як морфеми, лексика та синтаксис. Тому дослідник вважає за необхідне обмежити термін «запозичення» перенесенням елементів одного рівня, наприклад, «лексичне запозичення». Автори низки праць, присвячених теоретичним проблемам лексичного запозичення, намагалися розмежувати діахронічний і синхронічний аспекти цього явища.

У цьому випадку визначення синхронного запозичення ґрунтується на етимології. Діахронічний аспект включає в себе процеси фонетичної, граматичної та семантичної адаптації. Існують також аспекти, які вимагають застосування синхронних методів при оцінці запозичень, такі як виявлення тематичних груп лексичних слів, характеристика семантичного діапазону слів і семантичних зв'язків усередині цих груп.

Д. Будняк поєднує діахронічний і синхронічний аспекти поняття «лексичне запозичення» і визначає його наступним чином: «Лексичне запозичення – це тривалий процес, заснований на мовних, економічних і культурних зв'язках різних народів, у ході якого слова та їхні структурні елементи безперервно асимілюються з однієї мови в систему іншої мови» [2, с. 12–13].

Деякі лінгвісти розглядають запозичення як процес, інші – як результат цього процесу. Багато зарубіжних лінгвістів визначають запозичення як «процес, за допомогою якого мовна одиниця переходить з

однієї мови в іншу» [14, с. 43]. Інші розглядають запозичення як «елемент, який переноситься в іншу мову, тобто є результатом мовної взаємодії і залишається в цій мові після того, як ця взаємодія закінчилася» [13, с. 114]. Найбільш близьким до мети нашого дослідження є визначення запозичення Т. Г. Линник: «запозичення – це процес перенесення елементів (слів, морфем, синтаксису тощо) іншомовного походження з однієї мови в іншу в результаті мовного контакту, а також процес перенесення елементів з однієї мови в іншу» [5, с. 43].

Таким чином, якщо запозичення в широкому сенсі означає процес перенесення різних елементів з однієї мови в іншу та їх адаптацію до мови перекладу, то запозичення у вузькому сенсі – це мовні елементи, які переносяться з однієї мови в іншу і функціонують у цій мові.

Важливою особливістю розуміння нових запозичень є визнання їх як неологізмів, але їх семантика все ще залишається незрозумілою для більшості носіїв мови і потребує пояснення. Сучасний період розвитку англійської мови характеризується досить поблажливим ставленням до запозичення неологізмів, що зумовлено політичними, економічними та культурними обставинами.

Насправді ж необхідність називати нові поняття та явища, брак власних назв в англійській мові та поширеність японської мови призвели до великої кількості прямих запозичень. Цьому також сприяло прагнення до мовної економії та виразності, що є фундаментальною тенденцією розвитку мови.

З огляду на реалії сьогоденної мовної та ментальної ситуації, привертають увагу два питання. Перше – це питання про соціальну необхідність сучасної японської мови, а друге – про те, чи увійшла сучасна японська мова в загальний літературний вжиток англійської мови.

Японські запозичення проникли в ті сфери, де англійська мова не має власних засобів вираження, що є основною причиною того, що багато японських слів і аббревіатур дібралися в англійську, розширюючи семантичні

зв'язки і асимілюючи все цінне і необхідне: *UMTS (Universal Mobile Telecommunications System – універсальна система мобільного зв'язку)*.

Використання загальноживаних слів для опису спеціалізованих понять свідчить про те, що семантична структура термінів відіграє важливу роль. Японські запозичення не мають значного впливу на англійську мову. У більшості випадків японські запозичення використовуються для того, щоб підкреслити культуру та виразити місцевий колорит.

Тому, японські запозичення виконують різні стилістичні функції в художніх, публіцистичних та рекламних текстах тобто в сфері стандарту. Наприклад, іншомовні слова в японській мові виконують переважно номінативні функції, такі як називання понять, які не є поширеними в нашому повсякденному житті, відображення мовної специфіки країни, передача національного колориту та виконання оцінних функцій (переважно позитивної оцінки). Відчуття чужорідності є основною характеристикою цих лексем, що дозволяє використовувати японізми для досягнення стилістичних функцій.

За Е. Гаугеном [13, с. 354], фонологічна адаптація – це використання фонем розмовної мови для імітації фонем іноземної мови та закріплення цих фонем за літерами розмовної мови. У такий спосіб між фонемами двох мов, що контактують, встановлюється відносно регулярний діяфонічний зв'язок (термін «діяфон» запропонував Е. Гауген), який ґрунтується на принципі «помірної адаптації», тобто на зближенні звуків шляхом заміни їх тонально подібними звуками [3, с. 54]. Як наслідок, під час засвоєння запозичення в мовній системі рідної мови з'являються певні інновації, характерні для фонетичних особливостей запозичення. Японські запозичення приносять в англійську мову такі інновації: початковий та середній звуки [ts]: *tsuba* ['tsu:bs] – «цуба, гарда рукоятки меча», звукосполучення [jw]: *feng shui* ['feg' jwei] – «фен-шуй, мистецтво гармонізації навколишнього середовища»; злиття (поєднання двох або більше голосних у морфемі): *aak* ['a:ek] – «аак, ритуальна храмова музика» тощо. У написанні існує багато подвійних

приголосних, які не відображаються у вимові: *ssirum* – «*ссірум*, корейське *сумо*» тощо.

Як відомо, ступінь фонетичної асиміляції запозичень залежить від часу запозичення (слова з більш раннім часом запозичення найсильніше відрізняються від початкової форми) і ступеня білінгвізму. Двомовні носії схильні вимовляти запозичені слова найближче до їхньої оригінальної форми, тоді як носії однієї мови майже повністю замінюють звуки іноземної мови звуками рідної мови. Наприклад, більшість японських слів, які увійшли в англійську мову в XVII столітті, є іноземними і чужими для іншої мови. Лише два слова, *тоха* «*перо листя мокса*» і *сої* «*соя*», широко використовуються і фонологічно повністю асимільовані.

Форма запозиченого слова також впливає на ступінь асиміляції. Вона залежить від того, чи є запозичена мова письмовою або розмовною. Наприклад, у XVIII столітті японські вирази були запозичені з тогочасної писемної мови через переклад книг європейських авторів. Таким чином, японські вимови, запозичені в цей період, могли бути значною мірою асимільовані. Однак, оскільки більшість цих слів зберегли свої іншомовні звуки, більш вірогідною видається інша причина відсутності змін у вимові.

Деякі слова мають два вимовних варіанти: *томте* [mOm, 'mOmɛl] «*японська міра ваги*», *ginkgo* ['gINkgqV, 'gINkqV] «*адіантум, гінкго (дерево)*». Відомо, три ознаки іншомовності фонетичної незасвоєності слів в іноземних мовах, які також знаходять своє відображення в японських запозиченнях: 1) збереження іншомовних фонем: [dz] – *kudzu* ['kVdzH] «*багаторічна виноградна лоза*», [ts] – *matsuri* [mx'tsHrI] *урочисте святкування в храмі*, *tsuba* ['tsHba] «*цуба, рукоятка японського меча*» [2, с. 18] .

Таким чином, фонетична адаптація запозичення залежить від тривалості входження в мову-джерело, ступеня білінгвізму користувача, а також від письмової або усної форми, в якій запозичення проникло в рідну мову.

Неасимільовані запозичення зазвичай функціонують у формі кількох вимовних (фонологічних) змін і є результатом адаптації за кількома моделями. Наприклад, японське слово *sake* – *sake* читається за аналогією як з японською ['sa:kei'; 'sa:ki'], так і з англійською моделлю ['seik']. Утворення таких фонетичних варіантів відповідно до написання слова є типовим при вимові іншомовних слів, особливо коли мовець не знайомий з фонетичною формою запозиченого слова або з самим запозиченим словом. Інша проблема, пов'язана з наголосом у словах японського походження, часто вирішується за аналогією з законом наголосу в англійських словах.

Окрім суто лінгвістичних причин фонологічної варіативності, на форму та функцію запозичень в англійській мові може впливати низка соціолінгвістичних та соціальних факторів. До них відносяться частота вживання в мові, вік мовця (старші покоління схильні зберігати традиційну вимову, засновану на написанні слів), сфера використання (спеціалізоване мовлення) і вплив американської вимови в інших мовах. Ці особливості безпосередньо не впливають на запозичення, але вони певною мірою враховуються при визначенні вимови запозичених слів.

Велика кількість японських слів у сучасних мовах у різний спосіб увійшли до граматичної системи англійської мови. Процес адаптації таких запозичень потребує аналізу. Відомо, що запозичення в англійських текстах здебільшого пишуться кирилицею. Однак це написання не є стандартизованим і нормативним, тому написання запозичень потребує подальшого врегулювання.

У сучасній англійській мові існує низка способів утворення нових слів, зокрема афіксація, словоскладання, деформація, скорочення, ад'єктивізація, зворотний словотвір, лексико-семантичний та запозичення. Однак не всі ці способи використовуються однаковою мірою, і важливість кожного з них у словотвірному процесі варіюється. Зростає також тенденція виходити за межі слова як конкретної мовної одиниці і додавати до нього нові ознаки та атрибути, або ж повністю змінювати його.

Граматична адаптація японської мови характеризується появою в лексиці тих самих нових граматичних ознак, що й у мові-реципієнті. Іншими словами, відбувається етап граматичної адаптації запозичень. Таким чином, слова набувають здатності відмінюватися, утворювати множину та змінювати граматичні форми за допомогою суфіксів. Наприклад, суфікс *-ya* знаходимо у японізмі *tempiraya* – «місце купівлі темпура, продуктів у клярі», суфікс *-do* – є дуже розповсюдженим у японізмах, він перекладається як «шлях» (*kendo, aikido* тощо); суфікс *mono* – «річ»: (*nabemono* – «страва в горщику»). Далі йде суфікс, *-ka* – «діяч» (*karateka, judoka*), та *-yaki* – «смажений» (*teriyak* – «засмажене мариноване м'ясо або риба»). Як суфікс в англійську мову потрапили японські *-san, -sama, -kun*, які є формами вираження категорії ввічливості, типової для японської та корейської мов: *tamasan* – «мама-сан, господиня або глава будинку чи групи».

Дослідження показують, що англійська мова значною мірою запозичила іменники з японської. Однією з ознак граматичної асиміляції іменників є утворення множини за зразком англійської мови, тобто за допомогою суфікса *-s*, який відсутній в японській мові: *tycoon* – *tycoon(s)* «сегун, олігарх», *baagen* – *baagens* «угода» тощо.

Можна припустити, що велика кількість запозичень без множини може посилювати граматичну тенденцію до іменникових інваріантів в англійській мові. З іншого боку, в японській мові дуже сильна тенденція до уподібнення. Тому іменники у множині, утворені за допомогою прикметників на *-tan*, часто супроводжуються прикметниками на *-s* замість зміни голосних.

При адаптації іменників в англійській мові можуть з'являтися інші частини мови: дієслово *wakarimasu* – «розуміти», прикметник *ichiban* – «першокласний». Для японізмів китайського походження характерні складні слова: *hinamatsuri* (*hina* – «дитина» + *matsuri* – «свято»). Ця тенденція словотворення в запозиченнях продовжується в англійських базових словах,

створених в Японії і повернутих в англійську мову у складі складних слів: *salaryman, homestay*.

Ще однією важливою особливістю граматичної асиміляції іншомовних слів в англійській мові є утворення артиклів. На початку вживання в англійській мові запозичення з конкретним значенням іменників, які підлягають лічбі зазвичай вживаються без артиклів. Проте артикли як маркери іменників (визначений та невизначений) починають вживатися значно пізніше після того, як слово потрапляє в англійську мову. Іменники в аналізованому матеріалі вживаються і зі неозначеним артиклем: *an origami frog*. Деякі іменники не мають артиклів за загальними правилами англійської мови. Запозичені іменники також можуть вживатися з присвійними займенниками або описовими прикметниками.

Таким чином, граматична адаптація японізмів проявляється у використанні ними формантів множини іменників, у придбанні ними артиклів, а також у транспозиції частин мови, що притаманне англійській мові, а саме конверсії, афіксації, словотворенні, скороченні.

Щодо семантичної адаптації японізмів, то вона відбувається у декілька етапів. Першим етапом є набуття значення запозиченого слова та його впровадження в мову. Запозичення часто звужують свій семантичний діапазон і втрачають первісну багатозначність. Запозичення втрачають свої різноманітні значення і виявляють тенденцію до остаточного оформлення, що характеризується семантичною точністю і спеціалізацією [5, с. 59]. Наприклад, японське слово «*chui*», що означає «увага, обережність, порада», було запозичене в англійську мову як спортивний термін «*попередження*». Це можна пояснити тим, що японізми виступають частіше символами, ніж слова рідної мови, які в процесі свого культурно-історичного розвитку набули додаткових значень і відтінків.

З точки зору семантичної трансформації всі японські запозичення можна розділити на дві групи: запозичення, які з'являються в англійській мові з тим самим семантичним значенням, що і в японській, та запозичення,

семантичне значення яких змінюється в англійському середовищі. Наприклад, лексема *seприкі* «електричний вентилятор» зберегла своє повне семантичне значення. Слово «*кімоно*» зазнало змін у семантичному значенні: первинне значення *кімоно* – *кімоно* «довга сукня з рукавами, що вважається японським народним костюмом». За час свого використання в англійській мові слово набуло ще двох значень: «вільна сукня з широкими рукавами» та «халат» – і використовується для позначення одягу для тренувань з бойових мистецтв. Японський термін *кімоно* > *кімона*, увійшовши до американського військового сленгу, змінив не лише форму, а й значення: «традиційна японська жіноча сукня» > «філіппінська жіноча сукня, блузка». У виразі *wooden kimono/wooden kimona*, що використовувався американськими солдатами під час війни в Азії, слово *кімоно* означає «труна». Таким чином, у запозичень відбувається зсув значення.

Для японських запозичень характерний розвиток полісемії. Японське запозичення *ісеї* породило два значення в англійській мові: «американець японського походження в першому поколінні», розширило своє значення і стало позначати *іммігранта будь-якої етнічної групи в першому поколінні*.

Отже, японізми зазнають певних семантичних змін: Це означає зменшення семантичного обсягу, звуження і розширення значень, розвиток нових значень і створення полісемії слів.

Висновки. Іншомовні запозичення мають неоднозначний вплив на розвиток мови. Вони не лише призводять до кількісного збагачення словникового запасу, але й спричиняють певні зміни в структурі словника, спонукаючи до словозміни, перерозподілу та зміни зв'язків між словами.

Японські запозичення в англійських текстах мають різний ступінь асиміляції. Фонографічна адаптація запозичення залежить від того, як довго слово перебуває в мові-джерелі, від ступеня білінгвізму користувача, а також від того, чи було запозичення письмовим або усним, коли воно потрапило в рідну мову. Граматична адаптація японізмів до стандартної англійської проявляється в пристосуванні до англійської граматичної системи, засвоєнні

множини, вживанні іменників з артиклями та типових англійських словотворчих методів конверсії, субстантивації, словоскладання та аббревіації. Граматична адаптація є складним і комплексним процесом і не впливає на японську мову в однаковій мірі, а також не залежить від того, коли запозичення було введено в мову. Семантичної адаптації запозичень представлена різними способами: зменшення семантичного обсягу, звуження значення, іноді розширення, термінологізація, розвиток нових значень і створення полісемії слова, розширення омонімії та посилення значення за рахунок загальних термінів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Багірова Л. А. Запозичена лексика японської мови. 2017. URL : <http://apriori-journal.ru/serial/3-2017/Bagirova.pdf> (дата звернення: 06.08.2023).
2. Будняк Д. В. Полонизми в сучасному українському літературному мові: автореф. дис. ... докт. філол. наук : [спец.] 10.02.01 «Українська мова» / Київ. гос. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 1991. 56 с.
3. Жлуктенко Ю. О. Мовні контакти. К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1966. 135 с.
4. Казакова А. А. Асиміляція і функції запозичень-гайрайго в сучасній японській мові (на матеріалі наукового і науково-популярного дискурсу). 2013. URL : <https://www.sworld.com.ua /konfer32/579.pdf> (дата звернення: 06.08.2023).
5. Линник Т. Г. Проблеми мовного запозичення // Мовні ситуації і взаємодія мов / під ред. Ю. А. Жлуктенко. К. : Наукова думка, 1989. 119 с.
6. Махачашвили Р. К. Динаміка англомовної інноваційної логосфери комп'ютерного буття. Одеса. 2013. 400 с.
7. Оксенчук Я. В. Іншомовні запозичення як один із засобів поповнення та розвитку словникового складу японської мови. К. : КНЛУ, 2012. 91 с.

8. Пампура С. Ю. Етимологізація запозичень у різноструктурних мовах: лінгвістичноісторіографічний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Південноукр.нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2015. 20 с.
9. Роман А. А. Адаптація лексичних запозичень у мові-реципієнті (лінгвістичноісторіографічний аспект). Слов'янск : ДДПУ. 2018. 246 с.
10. Селігей П. О. З історії пуризму в англійській літературній мові. I-III. // Мовознавство. 2017. № 5. С. 3–18.
11. Стишов О. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). К. : Думка, 2005. 288 с.
12. Bloomfield L. Language. L. : George Allen@Unwin LTD, 1933. 566 p.
13. Haugen E. The Analysis of Linguistic Borrowing. Ecology of language: Essays by Haugen. // Stanford University Press. 1972. P. 113–119.
14. Phelizon J. H. Vocabulaire de la linguistique. Paris : Eds Roudel, 1976. 280 p.

УДК 811.111'373.45

Кузнецова І. В.¹, Каценельсон Я. О.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-312М НУ «Запорізька політехніка»

ЯПОНІЗМИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Кожна мова має свої певні особливості, так от структурні особливості японської мови перешкоджали проникненню запозичень в англійську мову. Більшість японізмів з'явилися в англійській мові на поч. ХХ століття. Країна Японія знаходилась довго в ізоляції від світу і міжкультурна комунікація почала сприяти міжмовним контактам. Це сприяло активному проникненню слів – японізмів, які позначають реалії в англійську мову. Але процес запозичення з японської мови відбувався на основі запозичень з китайської мови. Стрімкий економічний, культурний і політичний розвиток сприяв ідентифікації великої кількості запозичень з японської мови в англійську.

У наш час посилюється вплив японської культури на сучасний світогляд, що сприяє поширенню японізмів. Лексичне переміщення (запозичення) з однієї мови в іншу було предметом тривалого інтересу вчених. Запозичення останнім часом перестає вважатися основним джерелом нових слів в англійській мові. Кількість японських запозичень в англійській мові є доволі мізерним. Перші запозичені слова міцно асимілювалися в англійській мові.

Запозичення з японської мови в сучасній англійській мові переважно вживаються для передачі інформації про особливості культури і побуту країни. Більшість з них – це слова-екзотизми (запозичені слова на позначення реалій життя іншого народу чи країни): *daimyo*, *shogun*, *tycoon*, *typhoon* тощо.

Наприклад, такі запозичення як *tycoon*, *typhoon* зафіксовані більшістю тлумачних і двомовних словників. Велика частина запозичень з японської мови відома тільки фахівцям тієї чи іншої галузі, так як основна маса слів передає реалії японської культури і дійсності. Багато слів або зовсім не асимілювані, або асимілювані лише частково: фонетично, графічно, граматично або лексично.

Слова-екзотизми поділяють на певні групи: назви житла, страв, напоїв, явищ культури тощо. Наприклад, в українській мові це корида, тореро (з життя іспанців), кімоно, сакура (з життя японців). Екзотизми найчастіше використовують у літературі, щоб надати твору місцевого колориту.

Види екзотизмів: назви грошових одиниць (*yuan, tugrik, hryvnia* – 人民元、トウグリク、フリヴニャ – юань, тугрик, гривня); назви деяких населених пунктів (*аул, айл, кишлак* – 村莊, 村莊, 村莊 – *aul, ail, kishlak*); назви житла (*民家* – *minka* – мінка «Будинок людей»); назви предметів одягу (*вафуку, кімоно* – *wafuku, 和服*); назви людей за посадою або родом занять (*гейша* – 芸者 – *geisha*); назви страв і напоїв (*асадо, рамен, якіторі, соба, шіітаке, енокі, мацутаке* – *asado, ramen, yakitori, soba, shiitake, enoki, matsutake*) тощо.

Класифікувавши досліджувані лексичні одиниці за сферами вживання видно, що найзначнішими і обширними є культурологічні реалії. Великий інтерес до східних єдиноборств дає чималий поштовх до збільшення ідентифікації японізмів в сучасній англійській мові.

Досліджуючи сфери вживання японських запозичень в англійській мові, можна простежити інтерес до визначених сфер:

- їжа і напої. Що стосується сфери гастрономічних реалій, деякі з лексем позначають основне блюдо, продукти під час прийому їжі, аперитиви, алкогольні напої. Наприклад: *yakitori, wasabi, rumaki, gunkan, bento, mirin, sake*. До цієї ж сфери відносяться слова, що позначають допоміжні прилади при вживанні їжі або назви закладів харчування. Наприклад: *waribashi* – (дерев'яні палички для їжі), *oshibori* – (вологий рушник для очищення рук), *sushiya* – (ресторан приготування суши), *sobaya* – (ресторан приготування локшини), *chashitsu* – (місце для проведення чайної церемонії) тощо;

- бойові мистецтва. Ще однією галуззю виявлення японізмів в сучасній англійській мові є сфера бойових мистецтв. Наприклад: *Judo* – Дзюдо, *Karate* – Карате, *Jiu Jitsu* Джіу – джитсу, *Aikido* – Аїкідо, *Kendo* – Кендо, *Sumo* – Сумо, *Kyudo* – Кюдо, *Yabusame* – Ябусаме (стрільба з лука на коні). Лексема *-do* або *-to* висловлює філософію, яка лежить в основі цих єдиноборств в цілому. Лінгвісти підтверджують, що галузь лексики зрйної тематики включає запозичення, якими користуються мистецтвознавці (*tokume-gane, giongo, biki-biki* – слова, що позначають роботу по металу і т.д.) і історики (назви древніх мечів, клинків). Наприклад: *shuriken, katana, wakizashi, tachi* тощо.

- спортивна сфера: *tawashi* – (спеціальний одяг), *ozeki* – (звання), *tachiai* – (техніка), *dohyo* – (ринг), *iaido* – (фехтування), *dojo* – (місце проведення змагань), *kyudo* – (стрільба з лука). У сфері музики більшу кількість ідентифікують такі японізми: *kabuki* – (кабукі), *hanamichi* – (балади), *karaoke* – (караоке), *kirigami* – (кірігами), *tsutsumi* – (цучумі), *the doll kokeshi* – (лялька кокеші), *shibui* – (вишуканий художній смак). До наступної групи відносяться слова, що відносяться до області мистецтв. У сфері музики більшу кількість з них відносяться до балад та пісень. Більшість слів визначають види мистецтв, раніше відомих на заході. Наприклад: *kokeshi, Nanga, shibui, kabuki, hanamichi, enka, karaoke, hayashi, kirigami i tsutsumi* тощо.

- політична сфера: власні імена імператорів *Naruhito, Akihito*, назва країни *Nihon*, назва політичного механізму *Etsuzankai, Jimin Party faction, kai raquo*. Майже половина запозичень у цій сфері це власні імена, що включають імена імператорів, назва країни, назва студентського руху. Наприклад: *Etsuzankai, kai raquo, habatsu, Showa, Nihon, Zengakuren* тощо.

- бізнес і економіка. Більша кількість з яких позначає тренінги: *kaizen* – (бізнес-система), *zaitekku* – (гіпотези). Наприклад: *shokku* – (економічний шок), *black mist scandal* – (корумпована практика), *sarakin* – (безпринципна кредитна організація), *endaka* – (курс обміну валют), *Atari, Nissan, Fuji-film Betamax, Nintendo, Suntory, Walkman, go-toku, I-go, emoji* – (графічна анімація), яке фонетично збігається з англійським словом *emotion*, на позначення емоцій. Наприклад: *kaizen, shokku, zaitekku*. Лише три лексеми з даної групи мають негативне значення – це такі одиниці як економічний шок (*shokku* – спочатку, до того ж, що прийшов в японську мову з англійської, і видозміненим повернувся назад з уже зміненим значенням), корумпована практика (*black mist* або *sarakin*). Також в цю сферу також входить слово, що позначає курс обміну валют (*endaka*).

- релігійна сфера: *Shintoism* – (шинтоїзм), *zendo* – (дзен буддизму), *jingu* – (храм високого рангу), *shikibuton* – (матрац) тощо.

Отже, японська мова принесла в англійську різні запозичені лексичні одиниці. Слід зауважити, що серед запозичень відсутні дієслова, тільки іменники на позначення реалій. Звідси випливає, що можлива проблема асиміляції японських слів полягає в тому, що система англійської мови не здатна прийняти дані частини мови з японської мови, тільки іменники. Кількість японських запозичень в англійській мові не дуже велика, але зростаючий інтерес до японської культури призводить до проникнення в англійську мову все більшого числа японізмів.